

CÆSARIS DE HORATIIS

IN ARCHIGYMNASIO ROMANO

PHILOSOPHIÆ PROFESSORIS

DE UNIVERSALI METHODO
PHILOSOPHANDI .

OFFICIOQUE PHILOSOPHI

LIBER SINGULARIS.

ROMÆ, MDCCLXXVIII.

EX TYPOGRAPHIA ARCHANGELI CASALETTI

Superiorum Permissu .

*Non si præstantis ingenii vis , vel inclytarum
artium defecerit instrumentum , confestim
debemus ad otium inertiamque devolvi ; sed ,
quod sapienter speravimus , perseveranter
consecrari debemus .*

Col. lib. 1.

INDEX

CAPITULUM.

CAPUT I.

Quæ humana judicia (quo nomine perceptiones intelligo) naturæ sint vera , eademque perpetuò ac necessariò certissima , ostenditur , horumque in serie judiciorum nostrorum ordo investigatur . Pag. 1

CAP. II. De perceptionibus agitur menti humanae minime essentialibus . Harum plures necessariò in mente ipsa sequi docetur . Causæ investigantur hujus necessitatis , ac postremo , aliquid esse præter mentem humanam , ostenditur . 6

CAP. III. Quæ judicia certa Methodo regunda sint , investigatur , quidque sit Methodus exquirendi veritates reales exponitur . 9

CAP. IV. Docetur nullum universale judicium summum humane certitudinis atque sapientiæ fundamentum esse posse ; omniumque enunciationum , quæ vocantur axiomata , atque imprimis pronunciati , quod contradictionis appellant , veritatem ratiocinatione patere ; non propriè dicta intuitionem , demonstratur . 12

CAP. V. Ostenditur nullas ratiocinationes , per quas universaliter concludimus , aut quæ universali altera præmissa constant , ultimò resolvi in vulgaria principia Dictum de omni , Dictum de nullo , ac scientiam omnem esse de universalibus ac necessariis rebus , falsum docetur . Agitur de enunciationibus Quæ sunt eadem uni tertio sunt eadem inter se . Quorum unum est idem cum uno tertio , alterum cum

hoc nequit identificari, non sunt eadem illa inter se. *Quas non principia; sed formulas dumtaxat exhibere argumentationum, demonstratur.* 16

CAP. VI. Ostenditur veritatem ac certitudinem iudiciorum nostrorum de rebus, quarum cognitionem decui rationis esse non sensus, haud semper pendere ex ratiocinationibus distinctè evolutis, esseque admittenda ratiocinia certa, ac perspicua, sed confusa; efficitur: difficile esse eadem distinctè exponere, traditur; tum vero, si quis ipsa resolvendi ignoret methodum, non sine periculo adgredi analysim hanc, observatur. 22

CAP. VII. Methodus, quam si sequatur humana Ratio, falli nequeat, exponitur; idest unde eadem proficisci debeat, tum unde eidem proficisci non liceat, & quemadmodum debeat progredi demonstratur; ac Methodus Lokii censetur. 25

CAP. VIII. Ostenditur quæstionem hætenus de sensuum auctoritate agitatam, ex falsa hypothesis, ac Methodi exquirendæ veritatis ignoratione, fluxisse. 41

CAP. IX. Docetur Regulas Logices non esse veritatis Criterion. 47

CAP. X. Ostenditur neque claras distinctasque Cartesianorum perceptiones, neque Evidentiam esse veri Criterion, Antoniiique Genuensis de Criterio eodem doctrina censetur. 48

CAP. XI. Ostenditur, universale certitudinis humanæ congruentis cum rerum veritate Criterion esse ipsam Mentem humanam ut existentiam suam, tum etiam existentiam, ac modos existentia notionum suarum, ut sunt ipsius mentis phænomena, immediate percipit; utque ex his iudiciis intimi sensus profecta, si progrediatur adcuratissimè juxta Methodum Cap. VII. necessariò (etiamsi libere in causa) ac verissimè semper,

per , certissimèque veritates intelliget , ad quas progredietur .

53

CAP. XII. *De causis errorum .*

57

CAP. XIII. *De elicendis ex superiori Methodo iudiciis universalibus , ac definitionibus rerum ; deque statuendis legibus divisionum .*

60

CAP. XIV. *De Metaphysica , Physica , ac Morali certitudine exponitur , eademque opera Argumenti Moralis , Physici , ac Metaphysici vera notio traditur ; tandem nonnulla de Probabilitate notantur .*

66

CAP. XV. *De Sophistis , Ratiocinatoribus , atque Philosophis , deque Sectis , quæ in Philosophia versate sunt .*

71

CAP. XVI. *De præceptionibus Dialecticorum , deque eorumdem Methodo Analytica , atque Synthetica .*

74

CAP. XVII. *Observatur Methodum philosophandi supra propositam hætenus non satis fuisse cognitam , indeque concluditur , quum maximè doctrinarum studia viguere , oportuisse etiam ut jactaretur maximè Scepticorum , ac Pyrrhonianorum amentia .*

83

CAP. XVIII. *Dissipantur argumenta , quibus Huetius in lib. 1. Opusculi De imbecillitate mentis humanæ , causam agit Scepticorum .*

88

CAP. XIX. *De jure humanæ Rationis ad veri iudicium , deque iusta libertate Philosophandi , ex constituta Methodo , Criterioque definiendis ; tum de usu humanæ Rationis in Theologicis Disciplinis .*

105

CAP. XX. *De conformitate Rationis & Fidei , ac Methodo defendendi hujus Dogmata .*

111

A P P E N D I X .

In qua, ex proposita Methodo, expediuntur quæstiones de existentia Corporum, tum de incorporea natura Mentis humanæ; post de Revelationis necessitate, ac Religionis divinitus revelatæ primum apud Patres, inde apud Hebræos, nunc apud solos Christiano-Catholicos existentia; ac tandem, Methodus exquirendæ Religionis Roussojana, exploditur.

C A P U T I.

INvestigatur, ex proposita Methodo, an, esse Corpora, ostendi queat dissipatis Malebranchii, & Idealistarum, atque Egoistarum difficultatibus. 139

CAP. II. Inquiritur an nostra Methodo patere queat mentem humanam non modo esse simplicem; sed etiam intimam naturam diversam ab corporum Elementis, quod negat nuperus Auctor Meditationis Philosophicæ primæ; tum examinanda proponitur Hypothesis super modo commercii Mentis humanæ cum corpore. 148

CAP. III. Inquiritur, an nostra Methodo possint refutari Deistæ, ac necessitas Revelationis ostendi; tum an providerit Deus, ut Methodo eadem cognosceremus ea, quibus ignoratis, nec Religio, nec Revelatio quæreretur. 162

CAP. IV. Examinatur, an nostra Methodo pateat, publicam Revelationem, qua divini cultus forma præscripta sit, primum Patribus fuisse communicatam per Adam, post Hebræis per Mosén, denique omni hominum generi per Jesum Christum. 164

CAP. V. Inquiritur an Evangelica Demonstratio, per Methodum nostram pertineat ad solam Ecclesiam Christi.

*Christiano-Catholicam , exclusis Sectis omnibus , quæ
emergere sub nomine Christiano , tum an ipsa Eccle-
sia Catholica in definiendo de Fide ac Moribus con-
stantissimè usa sit Methodo eadem, præceperitque hanc
ipsam Fidelibus .*

171

CAP. VI. *Inquiritur an Methodus nostra , tum veri
Criterion in Cap. XI. demonstratum explodant Me-
thodum , quæ , Dominus Rousseau , inquirendam esse
religionem revelatam , constituit ?*

173

x
Poterit imprimi, si videbitur iis, ad quos pertinet.

P. F. Antamorus Rector Deputatus.

I M P R I M A T U R,

Si videbitur Rmo Patri Magistro Sacri Palatii Apost.

F. A. Marcucci ab I. C. Episc. Montisalti Vicesg.

UT Reverendissimi P. Fr. Thomæ Augustini Ricchini Ord. Præd. S. P. A. Magistri mandatis obtemperarem, librum inscriptum *Cæsaris de Horatiiis in Archigymnasio Romano Philosophiæ Professoris De universali Methodo philosophandi Officioque Philosophi*, quam potui diligentissimè legi. In eo autem legendo nihil planè mihi aut catholicæ doctrinæ, aut rectæ morum institutioni minus consonum occurrit; quin immo a Cl. Auctore rectam veritatis invenientæ methodum proponi, Philosophi munus accuratè explicari & gravissima theoremata, quæ a Scepticis, & a religionis divinitus revelatæ hostibus nostræ ætate oppugnantur, ordine demonstrari animadverti. Quamobrem nihil obesse censeo, quominus communi omnium commodo typis publice edatur, si iis, ad quos spectat, videbitur.

Datum Romæ in Cænobio S. M. S. M. Nonis Novembris Anno 1778.

Fr. Thomas Maria Soldatus Ord. Præd. in Collegio Germanico-Ungarico Sacræ Theologiæ Professor.

I M P R I M A T U R,

Fr. Thomas Augustinus Ricchini Ord. Præd. Sacri Palatii Apostolici Magister.

PRÆ-

P R Æ F A T I O .

NALO hominum fato , ab ultimis
 usque Philosophiæ temporibus
 contigit , & hæc , perbeatà , si
 placet superis , ejusdem ætate fieri videmus,
 ut sapientiæ studiosi innumera inquirant ,
 quampaucissima inveniant , nesciantque sæ-
 pe ab erroribus discernere veritates ; & vel
 has tamquam falsa repudiant , vel certe fal-
 sa ut vera sequantur , inextricatisque diffi-
 cultatum ambagibus , tamquam anfractibus
 labyrinthi , implicentur . Nisi autem ab ini-
 tio me fallunt omnia , quod multa nequeant
 detegere , hujus rei duplex est causa . Nam
 & inquirunt interdum in ea , quæ rationis
 humanæ vim superant ; & interdum , ac sæ-
 pius etiam , quæ detegi possent rite hac ex-
 pedità , ad investigationem eorum nullam
 certam , tutamque Methodum adferunt .
 Ac nescio plus primum illud , an hoc po-
 stremum officiat humanæ sapientiæ rationi-
 bus ; sed certum est plus hinc damni acce-
 pisse homines , atque inde acceperint . Ete-
 nim ea investigare , quæ nostra ex intelli-
 gentia idcirco efferuntur , quòd rationis no-
 stræ

stræ facultas quoquo (sepositis miraculis) modo exerceatur , pertingere ad eadem nequeat ; numquam sine temporis , atque laboris jactura continget . Sed neque hæc jactura malorum , quæ homines vexant , gravissimum est ; atque hoc ipsum , in Methodi universalis exquirendæ veritatis ignoracionem esse referendum , patebit . Etenim & qui mentis humanæ sint fines , Methodo hac cognitâ , patere oportebit .

Quod autem plurimos in exitium egit , agitque præcipites , errores sunt , per male quæsitam sapientiam , inducti . Qui si dumtaxat pertinerent ad Physicen , utcumque humanis rebus officerent ; tamen ferri aliquomodo possent . Nunc vero ita factum , ut in Metaphysicen itemque in Ethicen , idest in partes Philosophiæ , quæ ad summam Religionis ac morum maximè referuntur , innumera Pseudo-sapientes , invexerint judiciorum monstra ac portenta . Nactæ sunt autem doctrinæ Physicæ immortales viros , per quos sint denique non tam restitutæ , quam , quoad hominibus licuit , nostrique postulant usus , inventæ ; atque in his celeberrimos Galilæum , Keplerum , Newtonum , aliosque his Ducibus , per quos adeo in Corporum scientia profecimus ; ut non
ad-

admodum multa , ad quæ quidem porrigatur humana ratio , relicta posteritati videantur . At Metaphysicæ itemque Ethicæ Methodo investigandis hujusmodi , qua ad veritatem dumtaxat , exclusis prorsus erroribus , sublatâque materie controversiarum , pateret aditus , nemo hætenus adjecit animum ; siue quòd deposita res habita fuit , siue quòd depositum Methodi hujus fanciendæ negotium , siue tandem quòd Dialecticos , a quibus hætenus præparati ad veri inquisitionem sumus , perfectam hujus rei Artem tradidisse , nullâque idcirco meliore Methodo posse doctrinas illas constitui , judicatum est . Itaque factum , ut semper antea sapientia sæculi adversus Dei scientiam se extulerit ; utque hac ætate , qua magis , sine controversia , atque umquam antea , illa viget ; improbitatis , atque insolentiæ mensuram , cumulatissimè impleverit .

Duo Ego tamen statuo tamquam summa genera hominum adversus dictata Dei ratione abutentium , alterum quod Pyrrhonianos continet ; alterum vero quod impios Dogmaticos . Quorum generum quod sit pestilentius ; Lectorum esto ut dijudicent . Ex utroque certe major , quam dici queat , perniciēs extitit ; sed contrariis rationibus . Etenim

tenim Pyrrhioniani omnia incerta esse agentes , quidquid dogmatum & officiorum aut natura dictat , aut summæ Rationis oracula docuere , unâ operâ evertunt ; ac ne notionem quidem Dei reliquam faciunt . Quæ nollem ego nupero ex libello, cui titulus : *Meditatio Filosofica Prima D. Francisci L. verissime scribi ab me , recognoscere .* Etenim ibi non modo scientiam rationis eorum , quæ fiunt , Metaphysicenque imprimis , nihil esse decernitur ; sed etiam , quidvis , de re quacumque , opinandi , jus cuique fit infinitum . Ac scientiam quidem , quam dixi , esse nullam , Auctor in fine Meditationis suæ profitetur . Imitatur enim , etiamsi consequi nequit, Spinozisticam scribendi ordine perturbato Methodum , ac malam fidem . Sic vero Meditationem concludit (a) . *In ob-*
scu-

(a) *Nella oscurità , in cui siamo avvolti, non possiamo che andar tentone . La scienza de' fatti è quella , che c' interessa , la scienza della ragione de' fatti è un giuoco , in cui vi ha a scommettere , che tutti s' ingannano . La Metafisica degli esseri naturali sarà sempre una Poesia , un Romanzo . Non vi ha nulla di più agevole , che sognare vegliando , in materie così astruse .* Quindi

scuritate , qua obvolvimur , non possumus , præterquam tentabundi , incedere . Scientia , quæ nostra interest , Factorum est : scientia rationis Factorum ludus est , in quo omnes decipi , sponderi potest . Metaphysices Entium Naturalium erit perpetuò Poesis , erit Fabula Romanensis . Nihil facilius , quam ut , in rebus tantopere arduis vigilantes , somnitemus . Hinc existit fortasse , ut omnes systemata improbent , omnesque systemata cudant . Hæc amamus rescire , & aliquod fabricari , quod committat illa inter sese . Brevis veterum , novorumque historia systematum contexta hac arte , bona erit prælectio Scepseos philosophicæ , ac philosophica Sceptis fructus est diuturni studiorum laboris , tum noctium , quas legendis libris transegerimus . Declarat autem hic locus vim Regulæ , quam in Præfat. proponit his verbis (a) . Sat est non improbari , nisi quæ sint falsa

di è forse , che tutti disapprovano i sistemi , e tutti ne fanno . A noi piace di risapergli , e di fabricarne alcuno , che gli metta l'un l'altro in contrasto . Una breve storia de' sistemi antichi e moderni tessuta con questo spirito sarà una buona lezione di Filosofico scetticismo , ed il Filosofico scetticismo è il frutto di lunghi stenti , e delle notti vegliate su i libri .

(a) Basta non rifiutare se non ciò , che è evidente

sa perspicuè , nec probari nisi quæ severè ostensa sint , (nihil est autem hujusmodi in omnibus , quæ sunt intelligenda ratione , si Auctorem audimus) Permittatur vero cuilibet quidvis verisimile , & quidvis non impossibile . Nobis hoc omne verum perirde quam falsum est : idest cuilibet , quacumque de re judicandi ut velit , jus esto ac libertas , & neque hæc , aut Fidei auctoritate , aut rationis vi , coerceatur . Scilicet Auctor callidè præmisit propositæ regulæ , quæ Deus dictavit , si quæ tamen dictavisse judicet , non discerni per nos ab humanis judiciis ; immo neque discerni posse . Ita enim ait (a) . Non discernimus Ecclesiam a Parocho , Theologum ab Ascetico , populares Traditiones ab Traditionibus divinis , Sanctiones disciplinæ ab Decretis dogmaticis , opinio-
nes

dentemente falso , e non ammettere se non ciò , che è rigorosamente dimostrato ; permessasi poi a chiunque il non inverisimile , ed il non impossibile , egli è per noi tutto vero , o tutto falso ad un modo .

(a) Confondiamo la Chiesa col Parroco , il Teologo coll' Ascetico , le popolari Tradizioni colle Tradizioni divine , le sanzioni di Disciplina e del Dogma , le opinioni oscure delle scuole , e le chiare dimostrazioni .

nes obscuras Scholarum ab demonstrationibus perspicuis. Quoniam tamen perspicuas demonstrationes de medio sustulit, ac, si quæ sint, has negat discerni; omnia in obscuris scholarum opinionibus habeat necesse est. Porro somniatæ ignorationis & confusionis causam habet fallacem Theologiæ tradendæ rationem; Methodi hujus pravitatem repetit denique ex fallaci methodo tradendæ Philosophiæ; methodum verò Philosophiæ negat posse reformari investigato unico, vero, firmo naturæ sistemate. Ex quibus nemo non videt, Meditationis Auctorem *Fidei* atque *Incredulitatis* vocabula in numero verborum nihili habere; atque hoc ipsum in Præfationis initio spectasse. Cum enim sic orsus esset (a) *Incredulitas invalescit inter Christianos. Amor libertatis ei mater fuit, eidemque recentior Philosophia nutrix est. Cum inquam ita orsus esset, statim hoc totum retractavit his verbis. Hæ semper fuerunt querelæ hominum male præoccupatorum, & quandoque meæ.*

b

Ad

(a) *La incredulità prende piede nel seno del Cristianesimo. Lo spirito di libertà ne fu Madre, e la Moderna Filosofia ne è la Nutrice. Questi sono sempre stati li lamenti delle mal prevenute persone, ed anche i miei.*

Ad usum autem rationis quod pertinet sic Incredulos Nobiscum comparat pag. 5. (a) *Hi perpetuò ratiocinantur pro vitio ; nos fere semper extratiocinamur pro virtute . Ex quo sine dubio proximè sequitur , ut Auctore hoc iudice , ad usum rationis quod spectat , plerumque in deteriori sint conditione qui Incredulos refutant , atque hi , qui refutantur ; rarò admodum in conditione pari ; in meliore numquam . Pergit autem . Hi ex principiis dubiis aut falsis , quæ nos ultro concedimus , legitimas eruunt pro se conclusiones : Nos conclusiones æternum negamus , absumusque ab eo , ut principia reformare velimus . Hi fundamenta ponunt probabilia , aut verisimilia , ex quibus conantur deducere damnabiles suas Theorias : nos obfirmamus*

(a) *Questi sempre ragionano a difesa del vizio , noi quasi sempre sragioniamo a difesa della virtù . Questi da principj o dubj , o falsi , che noi accordiamo di buon grado , cavano legitime conseguenze a loro pro , noi eternamente neghiamo le conseguenze e non abbiám cuore di riformare i principj . Questi posano fondamenti ò probabili ò verisimili , da quali tentano di dedurre le dannevoli loro Teorie ; noi ci ostiniamo a non ammettergli senza riflettere , che su quelle basi mal si reggono le perniciose dottrine .*

*mus nos ipsos in iis respuendis, quin cogitemus, his
basibus male fulciri perniciosas doctrinas. Quo lo-
co Meditationis Auctor, etsi pronunciat
nonnulla cum latebra obscuritatis; tamen
pronunciat, Incredulis neque principia sua,
neque conclusiones esse negandas. Cum
enim hos dixisset perpetuò ratiocinari; idest
ex principiis suis haud alia inferre, quam quæ
inde sequuntur; negat nunc jure adversum
hos disputare, qui, concessis principiis, con-
clusiones repudiat. Principia autem quæ-
cumque sint probabilia, aut non manifesto
falsa, pronunciat iisdem esse permittenda;
ac interim scientiam Rationis, quanta est,
habet in fabulis Romanensibus; ut palam fa-
ciat, velle se, & principiorum, & conclusio-
num omnium, Incredulis licentiam fieri.
Quod verò inquiebat, principiis probabilibus
male fulciri pestilentes doctrinas, admonet
primum ut postulem, judicet ne esse ulla
principia, quibus bene fulciantur; ac porrò,
ut exquiram, fulciantur nè firmitus principiis
dubiis, vel falsis, quæ contendebat refor-
manda esse, si profanorum conclusiones ju-
re vellemus negare. Sunt autem certe hæc
ipsa dubia, vel falsa principia, quæ Scepti-
cus noster, commutatis, ut Spinozam referat,
vocibus, probabilia, atque verisimilia nunc*

vocat , quæque etiam fartatecta esse jubet , ne quid umquam Profanis negemus . Porro quod male his principiis prava judicia fulcinantur ; hoc verò principia tenentes istiusmodi , erroribus , quos inde consequi viderint , haud liberabit .

Me certè non latet Scepticorum universalium amentiae patronos duos Petrum Baylium , tum etiam Danielelem Huetium , siquidem tractationis *De imbecillitate mentis humanæ* sit auctor ; eversæ rationi superstrui Fidem voluisse . At res ita habet , ut Fides emendatà coercitâque ratione esse queat ; hac autem eversâ esse nequeat . Effet verò sceptis ea universalis , naturâ incurabilis morbus , siquidem hoc posset (non potest autem) humana mens laborare .

Impii autem recentes Dogmatici , & antiqua errorum portenta neglecta jam , ac solum exoletis contemptisque veterum libris compræhensa , excitarunt ; & his alia addidere haud minus sane absurda ac nefaria ; suntque facile consequuti ut docerent , quò demum posset Sapientia sæculi evadere . Nam & omnes Revelationem in fabulis numerant , & ex his omnibus alii , Ethnicorum sapientum in morem , Naturæ jus deformarunt , alii funditus omne jus sustulerunt

po-

potentia ejus in locum suffecta; alii, Mentem humanam concretam esse, ac mortalem, dixerunt, omnes fere Mundum negavere ex nihilo conditum; hunc ipsum Spinoza Deum esse ait; alii insuperabili necessitate rapi divina omnia, & humana jactarunt, alii Providentiam negarunt, alii ab gemino Principio administrari universa commenti sunt, alii adversus singulas proprietates Dei disputarunt; ac denique Auctor emerfit Naturæ Systematis, qui omnem rerum universitatem nihil esse præter materiem ac motum edixit, atque, ut impietatem sentiendi eò usque porrigeret, quousque porrigi poterat; Deum, professus est, esse nullum; cum Spinoza haud equidem re; sed nomine tamen hunc reliquisset.

Bellum igitur, quo nullum gravius, idque, si posset fieri, periculofum ab Sapientia, quam dixi, Fides ac Professio Christiana sustinet; fervetque hoc maximè, ac duplici ratione exercetur. Etenim Pseudo-Philosophi & conantur efficere, nulla esse argumenta, quibus Fidem ac Professionem nostram esse divinitus imperatam pateat; & hujus singula dictata ac dogmata, argumentis ex omni Philosophia conquisitis, impugnant. Quorum insolentia ac temeritas non potuit

piè doctos non excitare ad repugnandum ,
causæque fuit , cur hi credendi rationes ,
quibus absolvitur Evangelica demonstratio ,
adcuratissimè exponerent , vimque ipsarum
in mentibus , ne dicam in oculis omnium
defigerent ; atque ita & dogmatum , & juris ,
quod constat Dei verbo , vindicarent aucto-
ritatem . Ac ne quid esset , in quo illorum
jactaretur improbitas ; de singulis etiam Pro-
fessionis nostræ dictatis disputare adversus
Profanos , non dubitarunt .

Porro primum id bellum & ceteris an-
tea Theistis , & nuper iis , qui repulere Fre-
retium , adeo feliciter cessit ; ut renovari ,
nisi per furorem , atque amentiam , nequeat .
Haud vero , quò dicam ingenuè , tantumdem
Religionis vindices sunt in altero consequu-
ti ; sed utrumque senserunt , humanam Ra-
tionem dogmatum Christianorum aliquot
perspicuè dictare ; & tamen his ipsis , eoque
magis aliis , quæ minime dictat , argumenta
opponere , quæ dissipare , sit longe difficile .
Quibus ex rebus intellectum nostris , ac ritè
intellectum , Rationem nostram , nisi magno
studio excultam , rectaque Methodo progre-
dientem , haud satis ad plura dogmata vindi-
canda esse instructam ; dogmatum vero Ad-
versarii , his ipsis de causis , aut incerta esse
omnia

omnia dixerunt , aut absurda profiteri nos ,
judicarunt .

Ego duodecim fere ab hinc annis cogitare cæpi , tantæ originem ac progressionem labis haud quidem ex Mentis humanæ brevitate ; sed ex ignaviâ ac temeritate extitisse ; tum Pseudo-Sapientes , qui divinitus constitutum Religionis cultum repudiant , Deum , aut non qualis est , esse judicare ; aut etiam judicare esse nullum . Ac certe adversus dogmata , quæ de Deo , rerumque originibus sunt , jactari latissimè insolentiam istorum videbam . Humanam autem Rationem , si , quemadmodum opus est ad veri judicium , procedat , constitui non posse , Dogmatibus divinitus traditis , videri adversam , neque ulla prorsus , ad hæc labefactanda , fabricari argumenta ; abfuique semper ut vel suspicarer , nostrarum mentium Auctorem veri viam his obstruxisse , cum errorum vias patere eisdem permiserit .

At enim humanâ sapientiâ , sed hac longe imperfectâ , nec veris ubique , certo criterio , à falsis discretis , jam constitutâ , & provectâ longissimè , quâ , malum id , tolleretur ? Omnium de eâ libros expendere , negotium erat , spacio humanæ vitæ , longe diuturnius , neque hoc alterius , quam qui
& ma-

& maximè, & adcuratissimè ex veritatis regula saperet, idest mortalium neminis. Jam & quæ alii docuerant pro nihilo habere, atque sapientiam de integro suscipere investigandam, tutius quidem videbatur, ac brevius; sed quis speraret, se satis longè difficillimo in studio progressurum, sibi que hoc celsurum foelicius, atque omni ævo cessisset majoribus? Parum igitur abfuit, ne malum gravissimum, quodque altissimè insedit, atque inveteravit in hominum mentibus, omnino haberem depositum; nisi quod fatius duxi tentare, ut quam paucissima nullis admixta erroribus scirem; quam ad uberiores doctrinam, sed falsis judiciis deformatam, contendere. Itaque institui universam humanæ Theosophiæ œconomiam exquirere, improboque labore undecim me annos exercui; utcumque difficultatum, in quas incisurum me præjudicaram, victus cogitatione, opus identidem intermisi. Patuit enim initio, amplissimæ, ac pernecessariæ sistema facultatis haud aliter posse constitui certò, ac perspicuè, dissipatisque omnium, de Deo, rerumque originibus absurdè sentientium, rationibus; quam partibus Ontosophiæ maximè arduis, in lucem extractis; ac facile sensi per medium, atque hoc quidem immensum
pro-

profundum , Philosopho , qui tantum aude-
ret, eundum esse ; quod porrò singulæ me su-
scepti operis partes abundè docuerunt .

Quis autem laboris mei exitus fuerit ,
non ego præcipiam, nec præcipere debeo, ne
in mea causa pronunciem ; admonebo ta-
men , nec me alia potuisse detegere , quam
quæ cum Christiano Catholicæ Fidei dicta-
tis adamussim congruerent ; & Theoso-
phiam sic constitutam locum nullum relinque-
re pravè de Deo sentientium rationibus . Ha-
rum, scilicet, cujusque vitia non detegit modo ;
sed etiam ostendit . Quod cum ita cesserit
constantissimè , suspicionem ingessit , quam
usurpaveram exquirendæ sapientiæ rationem,
habere aliquid nondum probe perceptum &
cognitum ; quo ad veritatem tutò eruendam,
ab erroribusque segregendam , valeret . Ita
examinavi extremo loco cujusmodi esset hæc
Methodus , quamque ad veri inventionem
idonea ; atque hunc librum conscripsi , quem,
Prodromum ad Theosophiam meam, esse volo.
Hoc autem non doceo dumtaxat Methodum
universalem tutò exquirendæ veritatis rerum
humana Ratione ; sed etiam ex hac, & plures
expedio quæstiones in Philosophia gravissi-
mas , easdemque implicatissimas ; & Reli-
gionis revelatæ necessitatem , hujusque, apud
fo-

solos Christiano-Catholicos existentiam , demonstro .

Memini, Imperatorem Neronem, ea de caussa, Philosophiæ dedisse operam; ut, unde existerent Philosophorum dissidia , intelligeret . Methodo inventa philosophandi ; pateant necesse est principia controversiarum , quæ Philosophos exercuere ab omni memoria . Relatum est etiam , Gellium Proconsulem , cum accessisset Athenas , convocatos Philosophos , exquisitâ oratione , additâ etiam pollicitatione officiorum , ad concordiam judiciorum fuisse cohortatum . Sed profectò nullius officia ac monita , huic hominum generi conciliando , valebunt . Vera philosophandi ratio , si aliquando ostendatur, ac ab methodo Pseudo-Philosophiæ segregetur; dum adcuratissimè ex eâ agere velint, ratum habeo Philosophos omnes fore, iisdem de rebus, eadem sensuros. Utcumque fuerit , nihil ab me posse fieri honestius , publicisque rationibus accomodatius existimo ; quam si omnium primum Methodum meam doctorum in iudicium adducam . Prodesse cum velim , ac neque spe quæstus , neque gloria commotus ad scribendum accesserim , libenter publico ex iudicio constituam , debeam ne alia , quæ premo , efferre in lucem ;

cem , an igni tradita, oblivione damnare .

Si humanæ , divinæque sapientiæ cultoribus , tantisper ab rerum altissimarum contemplatione quiescentibus , grave non erit hanc tractationem evolvere ; futurum spero, ut eosdem lectionis hujus minimè poeniteat . Agitur enim ut viis ad Pseudo-sapientiæ formas omnes , ac genera obstructis , una , quæ ad solidam , expressamque sapientiam patet mortalibus , aliquando muniatur . Nulla , sine controversia res est , quæ magis interfit humani generis , nulla quàm publicè prodesse possimus magis , quàmque certius malis , ne dicam exitio , per sæculi sapientiam inductis , & latissimè jam propagatis , mederi possimus . Accedit autem, ut opportunissimo tempore Methodus hæc proponatur . Non enim nunc Pythagoras , Socrates , Plato , Aristoteles , vel antiquor quivis , aut recens naturæ indagator in Philosophia dominantur . Excussum est ex amatorum Sapientiæ cervicibus jugum antiquissimæ , indignissimæque servitutis , pudetque Philosophum quærenti cur ita sit , quod esse pronunciat ; respondere *Ipse dixit* . Superis grates ; jus pristinum Ratio, tamquam postliminio, recepit; nisi quod , ut facile homines ad extrema declinant , quantum ea servitus de naturali mentis hominum

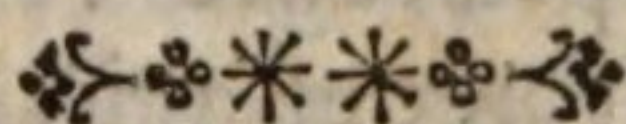
minum

minum jure detrahebat ; tantum , nova hæc libertas , juris commentitii eidem asseruit . Amatur nunc ab Philosophis veritas , fatifque erit ex hujus regula ostendi , quorum ad genus judiciorum porrigatur nostra facultas , quoque sit modo expedienda ; ac doceri unà operà quo judiciorum in genere sibi usurparit auctoritatem , tum quemadmodum hæc in pluribus , ad quæ pertinebat , abusa fuerit adversus legem humanæ naturæ , qua constat Philosophi officium . Nihil ego hac in re diligentia desiderari ab me patiar ; ac futurum spero , ut exitus studii , quod suscepi optima voluntate , votis & bonorum omnium , & meis , D. O. M. bene juvante , respondeat .

DE UNIVERSALI METHODO
PHILOSOPHANDI
OFFICIOQUE PHILOSOPHI.

CAPUT PRIMUM.

Quæ humana judicia (quo nomine perceptiones intelligo) natura sint vera , eademque perpetuò ac necessariò certissima ostenditur , horumque in serie judiciorum nostrorum ordo investigatur .

- I. UNCTUM, quod esset immobile, postulabat sibi Archimedes, ut Terram loco moveret . Judicia natura immobilis veritatis ac certitudinis, quæque ipsa ex nullis aliis sint elicienda, dentur omnium primum necesse est investigaturo sapientiam . Hæc igitur ulla ne sint apud Nos initio inquiram , ut statim pateat unde oporteat proficisci sapientiæ studiosum . Invenio autem (quidquid humanæ sint ideæ , de quo porro docebo) quacumque notione informatam sese Mens percipit; eadem verè informatam esse oportere ; siue huic notioni simile aliquid extra mentem
- A respon-

respondeat, siue nihil prorsus huiusmodi. Etenim ipsa hæc perceptio notionem involveret, ad quam pertinet; siquidem hanc nulla alia ratione menti adesse poneretur; ut perceptio eadem, quam conscientiam existentiae notionum præsentium appello, iudicium sit natura ac semper verissimum, quodque nullo penitus casu esse falsum potest.

II. Idem autem iudicium est necessario certissimum. Scilicet ipsa præsentis notionis conscientia necessario notionem præsentem supponit, vel involvit ex N. I. Natura ergo, ac necessario subiectum suum, scilicet mentem, coniungit cum attributo, nimirum cum notione præsentem. Iudicium autem incertum non coniungit necessario subiectum suum cum attributo. Quare id iudicium, cum extat, est metaphysica necessitate certissimum. Præterea si quem poneremus iudicare se non habere notionem, cuius sibi est conscius, aut dubitare an habeat (quæ tamen fieri non possunt) ipsa illa negatio ac dubitatio, perceptioni iudicioque adfirmanti existentiam notionis ejusdem tam necessario superstrueretur, tamque cum hoc necessario conjungeretur; ut sine eodem esse non posset. Hoc igitur iudicium everteret alterum negans, everteretque dubitationem de existentia notionis ipsius.

Cor. I. Porro si mens plures simul notiones in se ipsa sentiat; hoc quoque iudicium; ut cetera de existentia cujusque ipsarum notionum, natura verissimum atque certissimum erit.

Cor. II. Quia mens percipit etiam aliis, se atque aliis successive notionibus adfici, vel aliter aliterque adfici notionibus iisdem; (sic tamen appello ab identitate obiectorum) dubium non est quin hæc mutationes contingant in mente saltem ut ad percipiendas notiones refertur. Non enim nunc quidpiam po-

posui, unde sit consequens commutati ipsas notiones in mente; neque plus umquam ex veritatibus præstructis eliciam, atque inde sequetur.

ANIMADVERSI O.

Sæpe judicamus præsentis notiones aliàs nobis adfuisse; quod cum facimus recordari dicimur, vel reminisci. Judicii hoc genus non sensus est; sed rationis; & quidem ritè gubernatæ, ni falli volumus. Interdum vero ad recognoscendum an aliàs præsens notio adfuerit nobis, ratiocinationes explicitè evolutæ sunt adhibendæ; sæpius tamen idipsum recognoscimus, ac certissime quidem, per ratiocinationes confusè expeditas, de quibus porro. Nunc enim ad propositum revertor, atque ita statuo.

III. Nemo de suis notionibus judicare aliquid potest, quin earum sibi sit conscius. Nempe ad hoc genus judicii pertinet ut definiamus vel qualis sit singularis notio, perspicua ne v. c. an obscura, confusa, an distincta, adæquata, an secus; vel pertinet etiam ut notiones nostras plures, quoquo modo, inter se referri intelligamus. Quæ fieri non possunt, præterquam a percipiente notionem, aut notiones, quas habet, idest nisi ab eo, qui sibi sit conscius notionis, aut notionum suarum præsentium; atque hæc conscientia necessario ordine hujus generis judicio prævertitur.

IV. Eadem conscientia prævertitur multo magis dubitationi, & judiciis de rebus diversis ab notionibus nostris. Etenim dubitare an res hoc vel alio modo se habeat est idem, ac dubitare habeat ne se definite aliquo ex iis modis, qui in mente dubitantis repræsentantur. Itaque positiva dubitatio esse non potest nisi in eo, qui sibi conscius sit notionis,

quà rem sub his modis , de quibus dubitat , sibi exhibet. Judicare autem de ipsa est definire , quæ de eadem percipiuntur esse extra mentem nostram nexa , aut secus . Quod etiam fieri non potest nisi ab intelligente perceptiones , atque notiones suas . Notionem vero percipere est mentibus nostris adesse eandem cognoscere ; percipere autem quidquid ab notionibus nostris diversum sit, tanti valet , quanti intelligere idipsum in nostris mentibus exhiberi ; idest quanti & notionis sibi esse conscium , & hujus cum re extra mentem posita conformitatis . Ac si possit fieri ut notiones , quibus actu informantur , ignorent mentes , (de quo nunc non definio) erunt notiones hujusmodi natura distinctæ a perceptionibus , eritque perceptio, ut ad notionem pertinet , conscientia notionis , eademque notionem præsentem necessario supponet ; alias enim involveret ; eritque judicium natura semper adcuratissimè verum , etiam si notio, cujus conscii sumus nobis, poneretur falsa & absurda.

Cor. I. Ergo multo magis notionum ac perceptionum conscientia prævertitur ratiocinationibus ex iisdem notionibus , perceptionibusque institutis .

Cor. II. Neque eadem conscientia fluere potest ex ullo judicio de notionibus, aut perceptionibus ipsis , minusque ex ullo judicio de rebus perceptis ; multòque adhuc minus ex ulla ratiocinatione vel super his , vel super notionibus , aut perceptionibus ipsarum .

Cor. III. Nequit igitur conscientia præsentium notionum esse judicium rationis , idest mentis consideratæ quatenus potest ex judiciis datis elicere alia judicia ; sed quodcumque, positis notionibus, Mens sibi est ipsarum conscia , oportet conscientia hæc , nullo interposito alio , quod has ad notiones pertineat , judicio , existat .

DEFINITIO.

V. **C**onscientiam notionis, aut multitudinis notionum, quibus mentes nostræ informantur; intimum sensum existentiae notionis, vel notionum appello. Similiter intimi sensus iudicium est, quo mentes percipiunt se commutari ut referuntur ad intelligendas notiones; siue notiones, ipsæ commutentur in mentibus; siue contra; de quo ratione est definiendum.

Cor: Patet ergo omne intimi sensus iudicium, quo notionum nostrarum existentiam, tum præsentes perceptionum mutationes videmus, esse iudicium in omnibus prorsus, excepto nemine, natura verissimum atque certissimum; tum iudiciorum, quæ datis notionibus, aut perceptionibus, vel harum mutationibus superstruuntur, necessario, atque immemibili ordine primum.

ANIMADVERSIO.

Sæpe equidem nobis non satis distinctè videmur animadvertere notiones ac perceptiones nostras, tamque harum sensum negligimus; ut rebus dumtaxat extra mentes nostras positis videamur intenti esse. Huius rei causæ sunt curiositas atque celeritas humanæ mentis, quæ, nisi probè gubernentur, in omnem nos iudiciorum pervertitatem agent præcipites, ut factum hætenus in omnibus, qui rejecta Fide, ac methodi inscii, quæ veritas Ratione exquirenda est, pro sapientia invenere stultitiam. Agemus itaque diligenter, ut ne alas & plumas humanis ingeniis; sed plumbum & pondera addamus.

CAPUT II.

De perceptionibus agitur menti humanæ minime essentialibus. Harum plures necessario in mente ipsa sequi docetur. Causæ investigantur huius necessitatis, ac postremo, aliquid esse præter mentem humanam, ostenditur.

I. **Q**Uoniam Methodum meam in ea quæstione, quæ de mentis humanæ intima natura est, experiri constitui, atque investigare absurdè ne & adversus regulam veri Auctor Meditationis Philosophicæ primæ de ea definierit; sepositam nunc habebo quæstionem, pertineat ne ulla perceptio ad intimam naturam illius: præsertim cum de hoc decerni, ad Methodum exquirendi veri faciendam, non sit necesse. Agam ergo dumtaxat de perceptionibus humanæ menti minimè essentialibus, atque ita incipiam statuere; Menti ipsi essentialē non esse, ut actu vires, ac relationes suas distinctè intelligat. Nempe essentialia vocamus quæ rem constituunt intrinsecè, & sine quibus nullo prorsus casu ipsa esse potest. Mens autem humana esse potest quin quid valeat, & ad quæ referatur distinctè intelligat; ut sæpe expertus est quivis. Non igitur distinctæ horum perceptiones mentem humanam simpliciter absolutèque constituunt, neque eidem sunt essentialē; vel si perceptio sit essentialis menti, de quo aliàs; essentialē eidem non est, ut sit perceptio distincta virium, ac relationum mentis ipsius.

Cor: Ergo neque essentialia sunt menti iudicia illa de naturæ suæ relationibus, ac proprietatibus suis, quæ pendent ex horum distinctis perceptionibus.

II. Eidem menti essentialē non est ut actu, clarè
fal-

saltem, intelligat res ab se diversas. Nimirum perceptiones rerum diversarum ab nostris mentibus perpetuo fere in his commutantur, atque harum alia aliis succedunt mentibus interim, de quo per memoriam convincimur, absolute iisdem manentibus. Essentialia autem nequeunt, salva re, ad quam pertinent, commutari. Non igitur perceptiones rerum ab nostris mentibus diversarum sunt mentibus ipsis essentielles; aut si perceptio sit essentialis menti, necessarium absolute atque essentiali eidem perceptioni minime erit, ut terminetur ad res ab mente ipsa diversas, clarè saltem, cognoscendas, intelligendo nimirum quemadmodum alia discernantur ab aliis.

III. Existunt in nobis perceptiones plurimæ, quibus, quamquam menti essentielles non sint; tamen necessario mens mancipatur. Hoc patet ex sensu cujusque intimo; nihil enim frequentius, quam ut incidamus in casus hujusmodi perceptionum, quæ & sint salva mente variabiles; & tamen non determinentur per nostram arbitrii libertatem; nisi sæpe in causa; quasque ipsas utcumque reluctemur, atque in contrarium nitamur, perseverare in nobis experiamur.

IV. Non omnes hujusmodi perceptiones succedunt antecedentibus aliis ejusdem generis. Nempe præter omnes perceptiones, de quibus agimus, nullæ ejusdem generis alia fingi possunt in mente quacumque, quibus illæ succedant, ne quas omnes dicimus, dicamus simul non omnes, quod est absurdum.

V. Genus hoc perceptionum non sequitur ex mente absolute spectata, seu duntaxat quoad essentialitatem suam considerata. Cum enim perceptiones hæc in mente necessario sequantur ex hyp; si eadem se-

querentur ex mente absolute dumtaxat ac essentialiter considerata ; absoluta atque intima prorsus necessitate cum mente cohererent , nec possent salva mente commutari , & quaecumque hujus generis sunt , simul omnes deberent in mente esse . Horum autem contingunt contraria .

Cor: Sequuntur itaque in mente aut determinata per liberæ potestatis arbitrium ad cogitationes eas , quibus datis aliæ sequi debeant ; aut certe sequuntur in eadem dependenter a causis externis ; nimirum sequuntur in mente non absoluta & essentiali necessitate ; sed necessitate profecta ex iis , quæ non pertinent ad mentis essentiam ; quam necessitatem percipiendi appellabo hypotheticam .

VI. Cogitationes , quibus datis , aliæ independententer ab causis externis sequi necessario debent , sunt cum his quæ sequuntur in serie continua , eademque aliquomodo successiva , ac , dato primo ejus termino , necessaria . Nempe si plures sint termini , quorum primi existentia succedat existentia secundi ; existentia hujus existentia tertii , atque ita porro ; habebitur series successiva ; sive antecedentes termini evanescant cum consequentes ponuntur , sive secus . Erit series eadem continua si immediate , nulloque interposito , ut ita dixerim , terminorum vacuo , alii aliis succedant . Hoc autem contingere debet quum perceptiones ex perceptionibus aliis sequuntur . Nam si desinant primæ , quin aliæ succedant ; sed vacuum perceptionum , de quibus agitur , fiat ; ridiculum erit dicere postremas perceptiones ex iis , quæ jam desierant , quin existerent hæc , fuisse consequutas independententer a causis externis . Proxime enim fuissent consequutæ ex nihilo præcedentium perceptionum . Denique si ex perceptione præcedente proxime per se , ac necessario sequi-

quitur perceptio alia, palam est, illa data, consequi hanc oportere.

VII. Non omnes nostræ perceptiones, quæ necessario alias sequuntur, sunt in serie, cujus continuatio, dato primo termino, sit intrinsecè necessaria. Etenim non constat series hujusmodi, nisi posito intrinsecè necessario nexu perceptionum antecedentium cum consequentibus. Hic autem nexus in serie perceptionum necessaria & continua plerumque desideratur, nec data pluries in nobis eadem perceptione, perpetuo sequitur series, quæ olim sequuta est. Itaque termini consequentes seriei perceptionum continuæ ac necessariæ sæpius non determinantur per se ab antecedentibus perceptionibus; quod præcipue animadvertendum Leibnitianis Philosophis.

Cor: I. Et quoniam hi termini consequentes necessario excipiunt perceptiones antecedentes, nec idcirco determinantur per libertatem arbitrii, ex hyp: & N. II; superest ut determinantur per causas externas, per quas mens adducatur in conditiones, quibus positus, necessario perceptiones, de quibus sermo est, sequi in eadem debeant.

Cor: II. Ergo esse dubium non potest, quin aliquid præter mentem humanam existat.

C A P U T I I I.

Quæ judicia certa Methodo regunda sint, investigatur, quidque sit Methodus exquirendi veritates reales, exponitur.

I. **Q**Uoniam ex dem: in Cap. I. N. I. conscientia notionum, est iudicium natura ac necessario semper verum; consequens est ut hoc genus

nus iudicii artem omnem recuset, qua gubernetur quò minimè deflectat ab veritate.

A N I M A D V E R S I O.

Potest autem contingere; atque utinam ne sæpius contingeret; ut vel docti pravè huiusmodi iudicia explicarent. Sed cum hoc fit, hi aliud intimè sentiunt, aliud exponunt, atque in perceptionibus explicandis cavendum semper ut verba eisdem quam aptissime commensurentur. Quod negotium & longe difficilius expeditu est, quam videri potest, & minus solerter ac diligenter agitur, atque est necesse.

II. Licet vero sapientiæ studiosi in eo semper contenderint maxime, ut ne alia de rebus, ab notionibus suis diversis, iudicarent, quam quæ essent rebus ipsis conformia; tamen sæpe admodum, inscii utique, contra egere, atque volebant. Quod, ne casus multitudine prope infinitos huc conferam, declarant apertissimè controversiæ, summa cum discrepantia iudiciorum ab omni Philosophiæ memoria inter hos agitata; declarat etiam iudiciorum inconstantia, & volubilitas, quam studiosissimus quisque sapientiæ expertus in seipso est.

Cor. Est itaque pernecessarium, ut Artem investigemus, qua gubernata mens hominis nequeat omnino deflectere ab rerum veritate, utcumque in investiganda sapientia progrediatur longissimè. Revoco autem ad Lectorum memoriam quod in I. Cap. demonstravi, sensum notionum nostrarum quarumcumque necessario ordine præire omni iudicio de rebus, quod quidem pendeat ex datis notionibus, quas sentimus.

III. Omnia iudicia de rebus ab existentia mentium nostrarum diversis, sunt ex notionibus, harumque

que sensu elicienda. Dico de rebus ab existentia mentium nostrarum diversis; porro enim efficiam mentem sine ulla notione percipere existentiam suam. Dico autem judicia illa esse elicienda ex notionibus, atque harum sensu, ne quis existimet ad ritè eadem expedienda esse satis si ipsa superstruat sensui notionum. Etenim ex dem in Cap. I. n. IV. omnia prorsus nedum vera; sed etiam falsa utcumque & absurda judicia de rebus ab existentia mentium, & notionum nostrarum diversis, superstruuntur, & quidem necessariò, notionibus & harum sensui. Quò itaque judicia, de quibus agimus, tutò procedant ex regula veri satis non erit ut superstruamus eadem sensui notionum; necesse erit ut ne alia superstruamus, quam quæ postulaverit existentia, ac sensus existentiae notionum ipsarum; quod ego significare volo, cum dico judicia illa ex notionibus, & harum sensu esse elicienda. Ita fit ut investigare veritates reales sit denique ex notionibus, quas adesse nobis sentimus, conari elicere quæ sint actu, aut potestate in rerum natura; aut etiam quæ in rerum natura esse nequeant, vel saltem actu non sint.

D E F I N I T I O.

Methodus investigandi veritates reales esse debet vera ac certissima Ars, qua ex sensu existentiae notionum nostrarum, tamquam ex iudicio primo, ad veritates rerum ab existentia mentis, quæ investigat, diversarum, progredi liceat.

A N I M A D V E R S I O.

Porro in quacumque notione, ac perceptione, iudicioque distinguenda quam diligentissimè veritas Metaphy-

*taphysica ab Logica . Nam etiam si notio , perceptio ,
judiciumque non congruant cum ullis extra mentem re-
bus ; ideoque notio non habeat Logicam veritatem , ju-
dicia autem de rebus sint etiam logicè falsi ; tamen
perpetuo notiones , tum etiam judicia sunt metaphysi-
cè vera . Hæc enim veritas per id habetur , unde dat.
notio , perceptio , aliudque judicium quodcumque habent
ut notio , perceptio , judiciumque sint ; nimirum
notio , aut judicium quod sit , vel esse possit ; etiam si
notioni judicioque nihil similiter habens se responderet
ex rerum , ab notionibus ac perceptionibus diversarum
genere . Veræ v. c. Metaphysicè sunt notiones colorum ,
saporum , sonorum , quamquam his notionibus nihil re-
spondeat simile extra percipientium mentes . Qui autem
similia his notionibus respondere extra mentes judica-
ret ; etsi hujus judicium esset , saltem ut recentiores Phi-
losophi existimant , Logice falsum ; tamen esset judicium ;
ideoque metaphysicè verum . Sensus autem notionum
perceptionum , ac judiciorum præsentium , judicium est
perpetuò ac necessariò nedum metaphysicè ; sed etiam Lo-
gicè verum ex Cap. I.*

C A P U T IV.

*Docetur nullum universale judicium summum humanæ
certitudinis atque sapientiæ fundamentum esse posse ;
omniumque enunciationum , quæ vocantur axiomata ,
atque imprimis pronunciati , quod contradictionis ap-
pellant veritatem ratiocinatione patere ; non propriè
dicta intuitionem , demonstratur .*

I. **V**eritas universalis nihil est præterquam sin-
gularium similium veritatum complexus ;
atque hujus intellectio constat intrinsecè ac necessa-
riò intellectione saltem confusa veritatum singula-
rium . Est igitur hæc intellectio totum , cujus intel-
lectio-

lectiones singulares sunt partes. Porro totum necessario pendet ex partibus, atque ut per partes existit, ita has ordine immobili sequitur. Itaque intellectio veritatis universalis necessario ordine sequitur intellectionem, saltem confusam, veritatum singularium; hæc vero ex dem in Cap. I. sequitur necessario sensum notionum.

II. Si cognitio veritatum singularium, ex quibus universalis existit, certa non sit; ne hujus quidem cognitio certa esse potest. Etenim certitudo universalis est ad certitudines singulares ut totum ad partes, nec est enim nisi complexus certitudinum singularium. Totum autem nequit existere nisi per partes; & complexio nequit esse nisi per ea, quæ completitur. Porro singulare quodcumque de rebus iudicium pendet denique ex sensu notionum, & idcirco etiam modus iudicii, quo certitudo constat. Sensem vero notionum esse iudicium natura certum ostensum est in Cap. I.

Cor. Itaque nullum universale axioma omnium primum cognosci potest, nullumque esse potest summum certitudinis fundamentum.

ANIMADVERSIO.

Qui ita statuerunt, ex universalibus veritatibus cognitæ perdere omnem certitudinem nostram, nisi bona fide asseruissent; sed attendissent quò denique hoc iudicium abire posset; male præ Scepticis, ac Pyrrhonianis etiam, habendi forent. Sceptici enim dubitare se de omnibus profitebantur, at non sine spe veri inveniendi. Pyrrhonianæ spem hanc abiecerant; at minime constat eosdem pronunciasse certam veri cognitionem esse impossibile Metaphysicum. Hanc autem, inscii utique, impossibile Metaphysicum
fa-

faciunt, qui omnem certitudinem nostram ex universalibus cognitionibus pendere ajunt. Nempe, his judicibus, omnis nostra certitudo fluere debet ex universali certitudine. Nulla itaque, his judicibus, constare potest certitudo singularis, nisi per universalem, idest omnis certitudo pendeat ex eo, ut partes debeant existere ex toto, nimirum ex conditione impossibili metaphysicè; eritque idcirco certitudo quaecumque metaphysicè impossibilis.

III. Cum autem & illud in Cap. præc. N. III. ostenderim, oportere nos cognitionem rerum ab nostris notionibus distinctarum ex sensu notionum denique elicere; constare oportet etiam cognitionem logicæ veritatis axiomatum omnium indidem esse eruendam. Porro cognitiones ex sensu notionum reales elicere pertinet ad mentem ut est rationalis, idest ad rationem. Itaque Axiomatum omnium cognitio pertinet propriè ad provinciam rationis, nec, quando loqui amemus adcuratissimè ex veritatis regula, intuitiva, atque immediata dici potest.

IV. Possem hoc loco per singula veri nominis Axiomata excurrere, & quemadmodum ratione constet eorum veritas, distinctius docere. Sed res foret prolixior, ac, quibus scribo, non necessaria. Periculum tamen faciam in axiome illo, quod summum humanæ rationis fundamentum communissimè habetur, idest in principio contradictionis, quod efferri ita solet *Impossibile est idem simul esse & non esse*, quodque adcuratius sic potest enunciari. *Quibus unumquodque rationibus est, iisdem non potest simul non esse.* Hoc autem ita demonstro. Cum quidvis definite esse judicio, idest non dubito sit ne an secus, eodem judicio, per sensum intimum, nego idem non esse: Si autem esse ac non esse possent simul in re eadem cohærere nec cum judicio rem esse,

se, negarem non esse, nec cum judicio non esse, eandem esse inficiaret; nec enim qui rem esse judicat hoc solo negat quod cum esse ejus potest coherere, & contra. Itaque ex natura nostri judicii intimo sensu percepta concludimus, ac ritè quidem concludimus, fieri non posse, ut idem simul sit, ac minime sit. Quare veritatem principii contradictionis ratione assequimur. Me autem nunc aliquid, v.c. existentiam meam percipere, aut percipere præsentem notionem quamcumque, frustra conabor, ex principio illo, aut axiomatibus aliis extundere: sunt scilicet judicia hæc non rationis, sed sensus.

V. Principium vero contradictionis demonstrari nequit per axiomata alia; quamquam certissimè veritas ejus ostendatur ex intimo sensu judiciorum nostrorum. Porro si quis serio posset illud negare, aut de eodem dubitare; incerta singula haberet. At hoc non esset consequens; sed, ex dem; præcederet dubitationem de principio contradictionis, Etenim & judicium, & dubitatio universalis existunt necessario ex judiciis, atque dubitationibus singularibus.

Cor. Quoniam tamen, ex dem: in Cap. I. impossibile est ut de singulis veritatibus sine exceptione ulla dubitemus, utcumque possimus mentiri agentes nihil nos ut verum accipere, aut etiam de singulis dubitare; consequens est, ut neque de veritate principii contradictionis incerti esse possimus; eoque minus possimus id principium falsum habere; huc enim pervenire non possumus, nisi ante habeamus falsa, aut incerta judicia, quæ natura esse vera ac certissima docui in Cap. I.

CAPUT V.

Ostenditur nullas ratiocinationes, per quas universaliter concludimus, aut quæ universaliter altera præmissa constant, ultimo resolvi in vulgaria principia Dictum de omni, Dictum de nullo, ac scientiam omnem esse de universalibus ac necessariis rebus, falsum docetur. Agitur de enunciationibus Quæ sunt eadem uni tertio sunt eadem inter se. Quorum unum est idem cum uno tertio, alterum cum hoc nequit identificari, non sunt eadem illa inter se. Quas non principia; sed formulas dumtaxat exhibere argumentationum, demonstratur.

I. **Q**Uod universaliter de genere, vel specie adfirmatur, idem ad singula ejus generis, aut speciei individua pertinere, ex hypothese, quod vere adfirmetur; res est, quam intelligit quicumque sciat quid sit enunciatio metaphysicè ac sine exceptione ulla universalis, de qua dumtaxat nunc ago. Similiter si quid universaliter negetur de genere, aut specie, idem negari de omnibus, quæcumque sub dato genere, vel specie sunt, & verissimum est, & ex æquo evidens. Hæc autem significata sunt illis formulis *Dictum de omni, Dictum de nullo*. Illæ igitur formulæ exhibent principia vera.

II. Quoniam tamen his formulis explicantur universaliter judicium ejusmodi, quorum veritas, per dem. in Cap. præc.; non patet sensu, sed est ratione intelligenda; constare oportet, cognitionem veritatis horum judiciorum pendere ex aliis judiciis, ex hisque esse eliciendam; ideoque illa judicium, ut nullo modo fundamenta sunt ratiocinationum, quæ ex singularibus, ad singularia concludunt; sic neque
sam.

summa fundamenta esse ratiocinationum ; quibus aut concludimus universaliter , ex præmissis omnibus universalibus , aut concludimus particulariter ex altera præmissa universali , altera autem particulari . Ac certe veritatem judiciorum , de quibus agitur , haud alia ratione assequimur , atque elicientes corollaria ex singularibus cognitionibus , hasque extendentes ad alia singularia similia, quaecumque sint , aut esse queant . Quum v. c. mentis meæ operationes attentius considero ut videam cujusmodi ad subjectum ac principium pertineant ; mentem , cujus sunt ; absolute simplicem esse oportere intelligo ; indeque statim elicio, si sint, aut esse queant alia operationum similium subjecta & principia , oportere & ipsa simplicia esse ; idest ex dicto de uno migrabo ad dictum de ceteris similibus ; ac denique composito utroque ad *Dictum de Omni* . Similisque est ratio , qua intelligimus veritatem judicii *Dictum de Nullo* . Cognita etiam re quacumque singulari , si nomine certo ipsam appellem, nomen hoc ab initio erit proprium ; evadet autem statim commune , si extendatur ad res alias singulares similes quaecumque sint , aut esse queant , sive extent, sive secus ; v. c. nomen hominis singulare fuit cum ab initio dixit Deus faciamus hominem & c. evasit commune cum porro non ad solum Adamum significandum usurpatum, fuit ; sed ad compositum quodvis ex anima rationali & corpore organico .

ANIMADVERSIO.

Scholasticos arbitror huic positioni minime repugnatos. Etenim ipsorum nulli posuerunt, Dictum de Omni, Dictum de nullo esse prima principia cognitionis humanæ, ut vocabant; ac ipsorum veritatem posse demonstrari

per principium primum, fateri debuerunt, nisi explicatè facti sunt.

III. Jam & alius, isque gravissimus eliminandus est error, plurimis inconsulto probatus, quo scientiam omnem de universalibus esse dixerunt; de singularibus autem; quippe contingentia atque variabilia sunt, nullam. Nam aut hi concedunt esse veritates singulares, quas possumus ostendere, ac per demonstrationem verè, certo ac perspicue cognoscere; & hanc cognitionem debent scientiam vocare per definitionem scientiæ, quam tradunt. Hanc enim vocant cognitionem veram, certam atque evidentem per demonstrationem acquisitam; ac præterea per definitionem, qua demonstrationem esse ajunt Syllogismum, vel argumentationem parientem scientiam. Aut negant posse veritates singulares demonstrationibus subiici, & scientiam quoque universalium negare debent; cum universalia (quod in Metaphysice demonstrabo) non sint, nisi multitudines singularium nihil idem habentium: sed dumtaxat similium: & idcirco scientia de universalibus nihil, præterquam scientia de multis similibus. Porro, ex dem. in Cap. IV. judicia, ac idcirco scientia de multis debent necessario existere ex judiciis de singulis, & nisi hæc sint, illa esse nequeunt. Præterea ex n. præc. judicia universalis corollaria sunt ex judiciis singularibus elicta. Hæc autem, si de rebus sint ab existentia mentis nostræ, ac notionum ipsius, & perceptionum diversis, sunt ex sensu notionum rite elicienda; nimirum demonstratione patere debent, ex Cap. III. Num. III.

IV. Quod vero dicitur scientiam contingentium ac mutabilium esse nullam; hoc quidem per absurdum est, atque omnino emendandum. Nam, qui ita ponunt, aut existimant contingentia non posse cer-

certo cognosci; aut existimant non posse demonstrationibus subjici. Primum Pyrrhonianæ esset amenitiæ, ac refutatum est in Cap. I. In altero autem sine controversia falluntur. Sunt enim contingentium innumera, quibuscum contingentes aliæ veritates, quas sensu percipimus, sic colligantur; ut nisi illa fuissent, aut essent, aut etiam interdum futura forent; nequid nunc dicam de possibilitate; veritates, quas sensu assequimur, esse non possent. Illa igitur contingentia verissime certissimèque possumus intelligere ratiocinationibus, ex iis, quæ patent sensu intimo, probe expeditis; hæ autem veritates, quæ patent conscientia, certissima sunt omnium demonstrationum principia; eademque principia summa, quæque ex aliis pendere nequeunt, ex dem. in Cap. I. Sed hac de re fusius porro.

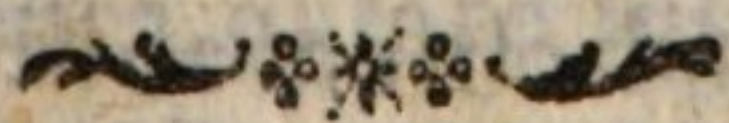
Cor. Ex his discere possumus, ordinem doctrinarum turbare ab imo qui scientias universales; ac nominatim Ontosophiam, cum Leibnitio, faciunt scientiam principem, ac caput omnium scientiarum. Fluunt enim veritates universales, quæ in hac traduntur, ex demonstratis veritatibus singularibus, ac demonstratis quidem methodo reali. Longe autem absurdius a Baumeistero in Frol. Ontol. §. 16. positum video, sine Ontologia cognitionem nostram veritatum nec certam, nec solidam esse posse, estque ratiocinatio, qua hoc conatur ostendere, errorum plena. *Cum, inquit, cognitio nostra veritatum tum demum certa evadat, quando veritates vel indubia sensu niti comperimus, vel easdem demonstrare possumus; veritates vero tum demonstremus, cum easdem ex primis suis immotisque principiis derivamus; manifestum est, sine distincta cognitione principiorum, quibus veritates nituntur, nullam certam cognitionem posse obtineri. Jam vero cum generalissima veritatum*

principia in Ontologia suppeditentur & stabiliantur ; evidens est, sine Ontologia nostram cognitionem certam esse non posse .

Porro , progreditur , quia omnis solida cognitio illa est , qua veritates ita habemus perspektas , ut easdem possimus demonstrare ; nemo autem possit veritates ita perspektas habere, ut easdem possit demonstrare; nisi qui principia , quibus superstruuntur veritates, probe cognita habuerit & perspektas ; liquet Ontologiam, in qua quippe generaliora veritatum principia stabiliuntur , necessario requiri ad cognitionem solidam . Plura ego prætermitto , quæ possem in his ratiocinationibus notare ; observabo dumtaxat, dubium non esse , quin hic Baumeisterus de principiis doceat , quibus putat superstrui cognitionem certam, ac solidam veritatum omnium , quas volumus demonstrare (quamquam etiam universalius loquitur) & quin velit, principia summa omnium demonstrationum, esse debere veritates universales , Hoc autem est , quod perperam sumitur . Ostensum est enim in Cap. IV. quodvis universale judicium patere dumtaxat per rationem ; non autem utique per rationem profectam ex aliis judiciis universalibus ; ne, progredientes absurde in infinitum in hujusmodi analysi ; cum Pyrrhonianis pronunciemus nihil esse , quod demonstrari queat ; etenim , nulla esse summa demonstrationum principia, pronunciare nos oportebit , si hoc concedamus , quod Baumeisterus tamquam verissimum , atque indubitatum sumpsit. Docui etiam paullo ante, universalia judicia , quæ quidem veritates necessarias explicent , corollaria esse deducta ex demonstratis veritatibus singularibus ; & omnes denique demonstrationes esse resolvendas in judicia sensus intimi , quæ quidem judicia singularia sunt ; atque hæc ipsa summa humanæ omnis doctrinæ , ac firmissima fundamenta .

V. Quod

V. Quod pertinet ad alia principia *Quæ sunt eadem uni tertio & c;* certi sumus, per intimum sensum, nos, dum ratiocinamur, ea inter se conjungere, quæ identificari judicamus cum uno tertio, eaque separare, quorum alterum cum uno tertio identificari judicamus, alterum fecus. Pono judicia hæc esse accuratissime vera; nosque esse de ipsorum veritate certissimos. Certi erimus etiam de veritate judicii, quod ex ipsis elicimus. Sed dicere, nos obtinere hanc certitudinem per illa pronunciata *Quæ sunt eadem uni tertio & c;* absurdum est ex dem; cum certitudo universalis intrinsecè pendeat ex singularibus ejusdem generis. Causam autem summam efficientem ut cognitiones nostræ sint certæ, non esse ullas nostras cognitiones, patebit cum agam de Criterio veritatis. Itaque hæc & superiora pronunciata habeo tamquam conceptas formulas, quibus exponitur quemadmodum ratiocinationes absolvendæ sint; tamquam principia, per quæ de conclusionum veritate efficiamur certi, habere prorsus non debeo. Illæ autem enunciationes *Quod necessario convenit generi, convenit etiam speciei cuilibet sub eodem existenti; quodque necessario convenit speciei, convenit etiam omnibus speciei hujus individuis,* sunt, si quis attentius consideret, propositiones identicæ; Quod scilicet universaliter enunciamus de genere, aut specie, non de alio enunciamus, quam de individuis, quæ ad genus, vel speciem reducimus.

CAPUT VI.

Ostenditur veritatem ac certitudinem judiciorum nostrorum de rebus, quarum cognitionem docui rationis esse, non sensus, haud semper pendere ex ratiocinationibus distinctè evolutis, esseque admittenda ratiocinia certa, ac perspicua, sed confusa; efficitur: difficile esse, eadem distinctè exponere, traditur; tum vero, si quis ipsa resolvendi ignoret methodum, non sine periculo adgredi analysim hanc, observatur.

I. **Q**UOD mentem humanam dumtaxat existentiam suam, ac præsentes notiones atque perceptiones suas docui sentire; ad intelligenda autem cetera omnia rationis usu habere opus constitui in, Cap. III., & IV; ex eo quidem consequens potest videri, ut indoctis omnia, præter ea, quæ sentiunt, incerta sint; doctis autem dubia, quæ maxime habuerunt perspicua; atque imprimis pronunciata, quæ appellant axiomata. Itaque erunt fortasse, qui suffragari me Pyrrhonianorum amentiae judicent, quodque est gravius, hoc ipso in libro, in quo propositum mihi præcipue est, ut eorum causæ rationes evertam funditus. Verum hanc cogitationem facile est remove, si quemadmodum claras perceptiones partiri in confusas, atque distinctas ex veritatis regula consuevimus; sic, clarissimas, ac certissimas ratiocinationes, similiter dividamus. Sæpe enim vis mentis humanæ ita expeditur, ut simul, aut saltem cum successione haud observabili percipiat antecedentia, & quæ ex his sequuntur, sentiensque notiones atque perceptiones suas; nulla interposita mora, ex sensu hujusmodi eliciat, ac necessario quidem eliciat veritates reales, quin distinctè intelligat non
mo-

modo quemadmodum ratiocinetur ; sed se ratiocinari . Demonstravi Cap. IV. Num. IV. ex natura judiciorum nostrorum intimo sensu percepta pendere , ut veritatem principii contradictionis necessariò , ac certissime intelligamus . Quam ego ratiocinationem adhibui , omnes , excepto nemine , qui principium id cogitarunt , ante me adhibuere ; nec enim principii hujus veritatem intelligere potuerunt commensurando perceptionem suam , quæ mentem percipientis numquam egreditur , nec egredi potest , cum rebus extra mentem positis ; quamquam si hoc modo intellectam fuisse veritatem ejus poneremus ; adhuc ratiocinatione patuisset . Licet autem ratiocinationem , quam dixi , adhibuerint omnes ; tamen nemo , quem sciam , distinctè eandem evolvit . Similisque est ratio complurium enunciationum , quæ dicuntur abstractæ & universales , quæque verissima sunt axiomata , non quòd logica veritas ipsarum sine ratiocinatione , idest per se , ut vulgo creditum , & immediate pateat ; sed quòd pateat ratiocinationibus necessariò expeditis , ut v. c. statim verborum , quibus efferuntur , significatio intelligitur ; expeditis autem tanta celeritate , vel potius expeditis tam confuse & implicite ; ut simul eam significationem percipiamus , aut percipere videamur nobis , atque percipere axiomatum veritatem ; cum tamen , ut docui in Cap. IV. perceptio hæc pendeat ex aliis judiciis . Genere hoc ratiocinationis verissime semper , certissime , ac necessariò universum genus humanum , ne Pyrrhonianis quidem , Idealistis , atque Egoistis exceptis , corpora extare intellexit ; nec , quidquid conemur , vincere umquam poterimus , ut de existentia corporum dubitemus , eoque minus ut judicare possimus eadem non esse ; sint licet , ac fuerint , qui hoc ipsum se judicare dixerunt , Ita , ut præte-

ream plura, quorum adhuc premo Theorias, necessarium, atque certissimè, & juxta etiam verissimè omnes intelligunt extensionis solidæ adcuratè continuæ naturam, originem, atque originis modum, naturamque item spaci, tum etiam durationis, atque æternitatis; verumtamen plerique, qui de his, horumque rationibus susceperè exponendum distinctè, hætenus nihil egerunt; quam ut Pyrrhonianorum, causæ vim adderent.

II. De Corporum existentia agam porro; de ceteris autem in Theosophia. Nunc enim solum intelligi volo, qui ratiocinationes necessitate naturæ conclusas certissimè, sed tamen confusè, explicare distinctè instituit, rem aggredi perquam difficillimam, quamque malo hætenus omine fuisse tentatam, hypotheses variæ, atque oppositæ evincunt, queis extensionis, atque durationis naturam Philosophi complexi sunt, ex quibus turbandæ Theosophiæ profani quæsiere argumenta. Demonstrat id etiam, quod cur judicemus extare corpora, tam est imperfectè evolutum; ut Philosophi aliquot, neque omnes ignobiles, judicarint corporum existentiam probari non posse Apodictice. Ceterum qui sublimiores philosophiæ partes evolvunt, ii perpetuo fere opus habent, nisi errare in Labyrintho velint, distinctissime, adcuratissimeque, ex veritatis regula, ratiocinationes hujusmodi evolvere.

CAPUT VII.

Methodus, quam si sequatur humana ratio, falli nequeat, exponitur; idest unde eadem proficisci debeat, tum unde eidem proficisci non liceat, & quemadmodum debeat progredi demonstratur; ac Methodus Lokii censetur.

I. **O**Mnes, qui de inquirenda veritate scripsere, congesse quidem præceptiones innumeras; sed eorum nemo, quem sciam, viam aperuit, ac demonstravit, quæ una homini, ad veram, solidam, expressamque sapientiam, pateat. Hanc ergo investigare ita ingredior. Quoniam humana ratio ex realibus veritatibus cognitis debet veritates reales elicere; omnium realium veritatum cognitio pertinere nequit ad provinciam rationis. Nempe si, quascumque intelligimus, veritates reales forent ex aliis ejusdem generis eliciendæ; nulla esset hujusmodi veritas unde posset nostra cognitio, & usus rationis incipere. Ita nullus esset hic usus, ut pertinet ad certo cognoscendas veritates rerum, aut ejus progressio existeret sine ullo initio; quod utrumque est absurdum. Præterea non omnia, quæcumque cognovi, potui elicere ex aliis jam cognitis, ne, præter omnes cognitiones meas, alias in meipso cognitiones debeam recognoscere, ac judicare, omnes præteritas cognitiones meas, simul non esse omnes.

Cor. Sunt ergo veritates reales, quas immediate percipere debeamus.

II. Porro ex dem. in Cap. I. notionum præsentium conscientia necessario prævertitur judicio cui-cumque, eoque magis ratiocinationi super ipsis notionibus, aut etiam rebus, ad quas notiones eadem re-

referuntur , diversis . Itaque mens quodcumque percipit notiones suas præsentes , easdem percipere debet nulla interposita alia actione sua , quæ ad ipsas pertineat ; idest debet percipere immediatè . Hæc autem conscientia est iudicium logicè semper verissimum , ex dem. ibid. etiam si notiones , quarum sibi conscia mens est, ponantur nullius rei, quæ extet, aut esse queat extra mentes nostras, conformes , quæ notiones dici solent logicè falsæ . Sic tamen dicuntur ex hypothesi absurda , qua ad notionum munus , atque naturam universè fingitur pertinere ut sint imagines rerum extra mentes nostras , utque idcirco debeant esse rerum ipsarum similes ; cum notiones nihil sint, præter mentis humanæ phænomena , vel potius formas , quas mens immediatè percipit , quarumque existentia causas investigare debet , ac porro statuere , quibus ideis hoc quoque conveniat , ut habeant ad ea , quæ sunt extra mentes similitudinis , quibusque ut habeant dissimilitudinis ad causas suas, relationem . Porro ad hoc assequendum debemus , idearum præsentium causas , seu potius notiones causarum simillimas, ratione elicere ; & has cum primis notionibus comparare ; pertinetque ad provinciam rationis, non modo ut constituamus habeant ne data nostræ notiones causas extra mentes nostras ; sed etiam habeant ne causas huiusmodi , quarum dici possint simulacra & imagines , an secus ; aut vero esse ne queant data notiones , quin aliquid his respondeat simile in omni rerum , quæ sunt , quæque esse queunt extra percipientium mentes , natura .

III. His constitutis , si notionem quæ rei extra mentem extantis , aut possibilis similis est , dicamus logicè veram : contraque notioni , cui nihil respondet huiusmodi , dicamus deesse logicam veritatem ; (quod non idem est atque esse positivè falsam) conf-

sequens erit, ut nullius notionis nostræ logicam veritatem liceat supponere, utcumque evidens videatur, notionem cum rerum natura congruere; utque sapientiæ studiosus, nisi demonstraverit datam notionem, utcumque claram, atque distinctam, esse logice veram; peccet adversus officium, si ex ea sumpta ut logicè vera, argumentetur ad rerum naturam. Atque hoc est propriè migrare de statu ideali ad realem, vel potius ad commentitiam naturam rerum.

Cor. Ergo ratiocinationes nostras primas ordiri debemus, non quidem ex ullo iudicio de logica veritate notionum; sed ex iis tantummodo, quæ sentimus de existentia notionum ipsarum. Scilicet principiò ideæ habendæ sunt, non tamquam formæ similes rerum extra mentes nostras; sed tamquam phænomena, quæ contingunt in mentibus; aut tamquam formæ ac determinationes mentium ipsarum: etiam si nonnullæ forent ideæ innatæ, ut Cartesiani fabulantur, aut omnia videremus in ideis divinis; ut commentus est Malebranchius. Semper enim oporteret mentem adfici ideis huiusmodi, quandocumque has foret intellectura, esseque huiusmodi adfectiones, ac mutationes suas, quod primò sentiret, & per quas porro, ideas, aut innatas, aut divinas intelligeret; quo casu notiones primas ego appellarem mentis, quas dixi, adfectiones; cognitionem vero idearum innatarum, aut divinarum, non esse mentis ut sentiendi principium est; sed ut est rationalis, certo pateret: pateretque una opera Malebranchium non brevior, quam tantopere jactat; sed longiorem explicandæ idearum originis esse sequutum viam. In iis vero, quæ sentimus de existentia notionum, intelligi & modos volo, quibus isthæc phænomena existunt in mentibus.

IV. Formas autem, aut, si quis malit, principi-

cipia ratiocinandi ex iis, quæ sentimus de existentia nostrarum notionum, ad rerum aliarum existentiam, vel possibilitatem; tum existentia negationem, vel impossibilitatem, hæc statuo. 1. *Quidvis, quo non extante, notio, quam intimo sensu percipimus, non posset esse: illud certissimè exstat.* Nempe, quum notionem sentimus, nequit non esse ipsa notio: ideoque nequit non esse actu quidvis, quo minime extante, ipsa notio esse non posset. Hic tamen concludendum est ad existentiam rei sive præsentem, sive præteritam, sive etiam futuram, prout notionis existentia præsentem, præteritam, aut futuram postulaverit. 2. *Similiter quidvis, cujus cum possibilitate nexa necessariò est existentia datæ notionis; possibile certissime habendum est.* 3. *Ita etiam quidvis, quo minime extante, vel possibili, modi notionum datarum ut phænomena sunt, quæ contingunt in mentibus, non possent esse; illud extat, vel possibile est.* 4. *Quidvis ex cujus existentia, aut possibilitate pendent necessariò relationes, quæ inter plures notionem nostras ut sunt mentium phænomena, depræhenduntur; in primo casu extare; in altero esse possibile certissime judicabimus.* Ita v. c. si duæ, aut plures diversæ notiones simul in nobis excitentur, non modo debet existere vel esse possibile quidvis, quo minime extante, aut possibili excitari illæ minime potuissent; sed etiam sine quo nequivissent excitari tales, quales sentimus, nimirum diversæ eo modo, quo sunt, ac sentiuntur; tum quo minime extante, aut possibili, nequivissent excitari, esseque simul. Nemo autem non videt, oportere esse, vel esse possibile quidvis, quo minime extante, aut possibili, notiones, quæ excitantur successivè, non possent excitari hoc modo, quoque minime extante, aut possibili non possent excitari habentes inter se relationes identitatis, similitudinis, nexus, alias quascumque. 5. *Jam &*
qui-

quidvis, quo extante præsens nostra notio, aut modi ejus, ut est mentis adfectio realis, esse non possent; id minime extat: nec vero absolutè, aut hypotheticè possibile est, quo possibili utrovis modo, esset impossibilis notio, aut modi ejus, quos sensu percipimus; similique ratione ex plurium notionum existentia, modis, ac relationibus mutuis, quas sensu percipimus, argumentabimur. 6. Cum autem nexum existentiae notionum nostrarum cum veritate quaecumque intelligimus demonstrando absurditatem quarumcumque hypotheseon, per quas nexus idem solveretur; utimur demonstratione Indirecta, in qua cavendum, ne plures fingi possint hypotheses hujusmodi, quam quas refutamus. Si porro docebo mentem humanam esse simplicem. Denique quidvis, cujus cum existentia, aut possibilitate nullius notionum nostrarum existentiam, aut modos necessario nexu contineri, vel repugnare videmus, de ejus existentia, vel possibilitate, nihil judicabimus, nisi temerè, atque adversus naturæ legem judicare velimus. Patet verò, ex his principiis similiter migrare nos posse ad modos, ac relationes rerum.

V. Atque his quidem rationibus tutò ex notionibus nostris poterimus argumentari ad existentiam, vel possibilitatem, aut ad negationem existentiae, vel possibilitatis absolutæ, sive hypotheticæ rerum aliarum. Numquam vero judicabimus absolutè impossibile id, quo extante notiones datae esse non possent; hoc enim genus argumenti habet consequens solum, non posse illud extare, non equidem ullo casu; sed eo dumtaxat, quo extent datae notiones; ideoque habet consequentem solam impossibilitatem rei hypotheticam. Sed si quid depræbenderimus, quo possibili, notiones, aut harum, quos sentimus, modi forent omni casu, absolutèque impossibiles; illud absolutè impossibile ha-

habebimus. Hinc porro eliciemus, mentem humanam esse non posse compositum physicum .

VI. Quum verò ex sensu notionum aliquid esse, vel esse posse, sive non esse, aut etiam repugnare absolute, vel hypotheticè deprehenderimus; tum longius, quoad rerum tulerit nexus, poterimus progredi, & ex rebus verissimè perceptis & cognitis ad res alias argumentari. Si v. c. notio A, quæ contingit in mente, ut mentis adfectio ac phænomenon est, nexa sit cum certis proprietatibus mentis; nexa item cum causis externis; licebit ex ea ad intelligendas proprietates mentis, vel externas causas, ut voluerimus, progredi; tum ex proprietatibus mentis, vel causis externis perceptis, & cognitis ad alia intelligenda, (prout nexus tulerit) quæ ad mentem, vel reliquam rerum naturam pertinent; eadem semper adhibendo principia, seu potius expositam universè argumentandi ex iis, quæ verè percipimus, ad alia, rationem. Hic autem rerum, quas percipimus, aut percipere volumus, nomine, complector generis omnis veritates reales.

Est nimirum facilius, quam ut doctis debeam exponere, hanc doctrinam, & N. præcedentis principia traducere ad investigandas etiam proprietates, tum verò mutationes, ac multiplices relationes rerum, quæ sunt extra mentes nostras; vel ad mentes ipsas, vel inter sese. Quæcumque enim rerum proprietates, sive mutationes, sive relationes nexæ necessariò sunt cum iis, quæ intimo sensu percipimus de existentia notionum, ex quibus consideratis ut phænomenis mentis primum instituimus ratiocinari, aut cum rebus veritatibus methodo proposita cognitis, eæ in rebus ipsis habent locum; contra autem in rebus non sunt, quæ in rebus posita, veritatibus, quas dixi, opponun-

nuntur; quæ autem neque nexæ cum his necessario sunt, neque iisdem veritatibus adverfantur; de his non judicabimus, sint ne, aut secus in rerum natura. Licebit ergo proposita methodo, pro nexus ratione, argumentari tutissimè ad rerum similitudinem, dissimilitudinem, identitatem, distinctionem, coëxistentiam, coëxistentiæ repugnantiam, relationes alias; & imprimis ex effectibus cognitis argumentari ad causas cujuscumque generis, ex quibus effectus ipsi pendeant necessario, & ex cognitis causis, effectus investigare, qui per has debeant existere. Hic tamen impedimentorum, si quæ opponantur efficientiæ causarum, ratio est habenda, dum quæ debeant existere per causas hujusmodi, consideratas, non quidem abstractè, ut ajunt; sed in conditionibus seu circumstantiis, aut relationibus, quibus actu implicantur, velimus investigare. Jam & diligenter cavebimus, ne pronunciemus quidpiam esse physicam causam effectus dati, quandocumque non depræhendamus, ex eo verè proprièque ac per sese, sive proximè, sive remotè effectum esse consequutum. Distinguendæ enim sunt hujusmodi causæ quum ab conditionibus, ex quibus effectus minimè sequuntur, quamquam sine his non sequantur; tum verò ab causis occasionalibus, quæ non per sese existentiam effectuum determinant; etsi his intellectis soleant liberæ causæ determinare seipsas ad illos edendos. Dicam verbo existentia occasionalium causarum, posito etiam quod esse has intelligatur, nullo intrinsecè necessario ordine ad determinandam effectuum existentiam refertur, etiam si nihil sit, quod has causas impediatur.

VII. Intelligendum est igitur, ut ad propositum revertamur, Mentem humanam duabus rationibus posse ex sensu notionum suarum procedere; altera, qua

qua hæc phænomena contempletur ad eadem percipiendum distinctè, cumulatèque: tum horum plura inter se comparet, quò eorum nexum, aut repugnantiam percipiat; altera autem, qua ex superioribus regulis illa scrutetur & eruat, que sunt extra hujusmodi phænomenon genus in rebus sive extantibus, sive possibilibus, tum quæ non sint in extantibus, vel quoquo modo sint impossibilia. Primi quidem generis contemplatio parere poterit scientiam realem; sed cujus adequata materies sint dumtaxat mentis notiones inter se comparatæ, & veritates ad hujusmodi phænomena pertinentes per hujus generis comparationem elicitæ; idest hæc contemplatio parere poterit scientiam realem dumtaxat idearum. Sed alterius generis contemplatio, quamquam hoc habeat cum primo commune, ut proficiscatur ex sensu idearum; tamen alia progreditur via, mentemque ad certissimam cognitionem rerum provectura est, dum, ex superioribus regulis, ad legis paullo post exponendæ, ac demonstrandæ amussim, exigatur quam severissimè.

VIII. Si quis autem, primam illam dumtaxat contemplandi rationem sequutus, quidquid in iis mentis suæ phænomenis, de quibus loquimur, sive singulis; sive pluribus inter se comparatis depræhendit, eo repræsentari aliquid pertinens ad reliquam rerum naturam judicaret, verum ille quidem (quod porro ostendam cum agam de existentia corporum) judicaret interdum; sæpius falsa & absurda, quæque ad evertendam universam rerum naturam valerent, ni falsa forent; divinatione autem perpetuo uteretur adversus officium Philosophi, ac cum se maxime in scientia rerum profecisse arbitraretur, tum evanisset maxime, ut Apostoli Pauli significantissimo, gravissimoque utar verbo, in cogitationibus suis;

se-

seque jam sapientem existimans inveniretur stultus, quippe destitutus hac in re nexu rationis, commutasset veritates aliquas in mendacia. Quos itaque contemplandi ideas ad rerum scientiam eruendam hæc ratio delectat, ii ideas contemplantur eo modo, quo sunt rerum vacuæ, atque adversus legem naturæ diligunt vanitatem, & quærunt mendacium, quod vehementer improbatur in Ps. 4. De iis vero, qui promiscuè usurpant utramque methodum, agam in Cap. XVII. Num. III.

IX. Quoniam autem Methodus complurium, ex iis, a quibus exquirendæ per humanam rationem veritatis artem accepimus, aut præferebat ideas humanas omnes esse imagines rerum extra mentes extantium, vel possibilium; aut nisi hoc præferat, non tradit criterion, quò discernere certo possimus quæ ex ideis nostris sint rebus conformes, & ex idearum inter se comparisonibus proponit intelligendas veritates reales, quæ extra genus idearum sunt; nonne quidquid methodi atque Dialecticæ ab ipsis vulgatæ habent præcipuum est inanis illa fallacia, cujus ab seductione cavere nos jussit Apost. Paulus ad Col. 2? Piget me fane ita scribere; sed indignitates hujus temporis Pseudo-Philosophiæ quidvis potius, quam silentium requirunt. Equidem sic mihi persuasi, sic sentio, etsi majoribus nostris minime cesserit, ut exquisituros humanam sapientiam idoneis gubernarent institutis & legibus; tamen hac ipsa de causa, quod gubernare voluerunt, grata semper memoria colendos esse; sed non eò pertinere judico, ut contenti esse debeamus arte hujus rei, quamcumque ab ipsis accepimus.

X. Quia autem Jo: Lokius plurimum sibi apud studiosos omnes humanæ sapientiæ auctoritatis peperit; atque artem ejus investigandæ perfectam,

videtur nonnullis in Opere de Intellectu humano tradidisse; tum vero artis usum ubique præfetulisse; judicium censebo, unde auspicatur librum de Cognitione, qui liber ejus operis quartus est. Hoc enim judicium eodem in libro resumit pluries, & Methodum explicat Lokianam. „Pulsque, *inquit* §.1. L'Esprit n'a point d'autre objet de ses pensées & de ses raisonnemens, que ses propres idées, qui sont la seule chose qu'il contemple, ou qu'il puisse contempler; il est evident que ce n'est que sur nos idées que roule toute notre Connoissance. „*Hinc autem* §.2. *statim concludit*. Il me semble donc que la Connoissance n'est autre chose que la perception de la liaison & de la convenance, ou de l'opposition & de la disconvenance qui se trouve entre deux de nos idées. „ Quo loco minime distinxit Lokius objecta, unde incipimus ratiocinari, ab iis, in quibus ratiocinationes terminentur, nec distinxit omnino ideas posse a nobis vel temerè supposita ipsarum Logica veritate absolute, aut etiam quemadmodum inter se referuntur, spectari; vel sumi ut phænomena realiter existentia, quæque, ut sint postulent sibi certum subjectum, certasque causas, quæque pendeant necessario ex aliis præter ipsas rebus extantibus, aut possibilibus in natura. Quis autem instituens ratiocinari ex duobus intimi sensus judiciis super ideis ut phænomena sunt, nihil spectans initio an his phænomenis aliquid extra mentem respondeat simile, nec quemadmodum plura hujusmodi phænomena (potest autem vel ex una idea argumentari) inter se referantur; sed vestigans dumtaxat cujus generis in re, qualia sunt, contingere queant, aut ullas ne, & quales sibi postulent causas existentiae suæ; quis inquam instituens ratiocinari hoc pacto judicia tantum de ideis eliciet, ac non etiam

etiam aliis de rebus, & hæc quidem, si fideliter fungatur munere, adcuratissimè cum rebus iisdem congruentia? Equidem hoc modo progrediens etiam ideas eliciet; at non ejusmodi, quæ sint ideæ idearum, aut relationum, quæ intercedunt inter ideas plures; sed quibus adamussim respondeant veritates ab ideis, harumque relationibus mutuis diversæ, quibusque has veritates respondere tam certo intelligat, quam certo ideas sentiebat, unde ratiocinari orsus est. Methodus itaque Lokii viam obstruit ad partem potissimam humanæ sapientiæ, non munit; vixque reliquam facit scientiam de ideis, harumque inter se relationibus; tota scilicet idealis est.

XI. Sensit rem, ut magna erat mente ac peracuta, ipse Lokius; Nam libri ejusdem Cap. IV. sic exorditur. „ Je ne doute point qu' a-présent il ne
 „ puisse venir dans l'Esprit de mon Lecteur que je
 „ n'ai travaille jusqu' ici qu- a bâtir un château en
 „ l'air, & qu' il ne soit tenté de me dire. A quoi
 „ bon tout cet étalage de raisonnemens? La con-
 „ noissance dites-vous n' est autre chose que la per-
 „ ception de la convenance, ou de la disconvenan-
 „ ce de nos propres idées. Mais qui fait ce que peu-
 „ vent être ces idées? Y a-t- il rien de si extrava-
 „ gant que les imaginations qui se forment dans le
 „ cerveau des hommes? Ou est celui qui n' a pas
 „ quelque chimere dans la tete? Et s' il y a un
 „ homme d'un sens rassis & d'un jugement tout a
 „ fait solide, quelle difference y aura-t-il en vertu
 „ de vos Regles entre la connoissance d'un tel hom-
 „ me, & celle de l'Esprit le plus Extravagant du
 „ Monde? Ils ont tous deux leurs idées, & apper-
 „ çoivent tous deux la convenance ou la disconve-
 „ nance qui est entre elles. Si ces idées different
 „ par quelque endroit, tout l'avantage sera du côté

„ de celui qui a l'imagination la plus échauffée ,
„ puis-qu' il a des idées plus vives & en plus grand
„ nombre ; de sorte que selon vos propres Regles il
„ aura aussi plus de connoissance ,,. Hanc difficul-
tatem , & quæ hinc sequuntur de inutilitate hujus
generis cognitionis, graphice pergit Lokius expone-
re ; eandemque Antonius Genuensis Methodum
Lokii præcipiens non dissimulavit in Lib. V. Artis
Logico-Criticæ ; sed cum egisset in hujus libri C. I.
§. XIII. de ideis phantasticis , earumque compara-
tionibus , in XV. difficultatem ab Lokio propositam
sic contraxit . „ Jam ea molestior objectio , quum
„ tota scientia nostra ambitu idearum nostrarum
„ contineatur ; ignoremus vero utrum ideæ nostræ
„ rebus conformes sint ; perspicuum est ignorare
„ nos, utrum ulla sit cognitionibus nostris realitas ,
„ atque soliditas . *Respondet autem ingenue his ver-*
„ *bis .* Ei objectioni tum demum fuerit satisfactum,
„ quum criterion repertum fuerit , quo agnoscere
„ certo possimus , quæ ideæ nostræ sint ipsis rebus
„ conformes . Huic difficultati , *progredditur* , hunc
„ in modum respondet Lokius esse scilicet duo idea-
„ rum genera , quas esse rebus conformes simus cer-
„ ti . Primæ , inquit sunt ipsæ simplices ideæ . Nam
„ quandoquidem mens nostra simplices ideas confin-
„ gere sibi nequit , eæ profecto ab iis nascuntur re-
„ bus quæ , quacumque tandem via in mentem nos-
„ tram agunt , idest a rebus ipsis quarum sunt ideæ
„ istæ , imagines . Alterius generis ideæ sunt quas
„ mens sibi conficit , non tamquam ullarum rerum
„ existentium ; sed tamquam possibilium , quæque
„ sui ipsarum sunt objecta , idest in quibus realitas
„ objectiva & formalis unum sunt , idemque . Eæ
„ semper veræ sunt & reales . Hujusmodi sunt ideæ
„ scientiarum mathematicarum ,. Missis exceptio-
nibus

nibus Genuensis, hic quæram dumtaxat ab Lokio, an methodo adhibita, quam ipse proposuit, intelligere possimus ideas simplices nasci ab rebus extra mentem positis; tum vero quæ ex hoc antecedente quod ideæ primæ nascantur ex rebus, inferri poterit has ideas non modo certa mentis phænomena esse, sed etiam imagines rerum ipsarum, per quas excitantur? soni verbi causa notionem, quæ in me excitatur, esse similem soni alicujus extra mentem existentis. Jam & ideas compositas exhibere semper aliquid, quod extra mentem sit, aut esse queat hujusmodi, quale exhibetur; v. c. ideam materie æternæ exhibere aliquod ens reale, isthuc quidem quale est? & ut esset verum (est tamen oppido falsum) ratione, ex dem. in Cap. III. Num. III, patere hoc oporteret. Si autem Lokius agit de realitate possibili in mentibus, quæ realitas ideâ quacunque sine controversia exhibetur; meminisse debuit non de hac realitate sibi fuisse agendum; sed de ea quæ extra mentes esset, vel esse posset. Cum publicabo theoriam extensionis examinabo etiam notiones Mathematicorum. Porro autem efficiam ne cognitio criterii veritatis de cetero in Philosophia desideretur. Nunc firmum sit ex existentia dumtaxat ac modis notionum nostrarum, omnique harum, dumtaxat tamen ut mentis phænomena adfectionesque sunt, inter se relatione, ad res extra genus notionum positas esse migrandum; & quidem per nexum existentia hujusmodi phænomenon cum reliqua rerum natura. Fieri enim non potest, ut omnes nostræ notiones pendeant intrinsece ex aliis nostris notionibus; & tamen omnes necessario pendere debent ex causis, ideòque, nexu cum his contineri.

XII. Qui nexus (in quo & repugnantiam intelligo) si proximus est, unica ratiocinatione asse-

quimur veritatem; si remotior, serie ratiociniorum opus habemus, & hac quidem breviori, aut longiori, ut per pauciores, aut plures veritates interpositas, quæ pertinent ad existentiam notionis, aut notionum plurium, unde instituimus ratiocinari, cum cognoscenda per eadem veritate colligantur. Nihil vero unquam demonstratum habebimus, nisi ad quod intelligendum ex sensu eorum quæ pertinent ad existentiam notionum nostrarum, cœperimus proficisci.

XIII. Si autem plura ita se habeant, ut quod ex his primum cognoscimus proximè ac necessariò pendeat ex alio, hoc proximè ex tertio, tertium ex quarto, atque ita porrò; hæc esse dico in serie necessariò adcuratèque continua cujusque modi sit, nimirum successiva, aut permanens; scilicet sive ejus terminorum deficientibus aliis proximè, nulloque interposito vacuo, alii succedant, sive termini ejus omnes simul sint, aut esse queant. Quoniam verò debet sapientiæ studiosus ex iis proficisci, quæ de notionibus sentit, neque ex his perceptionibus alia potest elicere quam ea, ex quibus sic pendeant notionnes, ut sine his non possent existere; ad hoc verò necesse est, ut nexum videat notionum suarum cum rebus ceteris; nexus autem plurium nequit videri nisi in serie continua; consequens est ut eidem non liceat ullo unquam modo prætergredi continuationem veritatum, debeatque progredi saltibus utcumque minimis exclusis omnibus, severissimèque hac tota in re servare legem continuiatis judiciorum hujusmodi, qualem in nexu existentia suarum notionum, cujus ex sensu debet proficisci, cum ceteris veritatibus servat natura. Ac certè si D nequeat esse nisi per C, hoc nequeat esse nisi per B, & B nequeat esse nisi per A; sit autem D notio cujus existentiam & existi-

stendi

stendi modos intimo sensu percipio; non potero ex D sic percepto certò intelligere A quin videam D nexum esse cum A. At verò ex hyp; D non proximè, ac per se nectitur cum A, sed per intermedia C & B, quod porrò nectitur immediatè cum A. Ergò nexus D cum A nisi per intermedios alios nexus, ut nullus est; sic non potest videri. Similiter cum aliquid repugnare intelligendum est, aliquando proximè ex iis quæ sentimus de existentia notionum, ac perceptionum nostrarum inferimus repugnare, quo pacto in Cap. IV. Num. IV. demonstravi absurdum esse ut principium contradictionis sit falsum; aliquandò autem intelligendum hoc ipsum per plura interposita iudicia, severissimè semper servata lege continuitatis. Hac ipsa methodo cognita veritate quacumque, ex qua veritates aliæ necessariò pendent, vel sequuntur, ad has quoque progredi poterit humana ratio.

Cor. I. Premo adhuc tractationem, qua dissipatis difficultatibus omnem seriem continuam existere ex simplicibus, seu indivisilibus doceo. Si autem interea dum publici juris hanc facio, fidem mihi ab Lectoribus impetravero; consequens esse intelligi poterit, ut series quacumque, atque utcumque longa, etiam infinita veritatum nexarum, numerusque omnis nexuum, quo constat, sit denique numerus compositus ex nexibus simplicibus & indivisilibus; & quod indidem sequitur, ut ad investigationem veræ solidæque humanæ sapientiæ methodus indivisibilium sit adhibenda, de qua Methodo præcipienda Philosophis, Dialectici ne cogitarunt quidem.

Cor. II. Hinc etiam licebit metiri universè vim humanæ rationis. Nempè hujus facultas tam patet, quam nexus veritatum, undè ipsam dixi proficisci oportere, cum reliqua rerum natura: patet autem latius

multò longiusque (id quod undecim annos philosophatus hac Methodo didici) atque putare consuevimus.

Cor. III. Quoniam verò, ut ostendi, humanæ rationis conditio ita fert, ut non aliter atque propofita methodo solidam veramque ad sapientiam pervenire queat; confequens est, ut aliter humanam Sapientiam exquirere, per legem naturæ non liceat.

Cor. IV. Cadit ergo auctoritas omnium prorsus systematum, quæ sunt aliter, atque hac methodo, ab omni memoria inducta in Philosophiam: oportetque jam sapientes sæculi, progressos ad omnia judiciorum monstra ac portenta, converti retrorsum, & ab ultimis initiis hoc studium resumere. Hoc quum fiet explebitur literaliter accuratissimè divinum oraculum, quod legimus Isa. 44. *Ego Dominus convertens sapientes retrorsum, & scientiam eorum stultam faciens*, nimirum ostendens. Tum verò ubi Sapiens, ubi Doctor, ubi conquistator hujus sæculi? Non ego longius, & quousque pertinet doctrinam hanc porrigam; nimirum vereor ne oporteret in casum incidere, ut quamplurimis displicerem. „ En „ effet, inquit Lokius in lib. 4. de Intell. Hum. Cap. „ XX. ne feroit-ce pas une chose insupportable à un „ savant Professeur de voir son autorité renversée en „ un instant par un Nouveau-venu, jusqu'allors in- „ connu dans le Monde, son autorité dis-je, qui est „ en vogue depuis trente ou quarante ans, soutenue „ par quantité de Grec & de Latin, acquisè par „ bien de sueurs & des veilles, & confirmé par une „ tradition generale, & par une barbe venerable? „ Qui peut jamais espérer de réduire ce l'Professeur „ a confesser que tout ce, qu'il a enseigné a ses „ Ecoliers pendant trente années, ne contien que „ des erreurs & des méprises, & qu'il leur a vendu „ bien cher de l'ignorance, & des grands mots qui „ ne

ne signifient rien, ? Ut tamen hoc Corollarium, quod maximè interest humani generis, intelligatur distinctius, simulque omnia penitus dissipentur, quæ sunt a Pyrrhonianis adversus mentis humanæ vim disputata; licebit de vulgatis veritatis criteriis, deque verò Criterio, atque postremò de errorum causis exponere.

CAPUT VIII.

Ostenditur quæstionem hætenus de sensuum auctoritate agitatum, ex falsæ hypothese, ac Methodi exquirendæ veritatis ignorance, fluxisse.

I. **O**Rdiar verò ab iis, quæ de sensuum auctoritate & ab Academicis adversus Dogmaticos, & ab Dogmaticis cum contra Academicos, tum adversus se mutuò sunt disputata. Epicurei tria constituere veritatis criteria, *sensiones* in iis quæ per sensus percipimus; *prænotiones*, seu, quemadmodum Tullius appellat, anticipatas notiones in iis, quæ mente intelligimus; *adfectiones* denique in bonis ac malis vitæ dignoscendis. Adversus sensuum auctoritatem semper Academici, & Dogmaticorum haud pauci disputarunt. Sed etiam & fuerunt, & sunt, quibus placuerit sensibus nullo modo fallacibus uti homines. Adferam initio partis utriusque argumenta, porròque ostendam hos omnes Andabatarum more esse præliatos. Auctor libelli *De imbecillitate mentis humanæ* hæc disputat adversus sensus in Lib. 1. Cap. 3.

1. Imagines, quæ ex rebus extra nos positæ per sensus menti ingeruntur, non esse rerum earumdem similes.
2. Etiam si imagines hæc cum primum ex rebus extra nos positæ cœperunt excedere harum similes essent: tamen non proximè ex rebus in mentem migrare; sed per plurima interposita, quæ ad ipsas com-

mu-

mutandas valeant 3. Organon, quæ sensiora dicimus, nervorum, spirituumque animalium, & cerebri dubiam esse admodum fidelitatem. 4. Fidelitatem humanæ mentis esse suspectam, hujusque nobis naturam ignotam. 5. Ac præterea N. 3. argumentum proponit, cui quemdamodum responderi queat, se non videre profiteretur. Hujus verò argumenti summa est in eo, quod nos eadem aliter sentimus cum sensus sani sunt & valentes, aliter autem cum vitio aliquo laboraverint, quodque nos ipsos multa sanis sensibus usurpata perfundunt delectatione, quæ sensibus itidem sanis usurpata antea, fastidio adfiebant. Sunt quibus idem corpus uno usurpatum oculo vidratur majus, usurpatum alio videatur minus &c. Ad hæc autem referuntur universa, quæ contra sensuum auctoritatem sunt disputata, quæque Malebranchius fusè prosequutus est in Lib. I. de Inquirenda veritate fermè per tot.

II. Demus etiam, ne cum turba res sit, sensuum causæ Advocatum Auctorem Dissertationis *De sensuum usu in inquirenda veritate*, qui cum in pag. 10. pramississet revocatum esse jam in Philosophiam judicium, quo ex antiquissimo tempore constitutum fuerat nostras ideas per sensus excitari in mentibus;

„ Cum igitur, *conclufit*, ideas omnes mens suas a
 „ sensibus accipiat, repugnetque esse verum, quod
 „ mendaces tibi nuntii tradunt: (*quod intelligi ego*
 „ *volo de nunciis qui actu mentiuntur*) efficitur omnes
 „ ideas, quibus instructi sumus, falsas esse. Sub-
 „ *notat autem* Ideas hic voco falsas sicut falsa di-
 „ citur imago rei, cujus imago est, dissimilis;
 „ *progrediturque hunc in modum*. Atqui cœno-
 „ so e fonte non nisi cœnolos haurire latices fas
 „ est, ac ne fingi quidem potest vera certaue co-
 „ gnitio fallacibus a principiis, incertisque dedu-
 „ cta.

„ Etia. Quotquot igitur ideæ sensibilibus ab ideis eru-
„ untur, & quidquid demum ex multiplici harum
„ idearum compositione oritur, falsum est. Omnes
„ itaque scientiæ falsæ, præsertim Physicæ, quæ
„ sensuum testimonio maximam partem nituntur.
„ Quam id probè conclusum sit intellexere Acade-
„ mici Scepticique. Hi nempe, ut subnotat Eru-
ditus Auctor ex Cic. lib. 4. Academic. quæst. hinc
contra scientias disputare incipiebant, *Esse aliquod*
visum falsum. Consequentem autem §. IV. conten-
dit fore accusandum Deum si sensibus fallacibus,
idest aliter atque res sunt referentibus, instruxisset
nos, & neque eundem fore optimum, neque sa-
pientissimum, concludendum.

III. Sed profectò hi omnes præjudicarunt men-
tem humanam ita esse comparatam, ut cum per sen-
sum adventitiarum notionum de rebus extra se posi-
tis judicat; hoc haud aliter possit, aut debeat; quam
si principiò phænomena isthæc sua, quæ notiones vo-
cavi, consideret tamquam imagines rerum extra se
positarum; id quod Auctor Dissertationis de sensu-
um usu, profitetur ferè totidem verbis; cum tamen
mens, per dem: ex iis solum quæ sentit de existentia
eorundem phænomenon, debeat ad illa concludere,
sine quibus esse non possent, aut quæ si essent, ipsa
phænomena everterent, seu, quod idem est, qui-
buscum existentia, & modi, quibus extant datæ no-
tiones, non possunt cohærere. Cognitis autem,
quemadmodum in præced. Cap. docui, veris hujus-
modi phænomenon causis, percipiet etiam, excita-
rint ne in mente phænomena sui ipsarum causarum
similia, an fecus. Nempe ut non omnia phænomena,
quæ per Solem existunt, parhelia sunt; nec paraselenæ
quæcumque phænomena existunt per Lunam; sic ne-
que quidquid externas per causas notionum accipi-
mus.

mus, imago est, ac similitudo ipsarum cauiarum; estque omninò reformanda vulgaris definitio humanarum idearum, qua per rerum in mentibus nostris imagines explicantur. Quod si autem, ut demonstravi in Cap. III. N. III. judicia de existentia rerum ab nostris mentibus, harumque notionibus ac perceptionibus præsentibus diversarum non sensus sunt; sed rationis; etiam rationis, & quidem longius progressæ, oportet esse judicia de rerum earumdem veris adfectionibus, deque harum similitudine, aut dissimilitudine cum notionibus, quas per sensus accepimus; immò rationis etiam oportet esse iudicium de existentia sensuum ac cerebri nostri; neque hæc ratio expediri potest ex quibuscumque notionibus; sed ex iis dumtaxat, quæ, nisi nobis suppeterent organa sensoria, & cerebrum, esse non possent. Hinc si hominem fingamus, egregiè instructum notionibus, quæ esse possent (utcumque præter naturæ ordinem) cerebro ac sensibus externis eodem destituto; ex sola existentia notionum huiusmodi non posset ille intelligere cerebro se, ac sensibus instructum esse; atque hoc est quod nemo potest intelligere cerebrum suum, nisi per notiones quæsitæ denique ex aliis cerebris, & per naturæ analogiam iudicans & sibi adesse cerebrum; cum hoc entia sui similia esse instructa, certissima ratione ante didicerit. Similiter nemo per notiones solas rerum aliarum suis oculis quæsitæ, oculorum suorum notiones acquireret, aut ad existentiam eorumdem concludere posset; quia nimirum existentia huiusmodi notionum in nostris mentibus non continetur nexu absolutè necessariò cum existentia cerebri & oculorum nostrorum. Mens igitur, ut eo redeamus, unde sumus digressi, immediatè percipit excitari in seipsa mutationes adfectionesque, seu phænomena, quæ ideas dixi; quas autem per cau-

causas, & quomodo phænomena eadem producantur; non supponendum; sed ab sapientiæ studio ratione exquirendum, ac ratione quidem non aliter, atque ut docui proficiscente, progredienteque, siquidem ad rerum ab notionibus suis diversarum scientiam contendat.

IV. Quod autem Auctor Dissertationis ex Sapientiæ ac Bonitatis Dei rationibus objiciebat, ut nullas per sensus acceptas notiones esse persuaderet rerum dissimiles; has enim appellat notiones falsas; id verò, quod Auctori propositum erat, minime evincit. Primum enim notiones ex rebus profectæ, utcumque sint rerum ipsarum dissimiles, falsæ dici nequeunt, ut docui. Ac præterea Deus methodo, quam necessariam ostendi, voluit humanam rationem ad judicia de rebus, quas minime sentiamus, procedere, neque umquam constituit, aut omnino constituere potuit, ut, quovis modo precesserit, assequatur veritatem. Nec sensibus instruxit nos ut judicaremus de rebus ex supposita similitudine notionum, quæ in mentibus nostris comitantur mutationes in sensibus ipsis, & in cerebro factas; ut in humanam rationem, non autem in Deum sit referendum quidquid judicii erramus. Quandocumque enim erramus, semper judicamus adversus ordinem legemque naturæ jam demonstratam, atque ab Deo ipso constitutam.

Cor. I. Discimus ex his sensuum & cerebri auctoritatem nullam esse; nihilque per ipsos propriè nunciari; & nec idcirco mendaces testes esse, nec veraces; cum ne sint testes quidem. Usus autem ipsorum sunt varii, atque hic imprimis, ut cum motiones in ipsis ac cerebro excitantur per causas externas, determinantur etiam in mente humana affectiones, quas immediatè percipiat, quasque notiones vocavi.

Cor. II. Mens ergo ad judicandum de rebus extra se positis nunc , cum humano corpori conjuncta est , indiget ministerio sensuum , sed indiget solum remote quatenus debet ante commutari per causas proximè adficientes sensus , ac per hos cerebrum , & mentem ipsam ; non autem indiget proximè , quasi nexum existentiae notionum suarum , cujusquemodi sint , cum reliqua rerum natura debeat , sensibus usurpare .

Cor. III. Cum autem Pyrrhoniani ac Sceptici numquam somniaverint ut efficerent mentem falli cum percipit excitari , atque existere in seipsa quas-cumque notiones acceptas ut phænomena ipsius mentis ; cumque nullum extet argumentum ipsorum , quo vel male concluderint , nedum bene , mentem hominis umquam errore esse lapsam quum illa de rerum natura adfirmavit , quibuscum necessario nexa & copulata erat existentia notionum suarum quarum-cumque , cum illa negavit , quibuscum repugnaret existentia notionum earumdem ; consequens est omnia , quæ adversus sensus congestere , argumenta laborare fallacia hypotheseos , sive *suppositionis* , ut vocant ; scilicet enim omnia ex eo conclusa sunt , quod judiciis nostris de rebus ab existentia mentium , atque notionum , quibus informantur , diversis esse prævertendas notiones rerum ipsarum logicè veras sint arbitrati . Quam rem cum & Dogmatici imbiberint animo , nec satis sese expedire argumentis Pyrrhonianorum , & ridiculam inter se de sensuum veracitate atque fallaciis agitavere quæstionem . Ceterum Auctor Differtationis , quam dixi , vincitur denique veritate . Etenim longius progressus negat multa esse talia extra mentes nostras , qualia per sensus in mentibus ipsis exhibentur ; atque hoc imprimis judicat de qualitatibus , quæ sensibiles appellantur . Qua de re
le.

legantur quæ argumentis Scepticorum respondet in §. V & VI.

CAPUT IX.

*Docetur Regulas Logices non esse
veritatis Criterion .*

I. **A**Ntequam hujus veritatem judicii demonstrarem moneo Lectores, me non agere de regulis Logices, quas hætenus tradidere hujus Artis Magistri, & quas, levissime licet, nonnulla ex parte jam censui in Cap. V; ac porrò censebo nonnullis ex aliis. Etenim ego de regulis Logices; qualis hæc esse debet, idest quarum usus, ut tulerit mentis humanæ facultas, pertineat ad veritatem discernendam, quarumque nullæ adversentur Dialectices fini. Has igitur regulas nego esse veritatis Criterion; nego autem præcipuè duabus de causis, primum, quòd omnis nostra certitudo pendere debet ex veritatis criterio. Nullæ autem sunt regulæ Logices, ex quibus pendeat ut certa sint nostra intimi sensus judicia. Præterea regulæ eædem, quòd ipsis ad verum a falso per rationem discernendum utamur sunt ante confusè saltem; sed certo tamen intelligendæ, estque percipienda verissimè, certissimèque earumdem vis. Hoc autem nonnisi per ratiocinationem contingit, ex dem in Cap. III. Num. III., eòque magis non nisi per veritatis Criterion.

CAPUT X.

Ostenditur neque claras distinctasque Cartesianorum perceptones, neque Evidentiam esse veri Criterion, Antonique Genuensis de Criterio eodem doctrina censetur.

I. **R**ecentiores Philosophi, Cartesium sequuti, unicum veri certique Criterion statuunt *claram & distinctam* perceptionem. quod, inquit Genuensis Art. Log. Crit. Lib. 3. Cap. 3. §. 3., & Stoici olim, & Peripatetici docuerunt, nisi dicere *malimus ab Adamo usque eum fuisse communem sensum, vera esse quæ vera clarè & distinctè viderentur*. Cartesius in Med. V. hoc potissimum ratiocinio id firmabat, quòd nisi quæ clarè, & distincte percipimus sint vera, videretur Deus genius quidam esse malignus, qui ita nos fecerit, ut nihil scire possemus, quique erroribus nostris delectaretur, quod impium est suspicari. Non probo sane quæ in hoc argumento excepit Auctor Tractationis *De imbecillitate mentis humanæ* in Lib. 3. Cap. 14., verumtamen nec probo argumentum Cartesii; in quo tacitè sumitur *claras distinctasque perceptiones esse veritatis Criterion*, præterea nihil; idest sumuntur ea, quæ erant demonstranda. Nam si claræ distinctæque perceptiones norma ac regula veri non sint, ac Deus instruxerit nos Criterio ejusmodi, ex quo si judicemus semper, numquam ab veritate vel latum unguem simus aberraturi; instruxit autem, ut ostendam in proximo Cap.; non in Deum referendæ sunt deceptiones eorum, qui pseudo-criteria quæcumque neglecto criterio divinitus constituto sequuntur; sed in ipsos qui sequuntur; jusque Deo certissimum suppetet repetendæ

dæ rationis humanorum errorum ; jus nullum errantibus querendi de Deo .

II. Nicolaus Malebranchius *claræ* , de qua agimus , *distinctæque* perceptioni adjecit & conscientiam , eaque in re hunc præscripsit Canonem in Lib. I. De inquir. Verit. Cap. 2. §. 4. „ Ne assensum plenum unquam præbeas nisi propositionibus adeo evidenter veris , ut illum sine intimo quodam cruciatu tacitoque rationis murmure non possis denegare ; idest nisi clarè intelligas te libertate tua perperam usurum , si assensum tuum denegares . Sed , *inquit Genuensis* , an idcirco , quod iis , quæ *clarè & distinctè* cognosco denegare assensum nequeam , certus ero me non falli ? Id est in quæstione . Claritas & evidentia suapte natura mentem ad assensum impellunt : nullam habemus libertatem evidentia assensum denegandi , non magis quam non videndi colores , dum sol cuncta illustrat , & oculi sunt aperti . Id nemo it inficias . Sed quod quærimus est , an evidentia sit veritatis tessera , non vero an nos cogat . Atque omnino adfirmandum est . Evidentia clarum est veritatis insigne . Quæris , quibus id argumentis probem ? probarem si evidentiam haberem evidentia evidentiores : omnis enim demonstratio ab evidentibus est ad inevidentia . Nunc quando nihil est ipsa evidentia evidentius , qui quærit ut hoc probem , is evidentiam non esse evidentiam fatetur . Ipsa igitur evidentia , ubicumque affulserit (nam affulget in paucis) sui argumentum est & testis .

III. „ Illud (*progreditur in §. IV.*) videtur explicatu difficilius , quis esse testis debeat hujus evidentia . Nam experimento scimus quosdam esse , qui , dum patentes errores defendunt , ab evidentia se duci clamant . Populus non dubitat asse-

„ rere se evidenter percipere calorem esse in igne,
„ colorem & res coloratas extra se videre; quum
„ Philosophi demonstrent calorem, atque colores
„ esse adfectiones nostras, resque omnes corporeas
„ non videri extra nos, seu per extramissionem vis
„ alicuius visivæ, ut loquuntur; sed intra nos in
„ ideis nostris, id est in rerum ipsarum imaginibus.
„ Quot æternas discordias ephimera isthæc eviden-
„ tia produxit, easque non inter plebejos modo; sed
„ inter ipsos imprimis, qui sapientes appellantur?
„ Ego ad duos potissimum iudices appellaverim I.
„ ad Conscientiam. II. ad sensum optimorum com-
„ munem. Appellandum est autem ad conscientiam
„ pacatam, & ab omni affectu purgatam. Facile est
„ enim, dum animus affectu turbatur, falsa evidentiae
„ specie decipi. Defœcatam hanc conscientiam at-
„ tentè quisque consulat. Si id fiat, plures erunt,
„ qui, quæ jam evidentia putabant, obscura fate-
„ buntur. Deinde a conscientia ipsa appellandum
„ ad sensum optimorum communem. Tum igitur
„ putato te ab evidentia falli non posse, quum
„ omnes ii, qui sana ratione utuntur, eandem ea-
„ dem in re evidentiam agnoscunt,,.

IV. Prolixior forem, si omnia censere institue-
rem, quæ ex Genuensi exscripsi; & præterea pla-
cet mihi ita scribere; ut relinquam Lectoribus iden-
tidem iudicii sui exercendi materiem. Id tamen
præterire nequeo; quod hæc Genuensis doctrina
funditus tollit veri Criterion. Primum, ex dem:
Cap. III., & IV. quod notiones, ac perceptiones
nostræ quæcumque congruant cum rebus extra men-
tes nostras extantibus, aut possibilibus, non possu-
mus percipere conscientia, neque immediate evi-
dens est; sed percipiendum est ratiocinationibus, si-
ve confusè, sive distinctè evolutis; nec, qui huc
usque

usque progressi sunt, concedent Genuensi, aliter posse clarè & distinctè percipi eam conformitatem, atque adhibita Methodo Capitis VII., exercitòque jam veritatis criterio; intelligent etiam, sæpius Philosophos sibi ipsis fucos fecisse, cum immediate nihil, præter notiones suas, clarè distinctèque videntes, arbitrati sunt, se veritates rerum ab his notionibus, aut notionum perceptionibus distinctarum, similiter videre, nulla utique absoluta necessitate; sed ex eodumtaxat profecta; quod quas notiones percipiebant eo modo, imagines rerum veras, sine ullo criterio, ac discrimine, habuerint. 2. Quoniam certum est posse homines decipi adumbratà evidentia, (atque utinam ne infinities per eandem decepti essent) nonne criterio opus erit ad segregandam evidentiam, hanc ab alia, quacum constet veritas, & quidem ad segregandam in omni casu? Erit ne autem criterium, per quod in casu quocumque discernere possimus cujusmodi evidentia nobis affulgeat, ab evidentia distinctum; an erit evidentia alia? Primum quidem evertit judicium, quo constituitur, evidentiam esse veri criterion, atque id præfert, quod docere volumus. Alterum vero aut continebit, immediate evidens esse discrimen, ac perspicuas notas utriusque evidentia, quod adversatur phænomenis omnium, quos evidentia decepit; aut ducet absurdè ad infinitum. Semper enim necesse erit, de evidentia quacumque proposita, ex regula veri, dijudicari cujusmodi sit. Valebit ergo Criterion hujusmodi ad Patrocinium amentia Pyrrhonianorum. 3. Falsam evidentiam posse ei etiam illudere, qui nullis adfectibus præpeditus est, quique ipse attentè meditetur; res est non dubia, ac, nisi meditetur ex Methodo proposita in Cap. VII., necessaria; ac præterea Criterio quisque opus habet, quo probe discernat, vacet ne

adfectibus, an his jactetur. 4. Ut alios extra nos esse sciamus, ut eos discernamus, qui ratione utuntur, ab aliis, qui minime utuntur, non sine Criterio contingit, eoque magis non sine criterio, ut discernamus, qui sana ratione uti solent, ab aliis; quorum usus rationis solet in vitio esse. Et quoniam quod sana ratione quis uti soleat, ex eo non sequitur, ut sana utatur semper; per Criterion discernendum, an sana usus sit in quocumque dato singulari casu; an, ab recto rationis usu, in pravum deflexerit. Hinc definire necesse est quis sit rectus rationis usus, ac definire ita; ut doceatur modus, quo ratio exercita nequeat deflectere ab veritate; expliceturque, non universè præcipiendo ut ex veris progrediatur ad vera (hoc enim est nihil dicere) sed accurate demonstrando methodum, qua obtinere id possimus; quam methodum, ex dem: Cap. VII. non vidit Genuensis, & ad quam intelligendam nemo perveniet sine Criterio. 5. Ne quid de humana omnium auctoritate dicam, omnes consulere, est impossibile, nec aliter auctoritati assentiendum, atque si, ex Criterio eodem, assentiri nos debere, constiterit. Denique evidentia non est ens ullum ab cognitione distinctum, ut ab visione distinguitur lux, per quam ad videndum excitamur; sed est modus cognitionis; nec posset haberi criterion veritatis, nisi ut mentes nostras adficeret; idest nisi quatenus cognita per genuinum veri criterion; quod tanti valet, quanti dicere, evidentiam esse non posse Criterion veri.

V. Ex his autem, tum aliis, quæ docui in Capp. III. & IV., facile censebunt Lectores, quæ docet idem Genuensis in §. V. de Propositionibus Theoreticis. *Propositionum*, inquit, *Theoreticarum* duo in hoc loco genera statuimus, *Axiomata*, & *Theoremata*. *Axiomata sunt propositiones illæ, quarum veritas simplici*

plici intuitione cernitur, ut si æqualibus æqualia addas, tota erunt æqualia, & ceteræ omnes, quæ aut rerum existentiam, aut essentiam, aut relationes spectant, seu earum veritas sensu, seu intima conscientia, seu pura intelligentia, perspicitur. Jam & in §. VI. docet, Mathematicam evidentiam tutam esse, neque adversari huic posse auctoritatem Dei revelantis. Nescio quid hîc Genuensis subjiciat vocabulo Evidentiæ Mathematicæ; verumtamen & pergit evidentiam habere Criterion veri, ac si de evidentia loquitur, quæ adfulget in Mathematicis, cujuscumque apud nos sunt, disciplinis; temere & arroganter dictum esse, huic non posse adversari auctoritatem Dei revelantis in Theosophia demonstrabo, ac docebo quantopere hætenus Mathematicos evidentia fefellerit.

CAPUT XI.

Ostenditur, universale certitudinis humanæ congruentis cum rerum veritate Criterion esse ipsam Mentem humanam ut existentiam suam, tum etiam existentiam, ac modos existentia notionum suarum, ut sunt ipsius mentis phænomena, immediate percipit; utque ex his judiciis intimi sensus profecta, si progrediatur accuratissimè juxta Methodum Cap. VII, necessariò (etiam si libere in causa) ac verissimè semper, certissimèque veritates intelliget, ad quas progredietur.

I. **H**ÆC positio eodem redit, ac si diceretur; id, quod in nobis certò intelligit verum, discernitque a falso, seu Criterion quod, ut vocant, esse Mentem humanam; medium autem, quo intelligit, sive Criterion quo, nullum esse pro veritatibus, quas sensu percipit; pro ceteris vero esse usum

Methodi mox indicatæ. Ac certe quacumque veritates cognoscere possumus, easdem possumus cognoscere vel immediatè, vel mediatè; scilicet vel sensu, vel ratione intelligere. Judicia autem, sive perceptiones sensus, sunt, ex dem: Cap. I. natura verissima atque certissima. Cum ergo judicia hæc, aut perceptiones mens expedit, non alias, per Metaphysicam naturæ suæ, ut ad has expediendas refertur, legem, potest expedire; quam oppido veras, ac certas. Porro, ex dem: in Cap. VII. non aliter, ac Methodo ibidem constituta, potest ex veritatibus, quas sensu percipit, alias elicere, quæ pertinent ad provinciam rationis; ea autem methodo, quoad progredi potest, semper erit progressura ad verissimas rerum cognitiones. Quas etiam esse oportebit certissimas, per Metaphysicam legem mentis ipsius, ut ad progrediendum Methodo illa refertur. Etenim cum primas veritates, quas sensu percipit, certissime intelligat; primum oportet ipsam confuse esse certissimam de veritatibus, quæ sejungi ab illis nequeunt, sive ullæ sint, sive secus; ac postremo de veritatibus singulis, quas tales esse perceperit; alias enim de veritatibus primis certa simul, atque incerta esse posset; quod est absurdum. Doctrina hæc ipsa, quamquam subobscurius; traditur tamen in Psal. 4. Cor. I. Quas ergo veritates sensu non percipiunt, neque ullo modo ex judiciis sensus possunt elicere; earum mentes humanæ Criteria esse nequeunt; & idcirco innumeræ sunt veritates, quarum, naturaliter saltem, nequeunt esse criteria. De his veritatibus habetur Eccli. 3. *Altiora te ne quæsieris.*

Cor. II. Cum autem mentes humanæ, & idcirco leges ipsarum metaphysicæ per Dei voluntatem existant, leges autem physicæ & mentium, & reliqui Mundi, absolutæ, efficientesque voluntates Dei sint,

sint, quod in Theosophia demonstrabitur; quidquid per sese inde fluit, ad Deum auctorem pertinebit. Ex vi autem mentis humanæ, & his legibus, quatenus huc referuntur, per sese consequitur omnis vera, certaue nostra cognitio. Quidquid ergo verè certòque cognoscimus, sive sentiamus, sive ratione eliciamus; id utique est referendum in Deum. Congruit hoc quoque adcuratissimè cum divinis oraculis. Paullus in 2. Cor. 3. *Non sumus, inquit, sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis; sed omnis sufficientia nostra ex Deo est.* Deum manifestare Philosophis, & quidem exposita ratione, veritates, quas naturales appellamus, tradit in Cap. 1. ad Rom. agens de Philosophis Gentium. *Quod, inquit, notum est Dei manifestatum est in illis; Deus enim illis manifestavit. Invisibilia enim ipsius a creatura Mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus, & divinitas.* in Psal. 30. de ipso legitur. *Qui docet hominem scientiam.* Christus D. Matth. 5. *Unus, inquit, est Magister vester, qui in cælis est.* Jac. 1. dicitur *Pater luminum Jo. 1. Lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Sunt autem certissimè portentosa, quæ Petrus Poiretus, ac Malebranchius de illuminationis hujus modo commenti sunt, quæque libenter hîc prætermitto; quemadmodum enim philosophari opus sit, non autem quò Philosophos abriperit libido fingendi, docere constitui.

Cor. III. Indidem manifesto consequitur, ut si, naturæ de usu rationis legem prætergressi, ac superbius de vi mentis nostræ sentientes, sine explicito rationis usu de rebus, quarum, ad provinciam rationis, cognitio pertinet, judicare instituamus; nisi quum necessariò per usum implicitum judicamus;

semper temerè judicemus, fallique facile e mentita evidentiæ specie possimus; judicamus enim, hoc casu, sine Criterio, ac sine usu rationis; non autem sine Criterio judicamus, cum judicamus per usum rationis necessariò expeditæ, quemque implicitum dixi. Ceterum quoniam necessitas judicandi de rebus sine usu rationis explicito, alias quidem ex naturæ legibus per sese existit; alias vero depravationem sequitur humanæ mentis; necesse habet sapientiæ studiosus, ne falsa ulla judicia veris admisceat, quæcumque de rebus ad provinciam rationis pertinentibus judicia sua, explicitè exigere ad veri Criterion. Quod cum hætenus negligi consueverit; infinitæ in Philosophiam propagines quæstionum, implicationesque expeditionum, ab Tertulliano in lib. de Anim. Cap.2. commemoratæ, extitere.

Cor. IV. Si autem, e mentitam sequuti evidentiæ, falsum loco veri arripiamus, indèque ratiocinari instituamus per nexum continuum ac necessarium e mentitæ logicæ veritatis hujusmodi judiciorum, cum aliis, quæ ex iisdem sequuntur; sanctissimam, quam dixi, naturæ legem eò redigemus, ut servire ipsam faciamus erroribus; redigemusque eodem naturæ ac legum ipsius auctorem, Deum, ut quemadmodum in sacris literis id flagitiosis exprobrat, quod seipsum faciant servire peccatis; ita exprobrari Pseudo-Philosophis possit, ac debeat, quod eundem servire faciant falsis judiciis.

Cor. V. Magnam vero; sed maxime salutarem, impendere, ut ita dixerim, crisi constitutæ hætenus, sine usu constanti criterii veritatis, humanæ sapientiæ, certumque fœdus rationis cum Fide esse faciendum, ablegandamque sapientiam sæculi ad eos, qui, ratiocinari volentes, rectum erunt rationis usum ignoraturi; vim hujus Criterii ac methodi exper-

pertus per solidos undecim annos in quæstionibus longe difficillimis ; tuto prænuncio .

Cor. VI. Omnibus , qui humanam sapientiam exquirunt , aut docent , alio, præterquam demonstrato , veritatis Criterio , ac Methodo philosophandi ; uti non licet .

Cor. VII. Quoniam veritatis , seu , adcuratius ut loquar , certitudinis humanæ cum rerum veritate congruentis causa est vis lexque naturæ ; in leges autem naturæ , ex dem. in Cap. III. non intuemur ; sed ratione ex iis, quæ sentimus, instituta assequi easdem debemus ; absurde Pyrrhoniani , Scepticique jactarunt , primum omnium , quò de veritate certissimus , esse cognoscendum veri Criterion .

Cor. VIII. Jam , & quæ ex metaphysicis , aut physicis naturæ legibus, quacumque conditione,sequi debent, eadem , conditione datà sequuntur , sive leges ipsas intelligamus ; sive secus . Proinde , haud intellecto veri Criterio genus humanum esse certissimum perpetuo debuit eorum , quæ intimo sensu percepit ; tum etiam aliorum , quæ ex his deduxit per nexum ratiocinii , sive implicite , sive explicitè evoluti ex lege naturæ .

Cor. IX. Constat igitur , Pyrrhonianos , ac Scepticos , si omnia prorsus incerta esse dixerunt , turpissimè insolentissimèque esse mentitos .

C A P U T XII.

De Causis errorum .

1. **P**ost ea , quæ in Cap. VII. , itemque in Cap. præced. docui , constare potest, tractationes de causis errorum , quæ circumferuntur , ut imperfectæ admodum sunt , ac sæpe humanos errores in-

ea referunt; quæ ipsorum causæ, si vere proprièque volumus loqui, non sunt habenda, nimirum in ea, ex quibus errores proximè, ac per se non sequuntur, esse penè prorsus inutiles. Missa autem singulorum, quæ de his, continent, causis censura, Lectoribus huc usque progressis non difficili, præcipiam dumtaxat, me causam erroris habere quidvis, sive positivum, sive negativum sit, sive in nobis, sive extra nos, quod eò directè ac per se referatur; ut mentes nostras proclives faciat ad judicandum de iis, quæ pertinent ad provinciam rationis præter ostensam de usu ejus legem, ac sine veri Criterio. Dico *de iis, quæ pertinent ad provinciam rationis*; ostendi enim, judicia intimi sensus esse natura verissima, semperque certissima. Dico etiam *quod directè ac per se eò referatur &c.*; ne omnia, per quæ ad percipiendum excitamur, causas nobis errandi esse censeamus.

Cor. I. Ignoratio legis naturæ, quæ de usu rationis est, ac genuini Criterii veritatis, non dubium, quin sit summa, atque præcipua errorum nostrorum causa.

Cor. II. Quod autem veritatis Criterio sufficiantur Pseudo-Criteria, ac Arti exquirendæ veritatis Ars magnam partem falsa; certissimè habendum est in causis errorum. Sed hac de re porrò.

Cor. III. Consuetudo exquirendæ veritatis alia ratione, quam quæ naturæ lege præcipitur, ad numerum hujusmodi causarum pertinet; est enim admodum proclivè, ut ex consuetudine agamus.

Cor. IV. Parentes, Nutrices, Populus, & imprimis Pseudo-Magistri, ex quibus discimus judicare sine Criterio, quique aliter, atque ex naturæ lege, doctrinas tractant, mirum quantum eundem numerum augeant.

Cor.

Cor. V. Omnes, quotquot judicia, atque sistemata sine ratione excogitata, proponunt non examinanda, sed quò auctoritatem ipsorum tamquam regulam veri, sine examine, sequamur; sunt eodem in censu habendi. Et quamquam vera proponant; tamen, si absque examine sibi velint credi, agere volunt, ut vel auctoritatem ipsorum inefficiens veri Criterion habeamus, idest ut in iudicio de veritatis regula erremus; vel sine Criterio iudicemus, quod est etiam perversius.

Cor. VI. Semper autem est factum, ut homines, per commotiones propensionesque animorum suorum varias, acti sint in erronea judicia præcipientes. Atque ita fert adfectuum natura; ut facile fovendos esse ipsos præiudicemus, iisque idcirco in iudiciorum delectu, quam veritati litare, velimus, valentque maximè, quod ignorat nemo, ad turbandam agendi rationem & moralem, & politicam. Si autem sapientiæ studiosus ad quamcumque sit disciplinam, tamquam tempestate, delatus, ad eam, tamquam ad saxum, adhærescere constituerit, nec quæ acceperit examinare ex veri Criterio; næ is viam sibi ad sapientiam obstruet. Erunt etiam, qui adeò de se altè sentiant; ut Methodum nostram, Criteriumque fastidiant. Quos, casus manent, fabuloso casu Icari, egregiè adumbrati. Nihil ardor multa discendi, ac præsertim brevi, ad saltus, & errores, hominum mentes, semper urgebit, atque is quoque ardor efficiet, ut superior methodus fastidio sit, utque sapientiæ studiosi labores exprimant Sisiphi. Mens autem quocumque vehementi adfectu turbata, nisi quiescat, ritè meditari non poterit; ac facile judicia præcipitabit. Sunt ea corporis temperatione complures, cui utcumque promptum, acutum, amœnum respondeat ingenium;
non

non tamen respondet ex æquo, ut facile, diuque possint feveritate ea meditari; qua verum, quod minimè sentiamus, esse inquirendum demonstravi. Hi, velut fræna indomiti equi; sic propositam Methodum detrectabant.

C A P U T XIII.

De elicendis ex superiori Methodo judiciis universalibus, ac definitionibus rerum; deque statuendis legibus divisionum.

I. **I**N omni rerum universitate nihil esse, esseque posse, præterquam primas, & accessorias essentias, seu substantias, & contingentes ipsarum modos; in I. Theosophiæ Cap. sum ostensurus. Quidquid ergo, aut sensu, aut ratiocinatione ad legem naturæ exacta, intelligimus, vel ad accessorias, quibus omnium, quæcumque esse queunt, constat universitas, vel certè ad primas essentias pertinet; sunt enim, ex dem. logicè vera quæcumque judicia intimi sensus; ac similiter vera quæcumque judicia rationis, ex naturæ de usu ejus lege, expedita.

II. Quoniam verò, ex dem; in Cap. IV., judicia singularia sunt necessariò ordine universalibus ejusdem generis prævertenda; consequens est, ut ad rei singularis intelligendam essentiam quamcumque, non sit necesse intelligere genus, aut speciem, in quibus ipsa res sit. Ac certè genera, & species, in quibus sunt essentiæ singulares, non intelligimus, nisi quatenus percipimus, harum essentiarum alias similes esse, vel esse posse; quod in Theosophia demonstrabitur. Hæc autem perceptio judicium est, quod necessariò ordine perceptio essentiæ singularis præcedit, & considerare singularem essentiam, ut est in

in aliquo genere, aut specie; est eandem considerare sub extrinsecis relationibus.

III. Ponamus autem rem singularem, ab certis proprietatibus ejus verissimè perceptis, certo nomine appellari, idest certum nomen necti, per humanum arbitrium, cum re illa, ut tamen habet datas proprietates; ponamus item, cum cognita quacumque veritate, ad rem eandem pertinente, certas alias veritates necessariò nexas, & copulatas intelligi; consequens erit 1. ut quamcumque rem aliam singularem, in qua proprietates illas depræhenderimus, eodem nomine appellare debeamus. 2. Ut de quacumque re singulari, in qua primam illam veritatem depræhenderimus, etiam ceteras veritates, cum ea necessariò nexas, adfirmare debeamus; utque idicircò judicia nostra prima metaphysicè universalialia, non inductione, sint ex singularibus elicienda (præterquam enim hæc inductio necessaria non est, esset quoque impossibilis) sed sint inferenda statim ex his, expedità, ut mox factum, ratione ex lege naturæ. Hujus autem ratiocinationis consequens metaphysicè universale, non esse propositionem absolutam; sed hypotheticam, patet. Non enim cum, v.c. singularem quamdam figuram, in qua certas proprietates depræhendo, triangulum voco ab his proprietatibus, atque hinc, infero alias omnes figuras, habentes proprietates easdem, triangula esse appellandas, hoc solo pronuncio, alias hujusmodi figuras vel esse, vel esse posse; sed, si sint, aut esse queant, eas, triangula esse appellandas, concludo; idemque de aliis primis judiciis metaphysicè universalibus elicitis ex judicio singulari, constat. An verò conditio, quam involvunt generis hujus judicia in rerum natura, quibusque in casibus locum habeat; ratione aliò traducta, intelligimus.

IV. Quoniam verò impossibilia metaphysica absolutaque, ut vocant, non sunt ex genere entium; cavendum imprimis, cum volumus distinctè explicare quid res aliqua sit, quod est rem definire; ne rei loco obturdamus metaphysicum impossibile. Discernemus igitur initio, quod volumus definire, compositum, an simplex sit; neque enim eadem, definiendi composita, atque simplicia, ratio esse potest. Definitionibus quidem compositorum hanc summam legem præcipio, *ne congerantur in ipsas attributa, quæ nulla una in re simul possint coherere*. Nisi hoc fiat, enti substituemus non ens. Sic non ens definirer, qui materiem exponeret per Ens æternum, immensum, extensum, mobile, divisibile &c. In definitionibus verò simplicium, sive substantiarum, sive adfectionum, non modo cavendum, ut ne in has conferamus proprietates, quæ sese mutuo in re eadem evertant; sed etiam *ut ne simplicia cujuscunque generis explicemus per ea, quæ simul quidem esse queunt; sed nequeunt tamen rem, ac modum simplicem constituere*. Hoc ni fiat, Ens, aut modus, quem definimus, simplicia erunt per hypothesein, ac simul non erunt simplicia per definitionem. Sed has leges distinctius porrò explicabo, cum agam de Methodo Dialecticorum.

V. Nunc ita observo. Si rebus nomina non fuissent imposita, sed imponenda per nos; fatis haberemus ad definiendum res, ut singulare quodcumque, in quo ex regula veri depræhenduntur certæ proprietates, certo etiam nomine appellaretur ab his proprietatibus, ac singularia habentia proprietates similes, nomine eodem; ut singulare habens alias proprietates appellaretur nomine alio, cetera huic similia nomine eodem, atque ita porrò; essetque hoc pacto impossibile, *ut definitio latior foret,*
vel

Vel angustior re definita. Sed nunc, cum rebus sint nomina imposita, & genus humanum percipiat jam, saltem confusè, & obscurius, quæ communibus nominibus appellari solent; cavendum est, cum has ipsas res volumus distinctè explicare; ut definitiones nostræ his ipsis rebus commensurentur, & nec ad plura, nec ad pauciora pertineant, quam quæ vocibus, quibus appellantur, subicere usus loquendi consuevit; si tamen communes perceptiones nihil implicent adversus regulas N. præcedentis. Significationem verborum receptam, necessaria jubente ratione, commutari necesse erit: hoc ipsum facere sine ratione, ad incommodandum humano generi, & confusionem obscuritatemque in res inducendam, prorsus non licet. Interim constat, regulæ, de qua nunc agitur, necessitatem ex eo dumtaxat proficisci, quod, antequam res definiamus, genus humanum easdem, aliquomodo perceptas, distinxit nominibus, quibus, & nos uti volumus. Constat etiam, si qua ratione homines rem definiendam percipere, eadem sit impossibile rem esse; oportere, ut perceptiones nostræ exigantur ad veri criterion, & ex his tollatur quodvis, ob quod eadem sint falsæ & absurdæ; reformenturque ejusdemmodi rerum definitiones.

VI. Ceteras definiendi leges prætereo, ut quod debeat esse clarior re definita, quis enim hoc ignorare possit, quodque debeat constare genere, ac differentia; quis enim, definitionem conditurus, ad hanc respexerit; aut quis erit, qui, definitionem editurus entis, idest maxime universalem, poterit genus excogitare, in quo cum non ente conveniat, cum hoc nullum sit, neque esse queat? Animadverto autem, his prætermisiss; *de re modoque simplici, in definitionibus illa dumtaxat esse enuncianda, sine quibus nullo*
pror-

prorsus possibili casu ipsæ res, modusque esse posset. Ago scilicet hîc de essentialibus definitionibus, non vero de descriptionibus, in quibus aut per accidentia res distinguuntur; aut per essentialia simul, & cetera, quibus sublati, ipsæ res esse possent. Definitiones autem essentielles, quamquam speciem enunciationum absolutarum præferant; sunt tamen verè proprièque enunciationes modales. Nec enim solum, quas iis complectimur, proprietates, ad rem, aut modum dicimus pertinere; sed etiam pertinere tam necessariò; ut sine iisdem esse res definita, modusque, non posset; ac, si res, vel modus simplex sit, enunciamus etiam, quæ in definitiones horum conferimus, cohærere cum intrinseca rei, modique simplicitate; idest eadem non distingui inter sese intrinsecè absolutèque; sed extrinsecè solum, & relativè differre, ac talia esse; quorum quocumque sublato, res modusque simplex desineret. Quæ omnia, cum, ex dem; non pateant immediatè; sed ratione sint intelligenda, & quidem ratione traducta per casus omnes (ad genera tamen idoneis divisionibus revocatos) in quibus res simplex, modusque esse potest; constat omnino, horum definitiones haud aliter fas esse proponere, atque si ex regula veritatis pateat, proprietates, per quas hæc volumus definire, ad rem modumque simplicem pertinere, esseque singulas intrinsecè in his necessarias; tum non evertere modi, vel rei simplicitatem. Quæ cautiones ab humanæ sapientiæ studiosis passim negligi solent, ac perturbatio doctrinarum hinc sequi, & magna confusio. Porrò nemo non intelliget, si quid in rei modique simplicis definitione negetur; oportere id ipsum rei modoque simplici repugnare; tam longe abest ut liceat de his negare, quæ necessariò ad ipsa pertinent; contra quod peccare plures Geometrarum de-

definitiones, patebit exposita natura, atque origine continuæ extensionis. Itemque diligentissimè cavemus; ut, ad quæ determinanda necessariae sunt negationes positivorum; eadem explicemus adhibitis etiam his negationibus in definitione; ut contra quæ undique positiva sunt, non licet exponere definitionibus negationes positivorum præferentibus, dum exponere velimus quid sint, non autem edicere quid non sint, Quæ regulæ ab Metaphysicis plerisque haud satis servatæ: ac dici non potest quantum & rationibus præstantissimæ facultatis, & eorum studiis illhuc obfuerit.

VII. Ad divisiones quod pertinet, haud aliis partibus constare ipsæ debent, quam quas pertinere ad id, quod dividimus, constet ex veri Criterio; tum diligenter in iisdem cavendum, ut sint adæquatæ, idest, ut ne præter partes, quas numeramus, ullis aliis partibus divisum constet. Etenim, ex partibus numeratis, pronunciamus existere divisum totum. Hoc autem falsò pronuntiarem, quodcumque præter has partes, aliæ ad ipsum pertinerent. Id vero facile obtinebimus divisione facta per membra opposita contradictoriè, ut loquuntur, aut saltem ita proposita; ut prodituram eandem si fieret per membra opposita ut dixi, facile parete queat. Pertinent autem leges eadem ad subdivisiones etiam, quum numeratas primum divisæ rei partes, tamquam minora tota considerantes, in partes alias dividimus, prout singulæ, aut nonnullæ ipsarum, aliis constiterint. Postremam vero divisionis legem servabimus quam adcuratissimè, quodcumque, ad demonstrandas veritates, Dilemmata usurpare volumus. Etenim Dilemmatum vis evanescit, non modo si quæ inferimus nullo cum iis, ex quibus inferimus, contineantur vinculo necessario; sed etiam si disjuncti-

va Propositione content ejusmodi, quæ non completatur adæquatam divisionem. Quæ ego attingere satis habeo, nam bene, atque explicatius, de his præcepere Dialectici.

CAPUT XIV.

De Metaphysica, Physica, ac Morali certitudine exponitur, eademque opera Argumenti Moralis, Physici, ac Metaphysici vera notio traditur; tandem nonnulla de Probabilitate notantur.

I. **C**um ex veri criterio legeque Naturæ quacunque dere judicamus, aut oppositum ejus, quod judicamus, absolutè omnique modo, vel ex hypothesis data, prorsus impossibile depræhendimus; aut contra. Primum si est, Metaphysica certitudo constabit iudicio nostro. Si alterum, ad hanc certitudinem nondum pervenimus. Argumentum v. c. quo ex iis, quæ sentimus de cogitationibus nostris, convincimur, principium in nobis cogitans oportere esse metaphysicè unum, seu, quod idem est, oppido simplex; certitudinem parit absolutissimam.

II. Cum verò Metaphysicè non sumus certi de veritate nostri iudicii, aut ob eam tantummodo causam certi non sumus hoc modo, quòd intelligamus, Dei dumtaxat potestate, extraordinariè exercita, posse fieri, ut ea, ob quæ judicamus, sejungantur ab veritate nostri iudicii, v. c. ut panis species, per quas ad substantiam panis concludimus, ab hac sejungantur, ut certissimè sejunguntur in Mysterio Eucharistiæ; aut etiam quia intelligimus, sed ex eventibus admodum raris, posse in rerum factarum natura causas latere, quæ id ipsum efficiant; ut veritas dato iudicio non constet. In primo casu, iudicium

no-

nostrum physicè ; in alterò autem , moraliter certum dicemus . Intelligendum est igitur , Moralem , ac Physicam certitudinem non differre naturà ab metaphysicà ; sed dumtaxat in eo , quod judicia physicè moraliterque certa conditiones habeant , aut saltem , si probe , exque lege naturæ fiant , habere debeant adjunctas ; nimirum ut quæ physica certitudine habemus vera , servato dumtaxat naturæ cum iisdem ordine , vera habeamus ; non item si ordo naturæ quoad ea nequaquam servetur ; quæ autem morali certitudine habemus vera , eadem vera habeamus , ex hypothesi tantum , quòd res ita sit , aut fiat , aut futura , vel facienda , aut denique fuerit , vel facta sit ; quemadmodum fere semper similibus in conditionibus esse , aut evenire consuevit . Posse autem per Dei potestatem commutari naturæ ordinem , in Theosophia demonstrabo ; & posse sive per hanc , sive per causas naturæ occultiores , in casu altero , aliter , atque fere perpetuò consuevit , rem esse , vel evenire ; metaphysicè certum est . Semper ergo , si ex regula veritatis ferantur , conditionalia sunt in partem utramque judicia hujusmodi , & utrumque judicium , quod conditionali involvimus , est metaphysicè certum ; nec eadem judicia possunt evadere in absoluta , nisi cum , locum oppositis conditionibus præterea non esse , depræhendimus . Eliciuntur enim ex iis , quibuscum conjungi solent ; non tamen necessariò junguntur , quæ judicamus .

Cor. I. Discimus hinc , si quis de eo , quod in Mysteriis Eucharisticis latet , nihil plus judicet , atque ex veri criterio intellexerit ; hunc falli non posse ; etiam si aut id , de quo judicat , esse Eucharistiam nesciret ; aut quæ divina Fide de eadem tenemus , ignoraret funditus . Quamquam enim , per quod adficatur , panem esse ac vinum judicaret ; tamen quo-

niam iudicium hoc, ex regula veri expeditum, conditionale esse oporteret, nimirum ex hypothesi, quod is naturæ ordo servetur, ut similes sensationes per causas similes experiamur; constat omnino, eadem opera ab homine iudicandum oppositum, ex hypothesi, quod conditio deficiat. Scilicet ex veri criterio non aliud iudicare ille posset, quam, seclusa Dei præter naturæ ordinem actione, ibi esse panem. Quod iudicium verissimum est. Sed qui & Eucharistiam esse id, de quo iudicatur, intelligit, & in hoc mysterio non servari naturæ, quem dixi, ordinem, didicit; ejus iudicium, quod nihil in hoc mysterio substantiæ panis ac vini supersit, non modo oppidò certum; sed absolutum quoque esse debet; nec omnino licet esse conditionale. Quisquis vero, per occasionem eorum, quæ sentit, in iudicio eo falleretur, non posset ullo modo errorem referre in Deum; sed in se solum, quod aliter iudicaret, ac postulat lex naturæ de usu rationis.

Cor. II. Indidem sequitur, ut quæcumque argumenta, ex quibus Physica solum, ac Moralis certitudo existit, ineptissimè adhibentur ad docendum, nec Deum Fidei nostræ, ac Professionis dogmata docuisse, neque hæc esse vera. Argumentis Profani opus habent, unde certitudo Metaphysica consequatur. Sed argumentis hujusmodi, exactis undique ad realis veri criterion, semper, de quo porro fusius; opus habebunt.

III. His constitutis, quæ argumenta moralem certitudinem pariunt, Moralia vocabo; physica autem, unde nominis ejusdem certitudo consequitur, ac denique metaphysica, ex quibus certitudo existit nulla conditione implicita; seu quorum antecedentia nullo casu sejungi possunt ab consequentibus. Nihil autem hic refert quod antecedentium aliquod sit ex
ge-

genere veritatum contingentium , dum ejus veritas constet sensu , aut lege naturæ de usu rationis . Tum enim nullo modo poterimus de veritate hac dubitare , neque ullo modo incerti esse de ceteris , quibuscum hanc ipsam, nexu necessario , atque immobili, colligatam intellexerimus . Itaque argumentum, quo ex Mundo Deum esse , absolutaque extare necessitate concludimus , Metaphysicum mihi , non Physicum est . Metaphysica item sunt argumenta , quibus Religionem Christiano-Catholicam esse divinæ institutionis, ex legis , quæ de usu rationis est , severitate ostenditur ; ac nolim omnino, eadem de cetero dici argumenta moralia .

IV. Vulgatum sane, ut Metaphysica argumenta appellentur ea , quæ ducuntur ex abstractis notionibus , universalibusque & necessariis judiciis . Sed cum demonstraverim humanam rationem perpetuo ex sensationibus , quarum materies sunt contingentia mentis phænomena , proficisci debere , siquidem absolutam ad certitudinem sit perventura ; argumenti metaphysici notionem vulgarem, necesse est, emendemus . Hoc autem eò magis necesse , quod & jam ostendi , & porrò luculentius patebit , quanti valeant ad veri judicium ratiocinationes universæ , vel accuratissimè conclusæ , ex judiciis illis ad intimas sensationes minimè revocatis .

V. Locus hic postularet , ut ad probabilitates , variosque earum gradus descenderem , & Artem conjectandi, de qua egregium extat opus Jacobi Bernoulli, explicarem . Sed methodum scientiarum , cum instituerim tradere ; fines mihi propositos prætergrederer . Admonebo dumtaxat , in scientiis , quæcumque adfirmantur , ex demonstrata veritatis regula esse adfirmanda , nec fas esse , ut ulla de re temere judicemus , atque adfirmemus quidpiam ;

quæ sunt in materiè ipsarum incerta, ex eadem regula quærenda esse, atque, usque dum extracta in lucem non fuerint, habenda esse semper in numero quærendorum, nihilque magis obfuisse & obesse doctrinarum rationibus; atque usum hypotheseon fictarum, & judicia minime expensa ad veri Criterion. Certe istiusmodi judiciis hypothesebusque superstruuntur, maximam partem, humanæ doctrinæ, præsertim sublimiores, eædemque de integro, siquidem segregare ab erroribus veritates volumus, sunt ex lege de usu humanæ rationis investigandæ, hypothesebus inde omnibus, ac probabilitate remota; videlicet nihil omnino, nisi quod prorsus constiterit esse verum, in iis adfirmando, dandoque operam ut cetera exigantur ad regulam veritatis. Certe, si probabilia judicia, quæ in doctrinis omnibus versata sunt, ac versantur, qualia sint vel levissimè, atque universè considerare volumus; eorum, multo plura reperiemus falsa, quam vera. Nam quamquam illorum, quæ per adfirmationem ac negationem inter sese opponuntur, alterum verum esse, alterum falsum oporteat, ac, si judiciorum probabilium, quæ infinito numero irrepere in humanas doctrinas, duo duntaxat, unum adfirmans, alterum negans, ad quæstiones singulas pertinerent, ita deberet contingere, ut, quæ falsa sunt, rationem haberent æqualitatis ad ea, quæ sunt vera; tamen, cum quæstiones permultæ sapientes diviserint in plures sententias, & quidem ejusmodi, in quibus alterum possit fieri, ut earum nulla; alterum fieri non possit, ut plus una sit vera; consequens est, ut probabilium judiciorum, quæ in doctrinis versantur, multo plura falsa, quam vera sint, utque idcirco, nisi erroribus delectemur; debeamus materiem omnem, de qua probabilius judiciis est disceptatum, expendere ad regulam veritatis,

his

his judiciis, incertisq; rationibus interea neglectis, porròque inventa veritate, si lubebit, examinatis. Quæ autem dumtaxat probabilia sunt, idest, quin adcuratè expenderimus eadem ad veritatis regulam, vera nobis videntur; ea adfirmatè proponere, eodem jure vetamur, quo vetamur mentiri. Equidem in usibus humanæ vitæ, etiam moralis, inque privatis, ac publicis deliberationibus, sæpe admodum probabilitati, deficiente certitudine, locus est; suntque admodum sæpe cogitationes mortalium timidæ, & incertæ providentiæ nostræ. Sed aliud est probabilia sequi in deliberando, atque agendo; aliud eadem in doctrinis adfirmatè, ac tamquam vera proponere. Licere id pterit, iis cautionibus, quas Ethices sana præscribit; postremum verò semper hominum erit, qui judicia mentiantur; aut certe judicent sine criterio; quorum neutrum umquam licebit.

CAPUT XV.

De Sophistis, Ratiocinatoribus, atque Philosophis, deque sectis; quæ in Philosophia versatæ sunt.

I. **S**ophistæ, improbum genus, cui mos quoquo modo abuti ratione ad veritatem obruendam; aut ratiocinationes superstruunt hypothésibus falsis, quas tamen consulto reticent, aut ex judiciis, quæ falsa sciunt; sed quibus incautos, ob veri, quam præferunt, speciem, irretire volunt, falsa eliciunt; aut ex quibuscumque præmissis alia eliciunt, quam quæ sequuntur; aut eliciunt quæ inde fluunt; sed aliter, atque sequuntur. Adhibent etiam, eandem in rem, verborum involucra, orationemque in plures sententias flexilem, quæ tamen omnes haud facile

intelligentur ; perturbantque hanc ipsam in causam dicendi , scribendique ordinem , quod alias ex Spinoza discemus ; in Præfatione autem ex Auctore didicimus Meditationis Philosophicæ primæ. Hi omnium turpissimè adversus officium ratione , atque oratione abutuntur , suntque semper urgendi , cum ut obscura omnia , quæ proferunt , nitidissime explicent , tum , æquo jure , ut judicia , ex quibus instituunt ratiocinari , quando horum veritas sensu , aut ratione ex naturæ lege expedita non constet , revocent ad judicia intimi sensus , decentque ex his esse elicità ; neque elicità aliter , atque ex iisdem fluebant . Nec enim satis spectare , sint ne conclusiones argumentorum nexæ cum præmissis , unde eliciuntur ; sed est etiam diligenter examinandum , sint ne hæ conclusiones ex genere modalium enunciationum ; tum an modi etiam ipsarum ex præmissis fluant . Sophistæ autem de industria ab officio discedunt .

II. Sed alii sunt , quos turpi sophistarum appellatione notare nolo , quamquam similiter sæpe , atque Sophistæ ratiocinatur . Illos intelligo , qui ex falsis , quæ vera putant , absurdas , quæ consequuntur , eliciunt conclusiones , aut ex antecedentibus quibuscumque , incautè , ac bona fide inferunt , quæ non sequuntur ; aut inferunt quidem , quæ inde fluunt ; sed aliter , atque sequuntur . Dent mihi Lectores , ut hos nomine *Ratiocinatorum* distinguam , latino quidem ; sed quod usus ad rationum subducendarum peritos , contraxit . Philosophos enim , quoad ita faciunt , habere , & appellare non possum . Cum his tamen , ad veritatem ab erroribus segregandam , similiter atque cum Sophistis agendum . Errant enim similiter , atque Sophistæ ; etiam si nollent errare , aliosque decipere .

III. Est autem Philosophus speculator , atque ,
ut

ut Tullius ait , venator naturæ , profiteturque utrumque , se & ex judiciis adcuratissimè cum rebus congruentibus sic , ut nihil penitus, substantia , ut ajunt, modisque discrepent , ratiocinari instituere , & ex iisdem nihil , nisi quod sequatur sic , ut sejungi nequeat , elicere , neque aliter elicere , atque sequatur ; arctissimæque lege Philosophi constat officium , ac philosophandi ratio est , methodo ratiocinandi , severior . Possumus scilicet occupari in pervidendo quæ consequantur ex hypothesebus fictis etiam si falsæ sint , ex hisque idcirco rite concludere , ac probè ratiocinari ; sed dum hoc facimus, quidvis potius facimus , quam philosophamur . Non enim tum ad rerum naturam ; sed ex naturæ fabula, ad fabulas alias argumentabimur . Hoc autem tempus præcipua quadam ratione illud est , quo Ratiocinatores pro Philosophis accipiuntur ; & qui adfectant in Philosophia Dictaturam , Ratiocinatores sese, honoris causa, non dubitant appellare .

IV. Quoniam autem nexus necessarius veritatum realium , quem , Methodo in Cap. VII. demonstrata , debet adcuratissimè sequi humana ratio , nihil absurdi ac repugnantis consequens potest habere ; nihil quod aut veritates, aut nexum , quem dixi , ipsarum everteret ; necesse est intelligi ; si humana ratio nihil constituat ulla de re aliter ; ac nexus realium veritatum conscientia perceptarum , sive is proximus , sive remotior sit , cum ea re postulaverit ; non posse de cetero judiciis oppositis super rebus iisdem sub iisdem conditionibus consideratis , locum esse ; certissimèque, si Philosophia methodo dumtaxat nostra tractetur , tollendam esse sectarum quamcumque ex ea divisionem . Magistris, ad rem tantam, opus est per quam idoneis .

V. Sectas verò, quæ in Philosophia obtinuerunt, & ob-

& obtinent ad duo summa capita referre possumus , Scepticorum , atque Dogmaticorum ; hos autem dividere in eos , qui aliquem præ ceteris judiciorum suorum auctorem sequuti sunt ; aliosque liberiores , qui Eclectici , quod ex omnibus sectis dogmata sumerent , quæ vera , aut proximiora viderentur veris ; sunt appellati . Patet autem nullius in sententias alias jurare nos posse , quam quas eundem ex regula veri pronunciaſſe conſtiterit ; idcirco vim Sacramenti , quo nonnulli apud Nos rogantur , ac conſtringuntur , ut certum in Philosophia auctorem sequantur , præter casus non porrigi , in quibus Auctor ille conſtituerit , ut poſtulat veri criterion . Eſt enim intrinſecè turpe aliter ulla de re judicare ; turpius etiam docere . Nec licet rursus aliter , atque ex regula veri , eſſe Eclecticum .

C A P U T XVI.

De præceptionibus Dialecticorum , deque eorundem Methodo Analytica , atque Synthetica .

I. **Q**Uoniam una hominum rationi via patet ad veram ſapientiam ; unàque , ex dem. in Cap. VII. , naturæ , de uſu rationis ipſius , lege præcipitur ; præceptiones univerſæ , in quas artem veri exquirendi ſcidere Dialectici , aut cum fine artis cohærent , & lege ea continentur ; aut lege eadem non continentur , & ab fine artis aberrant ; etſi interdum ex iisdem agentes , veritatem , ſine certa ratione , aſſequamur . Etenim perfectæ Dialectices ad utrumque debet nos præparare , ut aſſequi veritatem poſſimus , eandemque (ago ſemper de rebus , ad quas pertinet vis noſtræ rationis) certò diſcernere a falſo .

II. Receptum eſt autem , ut judicemus, veritatum ,
tum ,

tum, quas minimè sentiamus, alias via rationis, alias via auctoritatis posse a nobis intelligi. Quoniam tamen ostensum est, quidquid minimè sentiamus, ejus cognitionem ratione esse eliciendam; intelligendum est, cum auctoritate utimur, quò per eam assequamur id, quod cognoscere volumus, per rationem constare debere. 1. Existentiam auctoritatis. 2. Ejusdem sensum. 3. Ejusdem nexum cum veritate, ad quam cognoscendam auctoritate ipsa utimur; seu, quod idem est, pondus ad fidem faciendam. Ita fit, ut omnium, quæcumque sensu non patent, certa cognitio, verè proprièque rationis sit; sed rationis aut sine auctoritatis usu expeditæ, aut ex sensu profectæ ad existentiam auctoritatis, & ex hac ad ea, quæ dictat auctoritas; servata perpetuò lege de usu rationis ejusdem.

III. De usu auctoritatis & Arte Critica, itemque Hermeneutica egit post Clericum, aliosque, Antonius Genuensis in Lib. IV. Artis Logico-Criticæ a Cap. II. ad VIII. per tot. ejusque tractatio, quantum ex rapida lectione video, cum optimis præceptis institutisque constat; tum varia eruditione referata est; & nihil habet, quo, proposita ab lege veri exquirendi, discordet, quodque ad eandem non possit facile revocari. Ars verò, quam tradit, perfici adhuc & provhei potest, præcipue, ut pertinet ad discernenda miracula. Artem autem exquirendæ veritatis per solam rationem pròfitentur, ut dixi, Dialectici omnes. Sed res ita habet, ut Methodus inventionis sive Analytica, quam tradidere, non explicet totam hanc artem; Methodus autem Synthetica sive compositionis, ut ab ipsis proponitur, plus valere videatur ad constituendos errores; quam ad veritates eruendas. Utramque paucis censebo.

IV. Primum in Methodo inventionis hætenus

tradita desideratur certa ratio progrediendi ex notionibus ad veritates reales; & quæ ratio tradita est, eadem valet, ex dem. in Cap. VII. ad obstruendam veri viam, quam ad referendam. Præterea Dialectici has summas edixere Analyseos leges, *ut quæstionis propositæ status probè intelligatur, verbisque quam clarissimis explicetur, ut eliminentur ex quæstione superflua, contra autem necessaria sufficiantur; ut dispiciatur simplex ne quæstio sit, an composita, tum hæc in tot simplices dividatur, quot constiterit; ut solida quæramus principia, quibus aut ipsa quæstio si simplex erat; aut quæstiones singulæ dirimantur, in quas fuit divisa, quum esset composita.* Hæ autem leges, quamquam bene ac sapienter constitutæ; tamen Methodum inventionis aliam requirunt. Ac certè quæ prima est proposita vel arbitrium (de quo paulò post) facit subjecta, & attributa quæstionum definiendi, ut velimus; aut certè præferebat, quibus præcipitur, eos methodum callere investigandi horum notiones undique veras, eliciendique perceptiones eorundem nihil habentes admixtum falsi; discernendi item quæ supervacanea sint in quæstione proposita, quæque deficient. Alteri legi prævertitur methodus dividendi. Lex autem postrema, methodum quærendi veritates reales, ab eo, qui sit ex ipsa acturus, requirit; notatque Genuensis etiam doctrinæ, ad quam pertinet quæstio, postulare ab eo cognitionem; quod ubi veritates quærantur, quæ primæ sunt in doctrina data, intelligendæ; verum ego non habeo. Itaque his legibus, ne quid dicam de aliis minus præcipuis, Methodus summa inventionis minimè exponitur.

V. Atqui Methodus alia est longe deterior, atque omnino emendanda, qua nominum, utcumque velimus, definiendorum, dum ne definiantur ambigüè, potestate facta; proponitur sapientiæ studio-
sis,

sis, ut ex istiusmodi definitionibus, per axiomata, aut postulata ad proxime consequentia judicia, perque hæc ad cetera evadant. Nimirum verba, quæ definimus, aut notionum nostrarum signa esse volumus; aut etiam rerum, quæ sunt extra genus notionum. Hoc autem contingit cum notiones, quas subijcimus definiendis verbis, spectamus ut veras imagines rerum ab notionibus ipsis diversarum. In primo casu necessariò cavendum, ne verbi definitio de notione adfirmet, quæ in notionem unam conferri nequeunt; ac si notio definienda sit simplex, ne definitio complectatur ea, quæ simul sumpta nequeant pertinere nisi ad notionem compositam, idcirco quod sejungi unius perceptio ab alterius perceptione possit; cavendum etiam ne de notione negemus, quæ necessariò ad eandem pertinent. Alias enim definimus non quidem notionem; sed explicare ipsam volentes, nec tamen eidem commensurantes quam-
adcuratissimè definitionem; efferemus impossibile metaphysicum aut notionis cujusquemodi, aut certe notionis simplicis, ac vocem, cui notionem subjici oportebat, ad significandum hujusmodi impossibile transferemus; eruntque his casibus verborum definitiones, enunciationes falsæ, ex quibus super ipsis notionibus ratiocinari instituamus. Porro cum definitiones notionum sunt veræ, nisi ex regula veritatis constiterit iisdem notionibus entia respondere hujusmodi extra genus notionum, qualia his notionibus exhibentur; quidquid ex his definitionibus per Axiomata quæcumque, aut alia vera judicia eliciemus; ad genus notionum pertinere judicabimus; tum enim non ex existentia notionum ad reliquam argumentamur naturam rerum; sed ex essentia ad ea, quæ sejungi ab hac nequent, scilicet ad proprietates notionum ipsarum. Quamquam vero Methodus in,
Cap. VII.

Cap. VII. demonstrata & ad hoc genus doctrinæ sit adhibenda; tamen si ex sensu notionum hac via processerit ratio, non aliam scientiam eliciet, quam quæ notionum ipsarum finibus, ut hæ sunt phænomena possibile, conclusa sit.

VI. Quoniam autem, ex dem: in Cap. III, ac VII. ratione est intelligendum quibus nostris notionibus hoc quoque conveniat, ut sint rerum ab notionibus diversarum imagines; immo & veritates reales, quæ non constant sensu existentia notionum, non possumus aliter, atque ratione expedita ex lege naturæ, intelligere; consequens est ut definitiones verborum, quibus res extra genus notionum positas, volumus significare, debeamus demonstrare, ac docere ex regula veri significationem, qua verbum usurpamus, aliquid esse possibile extra genus notionum; & quidem, si volumus verbo significare aliquid simplex, demonstrandum est, definitione verbi non significari compositum. Nullæ itaque definitiones verborum sunt committendæ definientium arbitrio; si scientias quærimus, non monstra scientiarum.

At verba, inquiunt passim Dialectici, sunt signa arbitraria; Possumus igitur dato verbo significare quodcumque libuerit, utque libuerit ipsum definire. Sed profecto hæc argutatio, cui Auctor Artis cogitandi superstruit Cap. XII. primæ partis, non habet consequens, quod ille vult; nam si verba sunt signa arbitraria sive notionum, sive etiam rerum aliarum (soni enim, qui nihil præter seipsum significant, inanes sunt) oportet esse, vel esse posse, quæ verbis volumus significare, & quidem iis rationibus, quas definitiones verborum præferant; ac si liberum est ex omnibus quæcumque esse posse, aut sensu, aut ratione pateat, eligere quod certa voce significemus, quod ego (seposita saltem institutione linguarum)

rum) esse liberum non inficior; haud ex æquo esse liberum debet fabricari impossibilium vocabula; sunt enim impossibilia extra genus rerum. Determinantur autem vocabula ad impossibilia significanda; si aliter, atque ex proxime propositis legibus, definitiones ipsorum condantur. Non itaque liberum est leges illas negligere; ac perperam factum est arbitrium definiendi verba infinitum.

VII. His vero arbitrariis verborum definitionibus superstruere doctrinas, non est utique eorum, qui res scire volunt, sed qui hoc unum scrutantur, quæ per Axiomata, Postulata, aut alia judicia consequantur ex definitionibus iisdem; siue definitionibus respondeat aliquid in rerum natura; siue nihil; quique non habeant propositum ut intelligant, sint ne, quæ indidem eliciunt, veritates reales; an confectaria impossibilia hypotheseon fictarum. Methodus ergo, quam censeo, non utique Philosophorum est; sed aliorum, quos supra, distinguendi gratia, Ratiocinatores vocavi; eademque Profanos adversus dogmatum divinorum auctoritatem armavit semper, ac, quamdiu non exterminetur ex omni doctrinæ genere, semper adversus veritatem arma supeditabit.

VIII. Quamquam autem hæc Methodus ad constituendas reales doctrinas, & nihil valeat, & adhibita sit obfutura ipsarum rationibus: tamen valuit ad constituendam hujusmodi Geometriam, quæ humanis usibus satisfaciat. Usus enim, quibus Geometriam esse potest, tantam scrupulositatem, quanta nihil prorsus aberremus à vero, minimè postulant. Quamdiu autem Geometrarum definitionum suarum accuratissimam veritatem, ac eorum, quæ indefinitè postulant, possibilitatem ex æquo indefinitam non demonstraverint; tamdiu Geometriam in realium
scien-

scientiarum genere minime habebimus . Sed nec omnium definitionum suarum veritatem Logicam demonstrare poterunt : nec rursus efficere , quæ postulant esse possibile in singulis casibus , pro quibus postulant .

IX. Neque ego hic methodum repudio syntheticam ; sed ea tantummodo conditione , & rerum , & verborum in Philosophia definitiones accipio ; si analyticè ex severitate legis , quæ est humanis judiciis imposita , pateat , in definitiones hujusmodi haud alias esse collatas proprietates , quàm quas docui complecti easdem debere , exclusis prorsus erroribus , quibus aut quæ secum repugnant in unum conferuntur ; aut contingentes , externæque rei , vel modi simplicis adfectiones , cum necessariis , & intimis commiscentur . Postulo ergo , ut incipiat synthesis ex definitionibus , aliisque judiciis , quorum analyticè cognoverimus adcuratam veritatem . Eademque de causa ex quibuscumque temere , ac sine criterio sumptis judiciis , fictisque hypothesebus , si ratiocinari sino ad pervidendum , quæ inde sequantur ; philosophari ad constituendum *directè* de rerum veritate , non fero . Attamen si consequentia definitionum , judiciorum , aut hypotheseon hujusmodi , discrepent ab cognitis veritatibus ; necesse erit definitiones , judicia , vel hypotheses , unde ea consequuntur , falsas habere .

X. Quod autem Methodus , quam corrigendam statuo , axiomata usurpet ; id vero , ad eandem censura liberandam , non valet . Nec enim solo axioma , aut solo alius generis vero judicio dirimi quæstiones possunt , ac veritates intelligi pertinentes ad provinciam rationis ; omnisque ratiocinatio tribus necessario constat judiciis , quorum ex duobus ita tertium fluit , ut ex uno , dum ne aliud subintelligatur ,

gatur, fluere nequeat. At ex pronunciato, aut alia quacumque veritate per falsum, quod his adjungatur, judicium, falsas posse elici conclusiones, exploratius est, quam ut sit ostendendum; posse etiam easdem veritates pro varietate judiciorum, quæ iis adjunguntur, duci ad oppositas conclusiones, quum disputabo de conformitate Rationis humanæ ac divinæ Fidei patebit; præterquam testantur locupletissimè æternæ Doctorum humanæ sapientiæ, iisdem utentium Axiomatibus, controversiæ. Ita Dialecticæ, ut Methodum proposuit hujusmodi, gravissime Tertullianus, ac jure potuit appellare in Cap. 7. de Præscrip. *Artificem struendi, & destruendi versipellem in argumentis operariam contentionum, molestam etiam sibi ipsi, omnia retractantem, ne quid omnino tractaverit.*

Cor. Quare ferendum non est, ut humanæ sapientiæ Magistri doctrinas synthetice exponant, nisi, priusquam uti incipiant hac Methodo, analyticè ostenderint Auditoribus veritatem eorum, ex quibus incipiunt disciplinas ipsas tractare synthetice. Ac certe quamquam definitionibus, judiciis, hypothesebus sumptis nihil subesset falsi; tamen quamdiu non hoc ipsum constaret ex veritatis Criterio; tamdiu foret incertum essent ne vera, quæ sumunt, & quidquid ex his eliceretur, absolute dubium esse oporteret; utcumque hypothetice, si nimirum omnibus, quæ sumpsimus, constaret veritas, certum esse non repugnaret. Fingi autem sine controversia possunt hypotheses, ex quibus quod absolute verum est, falsum esse inferatur; tum aliæ, quibus datis idem simul esse, ac non esse, consequens sit; suntque hoc ex genere definitiones, quibus aut una de re enunciantur, quæ in eadem nequeunt coherere, aut quæ in re, modoque simplici sunt contingentia, & extra-

F.

tra-

tranea, cum essentialibus, ac necessariis commiscen-
tur, scilicet pro absolutè in eadem re, aut modo ne-
cessariis, essentialibusque sumuntur.

XI. Intelligendum nunc est, totam inventionis
methodum, ex Analytica, ac Synthetica existere;
neque adcuratè has methodos fuisse divisas sic, ut il-
la inventionis, doctrinæ hæc diceretur. Utraque enim
& inventionis, & doctrinæ est. Nimirum, quod in
Theosophia demonstrabitur, nulla Analysis progre-
di in infinitum potest, sed quacumque necessariò
terminanda in primis aliquibus veritatibus, quas
nullæ aliæ antecedant, aut antecedere intelligi pos-
sint, & per quas tamen aditus pateat humanæ ra-
tioni ad veritates alias, quæ ex iisdem pendent, in-
telligendas; idest ad has inveniendas syntheticè, per
primas inventas analyticè. Ac certe inventis iustis
definitionibus, constitutis etiam axiomatis, aut veris
aliis judiciis analyticè; quæ consequantur ordine ne-
cessario res definitas, sæpe admodum ex definitioni-
bus, & natura cognita earumdem rerum *elicimus*,
cum per usum Analyseos intelligere proximè ne-
queamus. Et quoniam has veritates intelligere de-
bemus, ex dem: per nexum veritatum analyticè per-
ceptarum cum iisdem; patere debet Methodum.
Cap. VII. Artem veritatis exquirendæ perfectam
partibus numerisque omnibus complecti. Ceterum
hoc totum de Methodo Synthetica emendata intelli-
gi volo, nam minime emendata, nec inventionis
veri, nec veræ doctrinæ Methodus erit.

CAPUT XVII.

Observatur Methodum philosophandi supra propositam hactenus non satis fuisse cognitam, indeque concluditur, quum maximè doctrinarum studia viguere, oportuisse etiam ut jactaretur maximè Scepticorum, ac Pyrrhonianorum amentia.

I. **N**unc, quò Philosophorum errores ratione aliqua excusent, observabo Methodum, de qua hactenus egi, fuisse antehac non satis exploratam Philosophis; etsi universè, ex veris dumtaxat per nexum necessarium esse philosophandum, præceperint. Sane Apostolus Paulus in Cap. I. Ep. ad Rom. Gentium sapientes, quos Deum intellexisse ex factis rebus, idest ratione Methodo superiori, exque lege naturæ gubernata pronunciat, jugum porro hujus legis excussisse docet, cum eosdem subtexit evanuisse in cogitationibus suis, in eaque abiisse judiciorum portenta; quæ totam Dei naturam everterent. Id enim fieri non potuit, nisi veritatum continuatione neglecta, sumptisque, aut conclusis temerè, & contra quam rerum nexus postulabat, judiciis. Idem Apostolus in Cap. 4. Ep. ad Ephes. in eadem Sapientiæ materie varios oppositosque excitari consuevisse, (utinam nec adhuc solerent), doctrinæ ventos pronunciat. Hoc autem fieri nequivisset, si ex primis judiciis adcuratissimè veris continuatione, de qua exposui, progressa fuisset humana ratio per nexum immobilem, ac necessarium veritatum. Etenim nexus existentiae phænomenon, quæ intimo sensu percipimus, immobilis ac necessarius cum veritate qualibet, ad quam referuntur, haud aliter, aliterque habere se potest, nec pugnare omni-

no, cum necessariis veritatibus ullis; aut, si ex eo fideliter philosophemur, erroribus, contrariisque disputationibus locum dare. Ita cum hactenus humana sapientia in tot conversa sit formas, quot, dicerem, ne in Protheo quidem fabula commutavit; haud aliunde quidquid est hoc mali fluxit, aut fluere potuit, quam ex violata de rationis usu naturæ lege quocumque ex modis jam explicatis eandem Sophistæ, ac Ratiocinatores violaverint. Nemo vero, quem sciam, his umquam eam legem philosophandi imperavit, nullaque nota mihi Dialectices est, in qua præcipiatur; utcumque innumera sint, quæ bene, aut male Dialectici præcepere. Præterea, ex dem: in Cap. XI, lege philosophandi illa cognita, intelligitur statim certum, ac universale veri Criterion, in quo definiendo vereor ne omnium sæculorum Philosophia lapsa sit.

II. Animadversione etiam perquamdignum videtur, Pyrrhonianam amentiam, aut potius amentiae simulationem, quibus maxime temporibus homines usu ratiocinandi valere; iisdem etiam, aut inveciam fuisse, aut confirmatam; aut, dimissa cum esset, revocatam. Huetius, si Opusculi De imbecillitate mentis humanæ auctor est, in lib. I. Cap. XIV. magno admodum numero Philosophos, ac Philosophorum sectas commemorat, quæ universalem sceptisin; aut etiam acatalepsin probarint. Ego autem etsi non dubito quin Auctor is Dogmaticorum plures Scepticos fecerit; tamen illa commemorabo, quæ & vera sint, & satis valeant ad id, quod observandum proposui, efficiendum. Pyrrho ergo omnia agebat incerta, quo tempore Aristoteles, & Epicurus confidentissimè de omnibus definebant. Anno primo 120. Olympiadis veteris Academiae formam commutavit Arcesilas, de quo ita Tullius sub initium lib. 2.

lib. 2. de Finib. Socrates percunctando, atque interrogando clicere solebat opiniones eorum, quibuscum differebat, ut ad ea, quæ ipsi respondissent, si quid videretur, contra diceret. Qui mos, cum a posterioribus non esset retentus Arcesilas eum revocavit, instituitque, ut qui se audire vellent non de se quærerent, sed ipsi dicerent quid sentirent: quod cum dixissent, ille contra. Obiit Arcesilas anno 4. Olympiadis 134, cujus ratio, ut ex ejusdem Tullii lib. 4. Acad. Quæst. discimus, proxime a Lacyde retenta est, porro ab Evandro, inde ab Egesimo, post autem conficta a Carneade, qui est quartus ab Arcesila. Audivit enim Egesimum, qui Evandrum audierat Lacydis discipulum, cum Arcesilæ Lacydes fuisset. Fuit vero Carneades tertiæ Academiæ Auctor. Etsi enim ut Arcesilas incerta omnia esse diceret; haud tamen expectabat, ut qui se audire vellent dicerent quaque de re quid sentirent; sed utramque semper disputabat in partem; pro omnibus, & contra omnes, qui quid judicarent. Intulit hic autem Romæ Philosophiam anno ab V. C. 603; supputante Casaubono, cum Atheniensium Legatus in Urbem venisset; eamque disputandi rationem diu tenuit; nam nonaginta vixit annos, quam porro continuarunt auditor ejusdem Clitomachus, deinceps Philo, quem Sextus Empyricus, in Hypothesibus Pyrrhonianis, quartæ Academiæ facit Auctorem, ac postremo Antiochus quintæ inventor. Philoni autem, & Antiocho Tullius operam dedit Athenis. Altero Ecclesiæ necdum dimidiato ævo, imperante Antonino Pio, non modo omnem humanam certitudinem nihil esse, agebat Sextus Empyricus; sed Pyrrhoniæ quoque acatalepsis patrocinium suscepit. Hujus verò supersunt libri tres Pyrrhonianarum Hypotheseon, tum alii decem adversus Mathematicos, seu doctrinarum

narum Profefiores . Theodofianis temporibus quatuor adverfus Academicos libros Auguftinus fcripfit ; nec fufpicari fas eſſet adverfus extinctam jam ſectam pugnare voluiſſe , aut Adverſarios impetere , qui nulli erant , etiam ſi alias non conſtaret , Academicorum rationem Auguſtini ætate viguiſſe , ipſumque Auguſtinum , priuſquam meliora ſentiret , eandem ſequutum .

Eodem in numero, ne hiftoriæ ſeriem æquo faciam prolixiorẽ, haud immerito habebõ illos Arabico-Peripateticæ Philoſophiæ Sectarores , quorum in Concilio Lateranenſi V. ſeſſ. VIII. damnatus eſt error, quo conſtituebant , mentis humanæ immortalitatem , cum divina conſtet Auctoritate , Philoſophiæ ac rationi adverſari . Quorum ſententia ferebat , poſſe quæ vera ſunt falſa oſtendi , quod palam eſt ducere ad Acatalepfiam univerſalem .

Superiori ferme dimidiato ævo Franciſcus de la Mothe Vayer Scepticorum rationem ſequutus eſt . Egit enim perpetuò , ut dubitatio & opinio veritati prævaleret . Omnium vero hac in cauſa labores vicit Petrus Baylius , cujus immania volomina committendæ ubique ſecum humanæ rationi, cum autem de materie agitur Fidei , & ſecum , & divina cum Auctoritate , dedicata videntur . Itaque minutioribus ævi noſtri Pyrrhonianis , aut Scepticis , materiem prope omnem ſuffecit , in qua variè exornanda (licet hos non ingenio modo ac veritate ſtudiorum , ſed facultate etiam ſuperet) exercerentur . Scepticiſmum verò , quod docui in Præf. profeſſus eſt etiam Auctor Meditationis Philoſophicæ primæ .

III. Neſcientibus veram amentiaæ iſtiusmodi originem mirum ſolet videri , tam perditam cauſam , & aliàs , & noſtro imprimis ac ſuperiori ævo , Patronos habuiſſe , & in his quorundam ſtudiorum laboribus

ne-

nedum exercitos; sed etiam attritos. Nunc vero, ignorata de usu Rationis naturæ lege, atque usurpata promiscuè methodo ratiocinandi, quæ reali, quæ erronea, quæ adhibitò ad res definiendas genuino criterio, quæ pseudo-criteriis, receptisque imprimis judiciis falsis ejusmodi, quibus datis verum omne turbari queat; palam est ita fuisse faciendum, ut humana sapientia & secum, & cum divina pugnaret, utque Pyrrhonianorum causa inveniret Patronos, atque in his, etiam qui ratione admodum valerent, Fortasse hoc ipsum insinuatur in Cap. III. Ecclesiastici, ubi & prohibemur quærere quæ sunt nobis altiora, & in supervacuis scrutari *multipliciter*, & monemur, obfirmatam hujusmodi scrutationem rem esse plenam periculi, quæque exitum bonum non habeat, & porrò v. 28. sic edicitur. *Cor ingrediens duas vias non habebit successus, & pravus corde in illis scandalizabitur*. Quò autem, rectæ pravæque Methodo, ad definiendum de veritatibus realibus, usurpatis promiscue, ratio expeditior ad usum fuit, quòque progressa longius; palam est hoc quoque magis oportuisse hanc implicari, atque insolentius scepticismum efferri.

IV. Cum vero Geometræ usu rationis præ ceteris semper valuerint, nec tamen ex lege, qua una aditus ad cognoscendam certissimè rerum veritatem pateret, expedierint ratiocinationes; sed definiendo, tum postulando, ac demonstrando nonnulla sumpserint, quæ ut sumpta sunt esse prorsus non possunt; iverunt ad Paradoxa quomadmodum vocant, ut autem verissimè diceremus, ad conclusiones absurdas & repugnantes. Sed hac de re alias.

CAPUT XVIII.

*Dissipantur argumenta , quibus Huetius in lib. I.
Opusculi De imbecillitate mentis humanæ ,
causam agit Scepticorum .*

I. **P**riusquam respondere incipio Huetii argumentis, unum, itemque alterum Lectores moneo, me humanas omnes auctoritates, quas illæ ad scepticos patrocinium adfert, habere sepositas, non quod omnes, quos sententiæ suæ citat Auctores, jure citari ab eodem existimem; sed quòd, etiam si idem, atque ipse, hac de re docuissent; non esset consequens ut dubitare de omnibus vel possemus, vel deberemus: præcipio etiam me non excussum quæ Petrus de Villemandy in suo Scepticismo debellato, aut Ludovicus Muratorius in Tractatu De Viribus humanæ mentis italicè scripto, eidem Huetio responderunt; sed hoc unum investigaturum, an quæ hætenus demonstravi locum relinquant Huetianis rationibus.

Arg. I. quod in Cap. II. adornat ex auctoritate literarum divinarum, his earumdem oraculis constat. Eccl. VIII. v. 16. habetur. *Et apposui cor meum ut scirem sapientiam, & intelligerem distensionem, quæ versatur in terra. Est homo, qui diebus ac noctibus somnum non capit oculis. Et intellexi quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem eorum quæ fiunt sub sole; & quanto plus laboraverit ad querendum tanto minus inveniet: etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire.* Sap. IX. v. 15. *Corpus, quod corrumpitur, aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem. Et difficile estimamus quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt*
in-

invenimus cum labore. Quæ autem in cælis sunt quis investigabit? Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris Spiritum Sanctum tuum de altissimis? Eccl. 3. v. 10. Vidi afflictionem quam dedit Deus filiis hominum ut distendantur in ea. Cuncta fecit bona in tempore suo, & Mundum tradidit disputationi eorum, ut non inveniat homo opus, quod operatus est Dominus ab initio usque in finem. Profert etiam Caput III. Eccli. de quo in N. III. Cap. præced. Congerit denique oracula, quibus Philosophia Gentium a Deo reprobat, atque illud etiam commemorat ex P, 93. v. 12. Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt.

Resp. Ut vero incipiam ab explicando postremo hoc oraculo, non agitur ibi de iis, quæ homines judicant ex veri criterio, ac lege naturæ; sed contra hanc. Agitur enim de scelestis quibuscumque, qui gloriantur, quique iniquitatem loquuntur, qui humiliantes populum Dei, ac vexantes hæreditatem ipsius, viduam & advenam interficientes, ac pupillos occidentes ita dixerunt. Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Jacob; agitur uno verbo de iis dumtaxat, qui impiè, inipienter, ac stultè judicant. Horum cogitationes dicuntur vanæ, & quidem cogitationes iniquæ, de quibus sermo est, non omnes prorsus, eoque minus cogitationes omnes, omniaque judicia hominum universorum. Excipiuntur enim qui docentur a Deo, & ex Cor. II. Cap. XI. toties docemur a Deo, quoties de rebus judicamus ex regula veri; ac rursus, ex dem; quandocumque judicamus ex Methodo Cap. VII. semper ex veritatis regula judicamus. Intelligent autem Lectores morem me hîc Huetio gessisse; nam propriè inanitas humanarum cogitationum, de qua Propheta, in eo posita est, quod nos ad finem beatitudinis nequaquam ju-

juvent, qua significatione, nisi Deus doceat nos legem suam, faciatque ut in hac ambulemus; inanes, idest non falsæ, aut incertæ; sed inutiles erunt futuræ cogitationes nostræ quæcumque.

Quod autem Philosophiam Gentium Deus reprobavit, ex eo non sequitur, ut reprobaverit omnia prorsus, quæ in eadem erant constituta, idest etiam quæ in eadem sancita erant ex veri criterio; quæ ostensum est in Cap. XI. Cor. II. homines semper fuisse doctos, & doceri a Deo; sed reprobavit sine controversia quæcumque contra veritatis regulam invec̃ta in Philosophiam ipsam fuerunt.

In Cap. VIII. Eccl. non agitur utique de operum Dei, quæ sub Sole fiunt, ratione ejusmodi, qua intelligamus causas, & causarum actiones illas, ex quibus necessariò pendeant, quibusque in causis minime datis, esse nequeant ipsa opera, effectusque cogniti; agitur solum de ratione ordinationis contingentis, ac liberè constitutæ, causarum, quas nullis ex sensibus nostris, deficiente necessario nexu, possumus intelligere vel esse, vel agere ad hoc; ut extent quæ in Mundo fiunt, quæque etiam sine concursione harum causarum esse potuissent. Ad intelligendam verò contingentem ordinationem hujusmodi, intelligere hæc oporteret 1. Singula Entia, quæ ad datum effectum concurrunt; idest fortasse singula Entia, quibus constat Mundus. 2. Singulorum entium vires, ac physicas, quibus gubernantur leges. 3. Eorundem dispositionem non modo, quæ erat dum effectus produceretur; sed etiam aliam omnem, quæ præcessit ab Mundi usque initio, primoque statu. Nam si quis non possit progredi ad primum usque Mundi statum distinctissimè cognoscendum; & idcirco etiam, his, quæ dixi, omnibus cognitis, ad intelligendum adcuratissimè quidquid tulerit imperscruta,

tabilis Dei de Mundo condendo ; administrandoque voluntas ; is , utcumque rationem ordinationis ejus sibi videatur nosse ; eam tamen non reperit ; nihil enim reperisset in casu , nisi rationes , quæ penderent ex rationibus aliis ; idest nihil præter effectus summæ rationis operum Dei ; qua cognita inquisitio cessaret , quaque ignorata semper esset operum ipsorum ratio quærenda . Res verò ita se habet , ut sensationes nostræ , cum contingentibus hujusmodi causarum ad ipsas excitandas ordine , eoque magis cum omnicausarum , quæ in Mundo sunt , multitudine , omnibusque in eodem evolutis statibus , nullo contineantur vinculo necessario . Per Cor. igitur I. Cap. XI. Mentis humanæ rationis , de qua agitur , operum Dei , Criteriæ non sunt ; ac facile est intelligere , quemcumque erraturum , qui eandem definire auderet ; qui autem quæsierit , tanto inventurum minus , quanto ad quærendum plus laboraverit ; semper enim laborabit sine Criterio , vel etiam pseudo-criteriis adhibitis ; iudice vel eodem Salomone , aut potius dictante Deo . Post verba enim ab Huetio producta ex Cap. VIII. Eccles. ita subtextit Salomo . *Omnia hæc tractavi in corde meo , ut curiosè intelligerem : Sunt justi atque sapientes , & opera eorum in manu Dei : & tamen nescit homo utrum amore , an odio dignus sit ; sed omnia in futurum servantur incerta ; eoque quod universa aequè eveniunt justo & impio , bono & malo , mundo & immundo , immolanti victimas & sacrificia contemnenti .* Quo loco manifestè traditur , quæ scire volumus , esse per nexum cum veritatibus cognitis intelligenda ; ac , si is nexus deficiat , rationi ad eadem certò cognoscenda viam non patere ; idest non aliud , quam quod tradidi in Cap. XI. , suppeteret nobis veri per rationem intelligendi , Criterion . Hinc verò ignorari ab hominibus , quamdiu sint in vivis acturi , pro-

num-

nunciatur v. 12. ejusdem Cap. tamque abest longe, ut nihil nos certo intelligere statuatur; ut potius doceatur, certum esse quidquid intelligatur ex nostro criterio. Qui enim dicit idcirco nesciri ab homine justus ne sit, an secus, quod in Mundo omnia æquè eveniunt justo & impio: is & ea, quæ in Mundo eveniunt, pronunciat non omnia ignorari a nobis; ac præterea, si ex iis, quæ evenire intelligimus, quædam justis dumtaxat contingerent, alia solum improbis; idest quædam nexa essent cum eorum, quibus accidunt, justitia, quædam cum improbitate, eorum, quibus eveniunt: edicit futurum fore, ut per usum rationis, certò possemus justos ab improbis interno-scere. Sublata enim nesciendi ratione, fieri locus debet rationi sciendi. Illa autem dicit Salomo. Edicit igitur &c.; habetque certum quod intelligitur nostro Criterio.

In Cap. IX. Sap. Corpus corruptibile dicitur aggravare animam; non autem vim ejus extinguere, & terrena inhabitatio deprimere sensum multa cogitantem, idest potentem multo plura cognoscere si corpore eodem solutus esset ac liber; non prorsus obruere. Cum autem ostensum sit in Cap. VII. qua methodo humana ratio procedere debeat ad intelligenda quæcumque pertinent ad provinciam ipsius: nonne nunc, cum est mens corruptibili corpori colligata, est perdifficile, vel ea, quæ in terris, inque prospectu posita sunt, ex severitate methodi ejusdem, quæ non adhibita mens non est veri criterion, expendere; nonne est difficilius æstimare, quæ longissimè a nobis removentur, nonne denique, ut mox animadversum, revelatione seposita, intelligere sensum Domini est impossibile?

Denique in Cap. III. Eccles. agitur manifestò non de singulis, quæ in Mundo sunt, vel fiunt, nec de

de iis causis, & causarum proprietatibus & actionibus, ex quibus necessario pendent; sed dumtaxat de totius Mundi Sistemate, ac ordinis, & successionum cursu ad initio ad finem, cujus intelligendi, ex dementes humanæ criteria non sunt; cum ne unum quidem totius Mundi statum intelligere naturaliter queant.

Arg. II., quo constat integrum Cap. III. opusculi Huetii, perstrinxi ac dissipavi in Cap. VIII. Progredior itaque ad

Arg. III. In Cap. IV. adfirmat Huetius non posse nos certò cognoscere naturas rerum, atque ita habet. „ Percipi non potest rei natura, nisi sciatur
 „ quid habeat res illa rerum aliarum simile, quid
 „ discrepans; hoc est, nisi ejus cognoscatur genus &
 „ differentia: iis enim rei naturam contineri existimant Philosophi, atque hæc optima habetur definitio, quæ constat genere, & differentia. Si hæc
 „ igitur cognosci non possunt, nec illa quoque. Sciri
 „ autem non potest rei genus, hoc est quam similitudine conveniat alii rei, quæ specie differat,
 „ nisi perspecta utriusque natura. Quare ut ejus
 „ cognoscatur genus, natura ejus cognoscenda est.
 „ Atqui per genus ipsum dicebamus cognosci rei naturam. Ita altero opus est ad alterius cognitionem, & fit vitiosus ille circulus. Idem de differentia dicendum est; nec enim scire possumus quid res differant a rebus, nisi utrasque cognoverimus....
 „ Huc accedit, quod cum nosci debeat rei genus, ut natura rei hujus cognoscatur; genus ipsum cognosci non poterit, nisi cognoscitur ejus genus, ac porro generis hujus genus, & hujus quoque aliud; atque ita vel res abibit in infinitum, nec umquam quæsitam adipiscemur notitiam rei, vel consistendum erit in supremo genere aliquo, cujus ignore-

„ tuc

„ tur genus . Hoc si ignoretur genus , ignorabitur
 „ quoque illud , ac reliqua , porrò quæ ex eo propa-
 „ gata sunt ; & denique res ipsa quæ sita „ .

Resp. Hoc argumentum funditus eversum est in
 Cap. XIII. N. II. Patet autem ex Cap. VII. & XI. eas
 solum sive primas , sive accessorias rerum essentias
 posse a nobis intelligi , quibuscum necessario nexa
 & copulata est existentia phænomenon mentis illo-
 rum , quæ notiones vocavi . Ceterum si quid evince-
 ceret argumentum Huetii , probaret cognitionem
 omnem humanam esse impossibile metaphysicum ;
 nulla enim constare potest , quin intelligatur essentia
 aliqua , sive accessoria , sive prima . Porrò argumen-
 tum ita conclusum est , ut præferat impossibile me-
 taphysicum esse rerum essentias cognoscere . Sed
 profecto totum pendet ex turbato naturali , necessa-
 rioque ordine cognoscendi , commixtisque relationi-
 bus externis , ex quibus genera ac species existunt ,
 (ut tamen genera , speciesque sunt) cum iis , quæ
 absoluta , & intrinseca sunt singulis rebus , aut modis .

Arg. IV. In Cap. V. Huetius constituit non
 posse res perfecta certitudine à nobis intelligi , ob
 perpetuas continuasque conversiones ipsarum . Hoc
 verò sumit , non probat ; nam , quod legenti patebit ,
 integrum caput consumit in exaggerandis conversio-
 nibus rerum ; sumit etiam nihil in rebus esse firmum ,
 & constans , & hoc quidem perabsurdè , quod in
 Theosophia , demonstrabo . Porrò in Cap. I. demon-
 stravi , judicia omnia intimi sensus , quæ de existen-
 tia mutabili notionum nostrarum sunt , esse perpe-
 tuò verissima atque certissima ; & in Cap. V. N. IV.
 ostendi scientiam non modo permanentium ; sed etiam
 eorum , quæ cominuantur ; immò & conversionum ,
 quibus subjiuntur , esse posse ; ut tamen cum his ,
 horumque conversionibus nectitur existentia notio-
 num nostrarum .

Arg.

Arg. V. Quod excerptit Huetius ex Sexti Empyrici lib. I. Pyrrhon. Hypoth. Cap. 14. ex hominum diversitate deducitur; hinc enim consequi ait, ut eadem diversis rationibus, seu dissimiliter percipere debeant. Quod etiam docuit Auctor Systematis Naturæ T. I. p. 179.

Resp. Dabo hoc loco, ac, si placet, concedam Huetio, notiones illas, quæ in mentibus hominum excitantur per causas externas, quæcumque hæ sint, non esse easdem in singulis hominibus; si plus etiam postulet, dabo esse dissimiles. Sed undè Huetius dicit, progredi humanam rationem debere ex supposita harum notionum logica veritate, similitudineque cum rebus extra mentem positis: nec eandem progredi aliter posse; immò & debere, ad scrutandas veritates reales? Quid autem habet absurdi, ut notio mea, quam appello A esse nequeat, quin extra mentem meam existat Ens X, nequeat esse in mente alterius notio B notionis meæ dissimilis, quin idem ens X existat in rerum natura; utque ego ex iis, quæ sentio de existentia notionis A, alter autem ex iis, quæ sentit de existentia notionis suæ B, possimus pervenire ad idem X verissimè cognoscendum, diversis quidem perceptionibus, si ratio habeatur discriminis mentium, quæ percipiunt, iisdem, si ratio habeatur entis, ad quod referuntur, seu veritatis extra mentem positæ, in qua terminantur? Certè, ex sæpe dem. per sensum eorum, quæ pertinent ad existentiam notionum nostrarum; ut horum nexus immobilis ac necessarius tulerit, ducuntur mentes humanæ ad rerum naturam intelligendam. Ille autem nexus nequit terminari ad oppositas inter sese, aut absolute, & intrinsecè multiplices naturas rerum earundem.

Arg. VI. instruit Huetius ex rerum nexibus,
atq.

atque ita progreditur. „ Huc accedit præterea, quod
 „ ita natura connexæ sunt res omnes, ita confertæ:
 „ ut nulla esse, vel percipi omninò possit sine altera,
 „ nec illa quoque sine alia, nec ista etiam sine
 „ alia aliqua quoad ex alia in aliam progrediendo
 „ omnis rerum infinitas cognitione percurratur.
 „ Omnia autem scire mens humana non potest, ac
 „ proinde rem omnino nullam.

Resp. Si Huetio per solam rationem foret ad-
 firmandum nexus inter se, & copulatas esse res fa-
 ctas omnes; nescio an haberet, unde hoc posset o-
 stendere. Concedo tamen res easdem, ordine ali-
 quo, Deo dumtaxat perfectissimè, idest clarissimè
 distinctissimèque, cognito, esse inter se colligatas.
 Is tamen nexus neque absolutè necessarius fuit, ut
 essent singula entia, ex quibus mundus existit; nec
 vero, etiam si absolutè necessarius fuisset, necesse
 foret ipsum distinctè & explicitè intelligi, ad Entia
 eadem cognoscenda, aut absolutè, aut ex relationi-
 bus dumtaxat aliquibus, idest inadæquate; & co-
 gnitione quidem certissima, nihilque habente ad-
 mixtum falsi. Et unde scivit Huetius intelligi par-
 tes non posse, quin intelligatur totum; aut non pos-
 se intelligi relationes entium aliquorum quasdam,
 quin intelligantur universæ?

Arg. VII. petit ex eo, quod desit hominibus
 veri Criterion, atque ita differit. „ Cum ad interno-
 „ scendam veritatem necessarium sit Criterium, di-
 „ scernere necesse est verum Criterium à falso, quod
 „ ut fiat explorare debemus, an certas illud habeat
 „ notas veritatis. Certas autem notas veritatis non
 „ agnoscimus, nisi percepta prius veritate: igitur
 „ ad reperiendum Criterium, reperta veritate opus
 „ est, ad reperiendam veritatem, reperto Criterio.
 „ Cum neutrum autem repertum fit, efficitur neu-
 „ trum

„trum reperiri posse. Præterea cum Criterium sit
„regula veritatis, dirigenda prius hæc regula est,
„quam ad veritatem applicetur; nam nisi directâ sit,
„& directam esse sciamus, incertæ erit, & intutæ
„fidei: dirigi autem certò non poterit, nisi alia uta-
„mur regula, per quam exploremus an recta sit
„prior isthæc. At exploranda quoque erit secunda
„illa per tertiam aliquam, atque hæc per quartam.
„Ita infinita erit progressio.

Resp. Hoc argumentum, quod capitale, atque invincibile appellat Huetius, detecto tandem veritatis Criterio, sponte sua corrui. Prior quidem ejus pars fundamento huic superstruitur, nullam esse posse cognitionem certam veritatis in eo, qui quod sit veri Criterion, ignoret. Hujus verò judicii oppositum demonstravi in Cor. VII. & VIII. Cap. XI. Mentem autem humanam, qua ratione est veri Criterion, necessariò esse, esseque intelligendam rectam, patet ex Cap. I. VII. & XI. Non itaque nova regula opus est, ad quam Criterion veri exigatur, seu ad quam exigatur mens, ut veri Criterion est; sed, cum possit ratiocinari, ut est veri regula, utque non est; agendum, ne aliter atque ut regula veri est, expediat ratiocinationes.

Arg. VIII. Progreditur Huetius in Cap. IX. disputatque adversus evidentiam, quam in Cap. X. demonstravi non esse regulam veri; ex Cap. autem VII. & XI. methodus liquet certo discernendæ evidentiae, cui veritas respondeat eorum, quorum cognitio pertinet ad provinciam rationis; nam intimo sensui notionum, ex dem. Cap. I. subesse falsum nequit. Itaque argumentum VIII. prætermitto.

Arg. IX. Huetii, rationem complectitur dubitandi de omnibus ab Cartesio propositam, nimirum nesciri a nobis, an Deus nos condiderit ejus natu-

ra, quā semper fallamur, etiam in iis, quæ maximè perspicua videantur. Sed Cartesius id posuit, sic juvat exponere, tamquam hypothesein, de qua foret examinandum absurda ne sit, an possibilis. Interim constat ex Cap. I. esse impossibile, ut falsæ sint perceptiones, quas judicia intimi sensus vocavi; constatque ex Capp. VII. & XI. esse impossibile, ut fallamur in iis, quæ pertinent ad provinciam rationis; dum hanc expediamus adcuratè ex lege naturæ; esseque idcirco impossibile ut Deus vel nos, vel quidquid aliquomodo percipere potest, ejus naturæ condiderit, qua semper fallatur. Si autem ratio adversus naturæ de usu ipsius legem agat, non Deo; sed sibi ipsi imputabit errores.

Arg. X. In Cap. XI. quicumque rationem esse certam defendunt, eos adfirmat implicandos esse fallacia, quam vocant petitionis principii. Sic verò exponit. „ Quodcumque in patrocinium rationis excogitari potest argumentum foetus est rationis. „ Nihil autem certissimum proferre potest ratio. In- „ certum ergo quodcumque argumentum ad tuendam rationem potest excogitari. Hinc sequitur „ petere principium, quisquis ratione rationem fatagit defendere: argumenta enim a ratione orta „ profert tamquam vera, cum hoc ipsum in quaestione positum sit, an aliquid veri a ratione oriri „ possit.

Resp. Cum rationem nostra methodo procedentem vera ac certa dictare defendimus, judicia non quidem rationis; sed intimi sensus sunt, ex quibus hoc ipsum elicimus. Præmissæ autem sunt ea, per quæ conclusio adfirmatur. Proinde non mens ut ratio est; sed ut est intimè sentiendi facultas sibi ipsi auctoritatem vindicat, ut ratio est proficiscens ad primas veritates reales; ut autem est ratio ad has pro-

profecta ex lege naturæ, vindicat sibi auctoritatem, ut ex his ad alias, ex lege eadem proficiscitur; atque ita porrò. Patet resp. ex Cap. VII. Nulla igitur hac tota in re petitio principii. Judiciorum verò intimi sensus, quibus, quæ pertinent ad existentiam præsentium notionum, percipimus, veritas ac certitudo constat, ut docui, metaphysica naturæ lege, estque prorsus necessaria, etiam si vera eadem, certaque esse oportere, nemo demonstraverit, priusquam illa facere inciperet. Quod si Huetius ita esset adfectus, ut de omnium prorsus judiciorum nostrorum veritate, ac certitudine facere controversiam vellet; is præterquam, quodvis iudicium incertum habere se inquiens, mentiretur turpissimè; in id etiam incideret, ut nihil Philosopho ad disputandum secum reliqui faceret; essetque tamquam desperatus aliquis relinquendus. Neque enim consultò Philosophorum plures ferunt, Pyrrhonem, ac Scepticos habuisse omnia prorsus incerta; & sumunt simul sibi id negotii, ut adversum hos disputent. Est enim amentia genus cum iis disputare, qui nullis iudiciis revinci queunt.

Arg. XI. In Cap. XII. omnes humanas ratiocinationes esse incertas adfirmat Huetius, atque universè commemorato eorum iudicio, qui artem ratiocinandi per Dialecticos traditam, totamque Dialecticam esse fallacem dixerunt, Agam, *inquit*, etiam
 „ benignius. Proferatur huiusmodi argumentatio,
 „ quæ certissima habeatur ab adversariis; inanem
 „ esse ostendam. Probare volunt Petrum esse ani-
 „ mal rationale; sic argumentantur. Omnis homo
 „ est animal rationale; Petrus est homo; Petrus igitur
 „ est animal rationale. Prior sumtio, quæ uni-
 „ versalis est, ex eo fidem habet, quod singuli ho-
 „ mines sint animalia ratione prædita. Nam post-

„ quam observatum est hunc hominem esse animal
 „ rationis particeps , & illum quoque , & istum
 „ præterea ; nec ullus deinde homo visus est , qui
 „ non esset animal rationale, ex hac veluti collectio-
 „ ne & aggregato pronunciatorum , quibus singulos
 „ homines esse animalia ratione prædita definive-
 „ rant , effloruit universale istud , omnis homo est
 „ animal rationale : atque ita singularibus his pro-
 „ nunciatis nititur fides istius universalis. Nunc in
 „ hac argumentatione , mutata vice, singulare pro-
 „ nunciatum incumbit universali , & alterum alte-
 „ rius opem poscit . Nam ex eo colligitur Petrum
 „ esse animal rationale , quod omnis homo sit par-
 „ ticeps rationis . Ita fit vitiosum argumentationis
 „ genus , quod *Diallilon* veteres appellabant . „ Ad-
 „ dit , de cuius tamen veritate non definit , iudicium
 „ Cartesii , qui , salvis rebus , posse divinitus commu-
 „ tari ipsarum essentias , constituit .

Resp. Primum ab Huetio tacitè sumitur nullam
 esse demonstrationem , quæ non concludatur ex judi-
 ciis universalibus , quod sumptum absurdum esse in
 Cap. V. ostensum est . Ostensum est verò in Cap.
 XIII. , quamquam veritas judiciorum metaphysi-
 cè universalium constet intrinsecè veritate judicio-
 rum singularium , ex quibus existunt universalia ; ta-
 men cognitionem certam veritatis metaphysicè uni-
 versalis non inductione , per enumerationem singu-
 larium , quæ , ut ad iudicium metaphysicè univer-
 sale oporteret , impossibilis foret ; sed ratione ex
 uno dumtaxat singulari , ex naturæ lege expedita ,
 esse eliciendam . Conf. Num. III. cit. Cap. Quod ve-
 ro pertinet ad argumentationem ab Huetio proposi-
 tam , eandem non probo quando hominis appella-
 tio non aliis proprietatibus addicta fuerit , a quibus
 sejungi animalis rationalis ratio non possit ; sed no-
 men

men hominis proximé, ac per se significet animal rationale. Nam hoc in casu minor, & consequens verbis erunt propositiones duæ, re erunt una. Si tamen hominis appellatio pertineret ad significandum ens, ut est instructum proprietatibus hujusmodi, quæ non sint quidem, *formaliter* saltem, animalitas, & rationalitas; sed tamen sejungi ab his nequeant; tum si hoc constet ex lege naturæ; ex eademque proprietates hæ depræhendantur in Petro; palam est, argumentum nullo fore in vitio materiei, aut formæ. Hominis autem vocabulo destinato ad significandum Animal rationale, non aliter atque hoc pacto licet Argumentari. Omne animal rationale est homo: sed Petrus est animal rationale: Ergo est homo. Minorem vero oportebit ostendere ex iis veritatibus cognitis, quæ sejungi nequeant ab minoris ejusdem veritate. Negligo autem judicium Cartesii, nam & id judicare non potuit, quod edixit, posse Deum facere, ut res sit sine sua essentia; & eo judicio posito, nihil prorsus certi relinquitur. Notabo dumtaxat post Clericum, monstrum illud judicii Cartesium simulasse, ne sententia sua de essentia physici corporis, in Ecclesiæ censuram incurreret, ob mysteria Eucharistia, quæ ille facta tecta servabat ajendo Deum impossibilia facere posse. Sed hac de re in Theosophia. Observabo etiam satis me habere, ut nemo adhuc Philosophorum vexaverit Methodum, ac Dialecticem, quam nunc primum distinctius expositam facio publici juris; idcirco adversus me non valere, quæcumque scripta sunt adversus Dialecticem, qua hætenus uti consuevimus.

Arg. XII. In Cap. XIII. Commemorat Auctor perpetua, ac pertinacissima Dogmaticorum dissidia; quæque alii tamquam certa, ac demonstrata asse-

verabant, alios repudiasse ut falsa; Nihil non fuisse hujusmodi ait; addere etiam potuisset, casus non esse infrequentes, in quibus ostendi videantur opposita.

Resp. Unde dissidia Dogmaticorum fluxerint, patet ex Cap. XV. Num. IV. & ex Cap. XVII. Num. III. Differam igitur solum de casu, quo opposita videntur ostendi; atque hunc in modum progrediar. Quoniam in intima rerum natura, tum etiam in modis quibus res esse queunt, nexuque necessario veritatum nihil esse potest absurdi, ac repugnantis; ne ulla quidem realis veritas esse poterit, quam isthæc evertant. Si ergo, & realis veritas percipiatur ejusmodi perceptione, quæ (etiam si imperfecta, atque inadæquata sit) tamen nihil admixtum habeat erroris, & ex ceteris veritatibus, quas cum ea volumus comparare, perceptis similiter, accuratissimè ex proposita continuitatis lege, ad illam argumentemur; quoniam nihil aliter, atque est percipimus ex hyp; & hæ veritates non pugnant cum alia, quacum comparantur; ne pugnare quidem videri poterunt. Consequens ergo, ut materiem rationum, in quibus se maxime Pyrrhoniana jactavit amentia, idest per quas adfirmantur contradictoriè, ut dicere solemus, opposita, totam suppedita verit prava ratio exquirendæ sapientiæ; nec enim potuit ea in naturâ, inque rerum colligatione latere. Etenim (quò, rem intellectu pernecessariam, explicemus distinctius) constat, id omne verum esse oportere, cum quo cognita veritas nexu continetur necessario; constatque id omne oportere esse falsum, quocum cognitam veritatem repugnare depræhenderimus ratione gubernata quam severissimè ex lege naturæ. Jam si veritas cognita absolutè sit necessaria; oportet, quod cum eadem pugnet, absolutè, omni-

omnique casu esse impossibile ; si sit necessaria hypothetice solum ; oportet hypothetice solum impossibile judicari , quod coherere cum eadem nequit ; scilicet necesse est judicari impossibile , ut simul extet , cum hac veritate . Hæc enim , ex hypothesi quod sit , necessariò est . De possibilitate autem , aut impossibilitate absoluta ejusdem rei , nisi utrumvis aliter constet , interea nihil judicari oportebit . Constat igitur non posse opposita videri ostendi , cum rationes illa adfirmandi exiguntur adcuratè ad demonstratum in Cap. XI. veri Criterion .

Nunc si Realem argumentationem appellemus , quæ constat omnibus judiciis cum rerum natura congruentibus , ac conclusione rite inde deducta ; aut intelligimus perfectè ex Methodo C. VII. quodvis judicium , quod in eadem occurrit , congruere cum rerum veritate ; aut contra , judicium aliquod sumpsimus , verum id quidem ; sed cujus veritatem nondum ea Methodo , percipimus , sive explicita , sive implicita ratiocinatione . In primo casu argumentatio certitudinem pariet immobilem , atque absolutam ; nam , & demonstratum judicium ex præmis fluere , & has adcuratè congruere cum rerum veritate , intelligitur ; neque labefactari certitudo hæc poterit per ementitas demonstrationes judicii oppositi . Etenim intrinsecè , ac necessariò vis harum pendet ex hypothesi , quod veritas constet judiciis omnibus , quibus has superstruximus . Quæ hypothesis , quoniam locum non habet in rerum natura , consequens est , ut vis harum demonstrationum , si transferantur in rerum naturam , evanescat prorsus ; nec possit infringere certitudinem quæsitam demonstratione per omnes partes exactà ad regulam veri , quæ certitudo , ut dixi , absoluta est ; sed tantum possit efficere ut judicemus , si omnia judicia , quæ sumpta sunt

sunt in eumentis demonstrationibus, congruerent accuratè cum natura rerum, his quoque demonstrationibus futurum locum; quod absolutæ certitudini, de qua agimus, nihil obest. In Casu altero argumenta, quibus opposita videntur ostendi, semper sunt hypothetica, ut referuntur ad eos, qui nesciunt, an omnia iudicia, quibus constant, vera sint; quamquam forte ex his argumentis aliquod constet dumtaxat realibus veritatibus. Utriusque igitur oppositi iudicii hos certos facient, sed ex oppositis hypothesebus. Quarum quæ veræ, quæ falsæ sint, ignorant, intelligentes ex earum quibusdam necessariò sequi certum iudicium, ex aliis autem necessariò sequi iudicium oppositum. Certi igitur absolutè erunt de nexu dumtaxat oppositarum conclusionum, cum hypothesebus diversis; neque una certitudo cum alia pugnabit. Quod autem ex oppositis iudiciis ita conclusis obtineat in rerum natura; ignorabunt. Intelligent solum, atque hoc quidem absoluta, & immobili certitudine, non posse simul utrumque cum naturà ipsà congruere. Ita etiam in casu, quo opposita videntur ostendi, sunt plura, quæ per rationem certò depræhendimus; esse potest aliquid, quod ignoremus; & quidvis potius ex eo sequitur, quam ut Pyrrhoniani, vel Sceptici esse debeamus.

Arg. XIII. prætereo; petitur enim ex Scepteos Patronorum Auctoritate. Utcumque autem auxerit Huetius horum numerum, Dogmaticorum plures in Scepticis numerando, atque utcumque ego nolim eisdem de numero hoc facere controversiam; certe eorum auctoritas adversus ea, quæ intelligimus ex lege naturæ, nulla esse potest. Huius itaque argumenti loco iudicia adferam Huetiana, quibus constat Cap. XV. ac liber I. quem insitui censere, concluditur. Tria hæc sunt 1. *non aliter eripi errores; aut*
vita-

*vitari posse , quam si semel præjudicata omnes opinio-
nes una , & solemni dubitatione exuantur . Quod de
iis , quæ non constet menti humanæ , ut est veri
Criterion , & ego servari volo ; sed ut dubitemus
de omnibus prorsus rebus , etiam iis , quæ mentes
nostræ , ut sunt veri criteria , percipiunt ; est im-
possibile . 2. Ex confidentia Dogmaticorum infinita
errorum monstra orta esse . Verissimè hoc quidem ;
sed sequitur solum , ut Dogmaticum esse non li-
ceat aliter , atque ex lege naturæ : idest ut non li-
ceat esse Dogmaticum temerè . 3. Academicos tan-
tum , ac Scepticos , cum nihil adfirment , decipi neuti-
quam posse , ac solos esse dignos , qui appellentur Philo-
sophi . Qui nihil inquit certò nobis patere , nihil-
que esse , quacumque de re , judicandum : si hoc
ipsum sentire possent , turpissime fallerentur ; sed
certe mentiuntur . Habere autem Philosophos illos
dumtaxat , qui totam Philosophiam nihil esse ajunt ;
nescio quantæ gravitatis esse potuerit ; potuifque
judico , Auctorem Tractationis , quam censui , lussisse
cum id pronunciavit .*

C A P U T XIX.

*De jure humanæ Rationis ad veri judicium , deque
justa libertate Philosophandi , ex constituta
Methodo , Criterioque definiendis , tum de
usu humanæ Rationis in Theologicis
Disciplinis .*

I. **P** Rogrediamur nunc longius ad controversias
gravissimas , & nec dum satis enucleatè
expeditas ; ac primum jus constituamus humanæ
mentis , ut Ratio est , ad judicium veri ; ut enim est
principium percipiens existentiam phænomenon
suo-

suorum, quæ dixi notiones, quæstio super jure ejusdem verti nequit idcirco, quòd non arbitrio, sed necessitate naturæ ad existentiam percipiendam, idearum præsentium, quibus adficitur, perpetuò determinetur. Ostensum est autem in Cap. præc. ad I. Arg. Huetii, mentes humanas non esse Criteria veritatum universalium, quæ sunt extra genus notionum, quibus informantur, quæque, demonstratum est in Cap. III., si possent a nobis intelligi omnes, futurum fore, ut universæ pertinerent ad provinciam rationis. Ostensum rursus in Cap. VII. qua lege naturæ teneatur humana Ratio, & in Cap. XI. qua conditione sit veri Criterion. Consequens igitur ut jus ejus ad veri judicium infinitum non sit; sed ad illas duntaxat veritates pertineat, quas ex lege naturæ de usu suo, percipere potest.

II. Sed neque facultatem judicandi de his aliter licet, atque ex eadem naturæ lege expedire per Cap. VII. Consequens igitur, ut de his ipsis non aliter jure possit judicare, quam adcuratissimè, in toto hoc judicio, ex lege eadem agendo; nimirum, per Cap. XI, agendo ut est veri Criterion.

III. Quidquid autem quacumque de re judicet, ut est veritatis Regula; non dubium est, quin id judicet certissimo jure; &, per Cor. II. Cap. XI, quin jus eidem, fasque non sit detractare judicium, quod hoc modo tulerit; aut quovis modo eidem repugnare.

IV. Vetus est hominum profanorum querela, constrictam per nostros libertatem philosophandi teneri, cumque ratio in materiem Fidei traducitur, tamquam extremo aliquo Senatus Consulto juberi Philosophos dare operam, ne quid Fides detrimenti capiat. Hoc vero hætenus jure est Philosophis imperatum. Cum enim demonstrationibus ubique reali-
libus

libus nota fuerit , ac sit certissimè , divina Christiano-Catholicæ Fidei , ac Professionis institutio ; nec tamen hætenus certa ratio omnibus distinctè innotuerit, ea, quæ de Dogmatum divinorum materiè disputata sunt ex abstractis , ut vocant , notionibus , atque judiciis , revocandi ad methodum ubique realem ; essetque hoc unum ex phænomenis reali methodo ostensum ; posse humanam rationem ex notionibus , ac judiciis , quæ dixi , profectam , ferri ad opposita , & idcirco ad falsa & absurda ; etiam certissimè constare debuit , rationem eandem ita expeditam non esse veri Criterion , jusque definiendi de veritate non posse exercere ; eoque minus posse eandem statuere , aut disputare , ad constituendum ad-versus dictata summæ Rationis , cujus summa ad fidem faciendam auctoritas adcuratissimè constat ex veri Criterio . Nunc autem æquo esse animo profanos oportet . Poterunt enim , quoad cetera officia , ac necessitates vitæ permiserint , quantumque tulerit facultas humanæ rationis , progredi vel in materiè Dogmatum divinorum ; quodque ipsis futurum spero gratissimum , poterunt etiam negligere præceptiones innumeras, quibus, antiquissimo ex tempore, ab Dialecticis oneramus ; verumtamen debent meminisse , investigare quæ fictis ex hypothesebus , atque, ut ita dixerim, naturæ fabula consequantur ; eorum quidem esse posse, quos in C. XV. Ratiocinatores, vocavi ; esse autem hoc ipsum Philosophorum non posse ; (Philosophorum inquam ut philosophari volunt) nec aliter ad veri iudicium , atque proposita ex lege naturæ, sibi ratiocinari fas esse. Nec vero umquam rationis Auctor jus homini fecit , aut omnino facere potuit rationis ipsius agenda quæ vellet ; usum dumtaxat rationis, salvis, quemadmodum dixi , ceteris necessariis officiis , permisit , atque hunc quidem ad naturæ hu-

humanæ de ipso legem quam severissimè exactum ; neque aliò pertinentem , ac quò , ex lege eadem exercita ratio , pertingere poterit . Usus autem huiusmodi ut permisit Deus ; sic numquam vetuit Ecclesia Christiano-Catholica .

V. Cujus quidem perpetuò sententia hæc fuit , rectam rationem (quodcumque porrigi possit ad materiem usque divinorum dogmatum) adversus ipsorum obtrectatores , simili cum laude adhiberi ; qua Judas Machabæus , cæso impio Apollonio , huius abstulit gladium , eratque , 1. Machab. 3. v. 12. *pugnans in eo omnibus diebus* . Quod quidem Ecclesiæ iudicium , non est de ratione , ut hac usi sunt in divinis dogmatibus Christiani quique Philosophi ; sed ut uti eadem debuerunt , ac debent . Enimvero , ab Apostolicis usque temporibus , necessitas dogmata divinitus tradita adversus sapientiam sæculi vindicandi , Philosophiæ in Theologiam Christianam induxit usum ; ac Philosophia primum Platonica in huius societatem traducta ; nam & ea tum vigeat præcipuè , & videbatur dogmatibus Theologiæ nostræ , conformior . Justinus Martyr , Origenes , Augustinus , ut ceteros fileam , ex huius Philosophiæ rationibus explicare de divinitate solebant . Suffectus deinde sensim Platoni Aristoteles , cum certa methodo divinæ Theosophiæ Doctores uti cœperunt , eamque scientiarum instar tractare . Augustinus , Boetius , Cassiodorus in Occidente ; in Oriente autem Joannes Damascenus , multum contulerunt , quò scientiæ forma ac methodus in ipsam induceretur . Beda etiam , Alcuinus , B. Anselmus , alique nonnulli in Philosophia versati , operam in re eadem posuere ; usquedum tandem Scholastici exorti sunt , quorum plerisque cum & curarum sæcularium vacatio , & Aristotelis , latinis literis per Arabes tradita, Philo-
phia

phia meditandi ipeculandique tempus, materiemque suffecissent; libros Philosophia, divinæque Theosophia mixtos, magno hos quidem numero, extulerunt in lucem; omnesque in eo contenderunt nervos, ut aliquando Rationis cum Fide, pax iniretur. Sed hoc illis negotium haud semper ita, ut volebant, utque erat optandum, processit. Quod enim sæpe non ex regula veri; sed ex Platonis, tum Aristotelis, hujusque Interpretum, fuerint ratiocinati commentis; experti etiam fuerunt, ut fieri oportebat, quam ab Hyerosolimis longe distarent Athenæ, quamque ab Porticu Salomonis, de quo Tertullianus in lib. de Præscript. Cap. 7. nostram esse institutionem aiebat, Academia ac Lycæum. Itaque animadverti perpetuo potuit, quanti divinæ Theosophiæ staret societas cum disciplina, in qua plura ad regulam veri non erant exacta. Quibus de rebus multa disci possunt ex VIII. Melchioris Cani de Locis Theologicis libro, tum ex Dionysii Petavii Prolegomenis ad Theologica Dogmata. Luculentissimè autem hæc ipsa patuere Anno 325., quo Nicæna I. habita fuit Oecumenica Synodus. Cum enim plures ex Ethnicorum Sapientibus Nicæam convenissent, ingenii vim, ac Philosophiæ divitias ostentaturi; nostrorum disputationibus vinci nequiverunt. Ecce autem eorum quemdam adgressus is, qui unus ex Patribus fere nihil ingenio ac facultate valebat, B. Spiridio, eique nudè Mysteriorum nostrorum proposità majestatem; vicit, quod vincere alii disputando nequierant, ut ex Ethnico Christianus fieret. Declarat nimirum oratio, quam hic, vix ut ad Christianam Fidem ac Professionem transivit, ad Discipulos Auditoresque habuit suos, verbis, quam rerum veritate Philosophiam constitisse. *Audite, inquit, o eruditi viri, donec verbis mecum gesta res est, verba verbis opposui, &*
qua

quæ dicebantur, dicendi arte subverti : ubi vero pro verbis virtus processit ex ore dicentis, non potuerunt resistere verba virtuti, nec homo adversari potuit Deo; & ideo si quis vestrum potuit in his, quæ dicta sunt, sentire quæ sensi, credat Christo, & sequatur hunc senem, in quo loquutus est Deus. (Rufin. lib. 1. Hist. Ecel. cap. 3. Gelasius Cyzicen. lib. 2. Cap. 13.)

VI. Quæ absit, ut iniquo in majores nostros, quos semper & colui, & suspexi, animo scribi a me quisquam judicet; tantummodo enim volui docere, philosophandi rationem, qua illorum plerique utebantur, haud fuisse perfectam ita; ut semper ad veritatem exclusis erroribus duceret; simulque ostendere, divinorum Dogmatum Adversarios nullum capere posse præsidium ex eo, quod illi, quæ argumenta peccarent, quibus contra ipsa Dogmata pugnatum est; non semel nequierint, certò ac liquidò constituere. Philosophorum scilicet vitio, cum Dogmata adcuratissimè vera sint, fieri hoc potuisse aperui, esseque factum; universè ex hujus Cap. N. IV. intelligitur. Studium autem omnium, qui laborarunt in defendenda divinorum Dogmatum veritate, æterna, sine controversia, laude dignissimum est.

VII. Philosophiæ Arabico-Peripateticæ corpuscularis pluribus in locis successit. Sed ex hac etiam turbandæ Christianæ Theologiæ sæpè captæ occasiones. Ex renovato enim Epicureismo physico Hobbesianismus emerfit; Cartesianismo Spinozismus superstructus est, cui & Newtonianismus suffragari, sunt qui arbitrentur; pronumque est ut ratio Chymistarum ad Phanatismum ducat, Leibnitianorum ad Fatalismum, & Egoismum.

ANIMADVERSI O.

Ostendi potest, ex judicio quocumque, quo contra veritatem absolutè necessariam statuatur, inferri posse, quin peccetur in forma argumentationis, quidquid est rerum omnium natura, esse nihilum absolutum; atque hoc, capta occasione, non semel in Theosophia demonstrabo. Viderint ergo Profani, quantopere possint in sua sapientia confidere; animadvertant etiam Doctores nostri, humanam sapientiam ex lege naturæ de rationis usu, summa scrupulositate, de cetero sibi esse tractandam.

CAPUT XX.

De conformitate Rationis & Fidei, ac Methodo defendendi hujus Dogmata,

I. **Q**UOD vera philosophandi lex atque ratio haud fatis hætenus cognita fuit; ex eo factum est, ut quæstio, sine controversia, gravissima, de conformitate Rationis ac Fidei, a pluribus adhuc Problema habeatur non fatis enucleatè expeditum. De qua commemorare, ac censere ex methodo constituta præstiterit varia eruditorum judicia. Etenim & re ostendere placet, quo successu methodum illam poterimus adhibere. Antonius Genuensis in 3. Part. Elem. Metaph. Cap. V. ad 3. Deistarum Arg. §. 18. pronunciat, cum universali quidem, infinitàque ratione, dictata omnia divinæ Fidei, coherere; at pronunciata humanæ rationis divinorum ad Mysteriorum materiem non pertinere, porrigique tantummodo ad naturam rerum factarum. Nam, inquit, ex singularibus rerum nostrarum ideis proficiscuntur

Axio-

Axiomata, & paulatim ut humana mens capacior, ita ea universaliora efficiuntur, intra rerum tamen naturam, unde nascuntur. Naturam itaque Dei non attingunt. Ergo inde nec pro, nec contra argumentum duci potest. Quomodo ex notionibus rerum corporearum, quas deferunt sensus, utcumque universalibus, sed numquam attingentibus incorporea, pro aut contra intelligibilia argumentari non licet. Itaque eos hoc in loco probo Scholæ Theologos, qui perspectissimè prorsus respondent, hoc (scilicet quæ sunt eadem uni tertio sunt eadem inter se) & similia alia axiomata in creatis rebus locum habere, non in divinis. Quoniam tamen in Cap. XIII. N. III. inventum est, judicia Metaphysicè universalialia, cujusmodi sine controversia Axiomata sunt, non inductionis via ex singularibus elici; sed per nexum immobilem, ac necessarium subjecti axiomatum cum attributo, esseque nobis judicia conditionalia; intelligendum est 1. totam hanc Genuensis doctrinam superstrui hypothese falsæ & absurdæ. 2. Non posse transferri ad Deum axiomata, quorum attributa cum subjectis nectuntur, non quidem ut subjecta res sunt singulares; sed ut implicentur iis conditionibus, seu determinantur ejusmodi proprietatibus, quæ naturam Dei minimè adficiunt. Sic non possunt enunciari de Deo axiomata, quorum nexus attributi cum subjecto pendet ex eo, quod subjectum res sit corporea, aut finita. 3. Necessariò ad Deum pertinere, quæ aut universè de Ente ex regula veri conclusa sunt; aut etiam ex regula eadem enunciantur de re quacumque ut habet proprietates hujusmodi, quæ in Deo quoque inveniuntur. Ita principium contradictionis verè ac necessariò enunciatur etiam de Deo, ac similiter principium. Quæ sunt eadem uni tertio sunt eadem inter se, quod cum contradictionis principio nexu necessario & im-

mo-

mobili colligatur. . Certe si quodvis singulare, quod voco A, nullo modo distinguatur ab X; A omni modo erit X. Similiter si B nullo modo distinguatur ab X; B omni modo erit X; & quoniam X unum est ex hyp.; A & B omni modo erunt unum, idest nullo modo inter se distinguuntur, per principium contradictionis. Non autem pendet hæc ratiocinatio ex conditionibus ullis Entis facti, aut finiti; aut corporei; vel ex conditionibus oppositis Entis æterni, infiniti, incorporei. Pertinet igitur ex æquo ad Ens quodcumque, atque imprimis ad Deum, ut primum Ens. Progrediamur autem hoc modo. Si A & B absolutè, atque entitativè considerata sint X; sed considerata relativè inter se distinguantur; consequens erit ut X relativè distinguendum sit a seipso debeatque esse relativè multiplex, cum entitativè absolutèque sit unum. Sic verò adcuratissimè in summo Trinitatis Mysterio habere se Dei naturam, ut absolutè atque entitativè una sit, ac simul triplex sit relativè, noverunt omnes, quibus quid de eo dicet Fides Christiano-Catholica perceptum sit. Jam verò cum quæ pertinent ad Dei naturam absolutè sint necessaria, consequens est ut eorum opposita sint in Deo impossibilia; quod minimè sequeretur; immo nec quidpiam in Deo necessarium esset; nisi vis principii contradictionis ad naturam ejus pertineret, & pertineret idcirco quidquid hinc ita sequitur; ut nullo in casu sejungi possit; idest axiomata omnia, de quibus nunc doceo. Denique Genuensis, si secum vellet cohærere, omnem ex disputatione, quæ de natura ac proprietatibus Dei instituitur, rationis usum eliminare deberet.

Addendum etiam, Deum quæ sunt corporea ac finita non posse aliter intelligere, aliterque facere; atque axiomata ferunt, quæ sunt de his rebus; id-

circo Axiomata hæc quoque ad Deum pertinere, non tamquam significantia, quæ formaliter inveniantur in Deo; sed tamquam significantia modos objectorum mentis ac potestatis ipsius, idest pertinere ad ipsum objectivè, ut loquuntur.

II. Josue Stegman ac Turretinus (apud Leibnizium in dissert. de conformitate Rationis & Fidei n. 62.) ita statuere, vitiata dumtaxat rationi Mysteria adversari. Statuerunt autem sine dubio verissimè si de ratione vitiata procedente ut vitiata est, intellexere. Sed nec definitam regulam edidere, qua rationem bene, vei prave procedentem possemus discernere; nec, traductà in Mysteriorum materiem Philosophia, potuerunt constituere ex regula veritatis, quid plura, quibus contra ipsa pugnatum est, argumenta peccarent; hætenusque ita factum, ut Philosophia præsidia, quibus divinorum dogmatum veritatem piè docti defenderent, suppeditaverit semper, & tamen ad eadem impugnanda profani semper ex ea arma sumpserint; sinente ita Deo, ut Fidem nostram non constituisse rationibus humanæ sapientiæ; sed ipsius dumtaxat virtute, pateret.

III. Omnibus Orthodoxis Theologis visum est, nulla divina dogmata rationi hominum, cujus sine controversia Deus auctor est, adversari. Atque hoc, cum & de facultate, qua alia ex aliis elicimus, & de recto hujus usu dixerint; dixerunt verissimè; sed Criterion, quo in casu quocumque recta ratio discerni possit, non aperuere. Si autem dixissent de usu quovis, tam dixissent absurdè; quam absurdè diceretur humanas voluntates, quarum Auctor est, qui Auctor Rationis, numquam divinæ voluntati adversari.

IV. Petrus Baylius in Resp. ad Quæst. Provinc. Tom. 3. Cap. 158. duo hæc judicia distinguit, alterum,

rum. Tous les dogmes du Christianisme s'accordent avec la Raison, alterum verò La Raison humaine connoît qu'ils s'accordent avec la Raison, primumque concedit, alterum negat. Ostensum est autem in Cap. VII. quemadmodum gubernanda sit Ratio, quo congruant ejus judicia cum veritate, atque ego id primum judicium Baylio de ratione dumtaxat ea Methodo gubernata, utque est veri Criterion decernente, concedo; estque jam longe facillimum quidquid Philosophia dogmatibus objecit hactenus, porroque objicere potest, examinare an constet ex veri Criteriono, nullamque, ad eorum labefactandam auctoritatem, habere vim, demonstrare. Ostensum præterea rationem ritè procedentem, si ad materiem divinorum dogmatum pertingere queat; oportere ut ea ipsa dictet, quæ sunt dictata divinitus; si autem nequeat; neque ea, neque contraria, dicam verbo, nihil omnino de his dogmatibus dictaturam.

V. Leibnitius in Dissertatione De conformitate Rationis & Fidei, quam Theodicæ præfixit n. 1. & 2. Rationem appellat *nexum veritatum*, deque hac, ut nexus veritatum æternarum, immobiliumque est, pronunciat verissimè, Dogmatibus Fidei non adversari. Quod ipsum docere debuisset de Ratione, ut ea significat nexum necessarium, atque immobilem etiam veritatum contingentium cum reliqua rerum natura. Sed neque hoc docuit, nec methodum explicavit, quæ veritates dumtaxat puras, nihilque habentes admixtum falsi, colligare possimus; nec, quum de rebus disputatur maximè necessariis, qui verè ac liquidò constare queat, veretur ne in disputatione nihil, quod cum sit falsum naturà, ob veri similitudinem, probetur, aperuit; ac non rationem, quæ homines utebantur; sed perfectam, quæ uti hos oporteret, videtur explicavisse. De hac enim bene

pronunciatur nihil veritati contrarium adstruere ; de ratione autem ut ea uti Philosophi consuevere , non posse quidem verè proprièque ostendere , quod falsum est , verum esse ; sed hinc non sequitur , ut ostendere videri nequeat , nec Leibnitius methodum discernendi reales demonstrationes , ab ratiocinationibus , quæ vim harum demonstrationum non habent , aperuit , aut vidit .

VI. Adferam hunc in locum , quæ differit numer. 80. Dissert. ejusdem , ubi cum censeat , quod Baylius in Resp. posthuma ad Jaquelotium professus est „ qu' il n' y a presque point de matiere Philosophique , ou Théologique , sur quoi elle (*Ratio*) „ ne forme de très-grandes difficultés de maniere „ que si on vouloit la suivre avec un esprit de dispute , aussi loin qu' elle peut aller , on se trouveroit souvent réduit à de fâcheux embarras : „ enfin, qu' il y a des doctrines certainement véritables , qu' elle combat par des objections insolubles . *Cum inquam Leibnitius Baylii hunc locum censeat , hæc habet .* Je crois que ce qu' on dit ici „ pour blâmer la Raïson , est à son avantage . Lorsqu' elle détruit quelque These , elle édifie la These opposée . Et lors , qu' il semble qu' elle détruit en même tems les deux Theses opposées ; „ c' est alors qu' elle Nous promet quelque chose de profond , pourvu que nous la suivions aussi „ loin , qu' elle peut aller , non pas avec un esprit de dispute ; mais avec un desir ardent de rechercher , & de démêler la verité , qui fera toujours „ recompensé par quelque succès considerable . *Pergit vero num. 81.* Mr. Bayle poursuit , qu' il faut „ alors se moquer de ces objections en reconnoissant les bornes étroites de l'esprit humain . Et „ moi , je crois que bien loin de-là , il y faut re- „ con-

„ connoître des marques de la force de l'Esprit hu-
„ main , qui le fait penetrer dans l'interieur des
„ choses „. Bona , sine dubio , verba ; sed cum
eò ventum est , ut Ratio vel adversari divinis dog-
matibus , vel opposita videatur ostendere ; quem-
admodum philosophari opus sit , Baylius ac Leibni-
tius non perviderunt ; nec perviderunt principium
hujus ratiociniorum , & secum ipsis , & cum Fide ,
discordiæ . Quod enim ait Leibnitius , cum eò ven-
tum est , ut opposita ostendi palam videantur , tum
profundius quidpiam latere , quod nos præstoletur ,
quodque extracturi in lucem simus , dum ratione ,
quam fieri poterit , progrediamur longissimè ; non
quidem disputandi animo , sed veritatis eruendæ ;
hoc procul dubio faciet , ut veritas æternum nos la-
teat ; nec , quum ita contingit , auroræ , ut apud ipsum
Leibnitium est , luce utimur ; sed , si progrediamur ,
quocumque hoc animo fiat ; (nihil enim valet vo-
luntas ad commutandos nexus principiorum , & con-
clusionum) in atram noctem , lucem rebus omnibus
erepturi , contendimus . Ac Philosophi quidem sum-
mis ingeniis , maximis studiis , longinqua sæculorum
complurium , nisi dicere omnium velimus , exerci-
tatione , nec parvis ita progressi itineribus ; diem
videre , dissipatis omnino tenebris , numquam po-
tuerunt ; quibusque temporibus ratiocinandi studium
maxime viguit , iisdem maxime , quod vidimus in
Cap. XVII. , Pyrrhoniana se jactavit Acatalepsia ;
ut dubitare nequeamus , nihil minus consultò pro-
poni potuisse , quam quod hic Leibnitius proponit ;
Nec enim progredi , nisi ut est veri Criterion , opor-
tet rationem ; rationi autem progredienti , ut Crite-
rion est , adcuratèque fervanti Methodum Cap. VII ;
ostendi opposita videri nequeunt ex dem : in Ca-
pit. XVIII. ad Arg. Huetii XII. Cum ergo in id in-
cidit ,

cidit, ut vel repugnare divinitus traditæ veritati ; vel etiam opposita sibi videatur ostendere ; certissimum est, eandem alicubi deflexisse ab officio, & aliter aliquid constituisse ; atque statuisset, si omnia, quæcumque probavit, jure, ut scilicet est veri Criterion, probasset. Ratio autem ita se habens ; nonne hoc implicanda erit magis, quò processerit longius ?

VII. Jam vero nec in mentis humanæ brevitate, est referendum, quod nostra Ratio concludat interdum adversus divina dogmata, aut ceteras veritates. Est hujus rei verè propriæque causa pravitas Methodi, qua, in inquirenda veritate, utitur quodcumque in hoc incidit, ex Num. præc. Ac certe utcumque brevis, agens ut est regula veri, nec esse, nec videri potest veritati adversa, ac brevitatis ejus causa solum est remota, ac prima hujus, de qua agimus, aberrationis omnis humanæ mentis ab Fide, ac veritate.

VIII. Revertamur modo ad Baylium, qui hunc in modum progreditur. „ Ainsi on obligera la Rai-
 „ son de mettre bas les armes, & à se captiver sous
 „ l'obéissance de la Foi ; ce qu'elle peut, & qu'
 „ elle doit faire en vertu de quelques-unes de ses
 „ maximes les plus incontestables : & ainsi en re-
 „ nonçant à quelques-unes de ses autres maximes,
 „ elle ne laisse pas d'agir selon ce qu'elle est, c'est
 „ à dire en Raison. *Bene hunc in locum observat Leib-*
 „ *niti*us, que les maximes de la Raison, aux quel-
 „ les il faut renoncer en ce cas, sont seulement
 „ celles, qui nous font juger sur les apparences, ou
 „ suivant le cours ordinaire des choses „. Certe in
 Cor. II. Cap. XIV. ostensum est physica, & Moralia argumenta nihil valere ad dogmatum divinorum labefactandam auctoritatem ; ostensum est etiam, si
 nexum

nexum necessarium veritatum , methodo undique reali , scrutemur ; nihil in eo nos fore depræhensuros , quod divinis dogmatibus adversum sit , aut videri queat ; nullaque idcirco judicia facta accuratè ex regula veri esse repudianda , quò Fidei rationibus consulatur . Hæc autem repudianda si forent , non dubium , quin , si dogmatibus opponerentur , dogmata forent falsa ; & idcirco turpissimè forent repudianda , quæ vera sunt , ut sequeremur absurda : si minime opponerentur ; non dubium rursus , quin esset Fides præcepta conditione indignissima : quorum neutrum cadere potest in Deum , qui Fidei , de qua loquimur , auctor est .

IX. Hujus autem doctrinæ veritatem percipient Lectores , appositè admodum , ex ipso etiam Baylio , censebuntque una opera Methodum ejus , atque aliorum , qui disputare , ex humana ratione , adversus Dogmata nostra , ausi sunt . Is enim in *Elucidat. Super Manich. p.3143. Edit. alterius sui Diction. Hist. Crit.* hanc methodum his verbis exhibet. „ Toute dispute philosophique suppose que les „ parties disputantes conviennent de certaines définitions , & qu'elles admettent les Regles des Syllogismes , & les marques ; à quoi l'on connoît les „ mauvais raisonnemens . Après cela , tout consiste „ à examiner si une These est conforme médiatement , ou immédiatement aux principes , dont on „ est convenu , si les prémisses d'une preuve sont „ véritables , si la conséquence est bien tirée , si l'on „ s'est servi d'un Syllogisme à quatre termes , si „ l'on n'a pas violé quelque aphorisme du chapitre „ de *oppositis* ou de *sophisticis Elenchis* &c. On rem- „ porte la victoire , ou en montrant que le sujet de „ la dispute n'a aucune liaison avec les principes „ dont on étoit convenu , ou en réduisant à l'ab-

„ surde le défendeur : or on l'y peut réduire soit que
 „ on lui montre que les conséquences de sa Thèse
 „ sont l'oui & le non , soit qu' on le contraigne à ne
 „ répondre que des choses inintelligibles. Le but de
 „ de cette espee de disputes est d'éclaircir les ob-
 „ scurités , & de parvenir a l'évidence : de là vien
 „ que l'on juge , que pendant le cours du procès ,
 „ la victoire se déclare plus o moins pour le soute-
 „ nant , ou pour l'opposant , selon qu' il y a plus ,
 „ ou moins de clarté dans les propositions de l'un ,
 „ que dans les propositions de l'autre . Enfin on ju-
 „ ge que la Victoire se declare contre celui dont les
 „ réponses sont telles qu'on n'y comprend rien , &
 „ qui avoue qu' elles sont incompréhensibles . On
 „ le condamne dès-la par les regles de l' adjudica-
 „ tion de la victoire , & lors même qu' il ne peut
 „ pas être poursuivi dans le brouillard dont il s' est
 „ couvert , & qui forme un' espee d'abîme entre
 „ lui , & ses antagonistes , on le croit battu à platte
 „ couture , & on le compare a un' Armée qui aiant
 „ perdu la bataille , ne se dérobe , qu' à la faveur
 „ de la nuit à la poursuite du vainqueur , , .

Atqui disputandi rationem istiusmodi , cujus , in
 definitionibus ex lege naturæ minimè demonstratis ,
 initium , ostendi jam in Cap. XVI. nihil valere ad
 realis veri absolutum judicium , quæque in definitio-
 nibus constare debeant , aperui ; atque evidentiam
 immediatam veritatis rerum , ab mentium , notio-
 numque , quibus hæ adficiuntur , existentia diversa-
 rum , nullam nobis adfulgere docui in Cap. III. , & in
 Cap. X. effeci , neque evidentiam , neque claras di-
 stinctasque perceptiones esse veri criterion ; idest , ne
 alia commemorem , everti jam fundamenta Baylia-
 næ hujus orationis . In Cap. autem XVIII. ad Arg.
 Huetii XII. demonstravi , quæ conclusiones sequun-
 tur

tur ex definitionibus, judiciisque falsis temerè sumptis, esse consequentia hypotheseon fictarum, nec posse veras haberi nisi hypotheticè; si nimirum ea, ex quibus sequuntur, non essent falsa. Jam verò quum veritates, ac Dogmata Fidei adducuntur in disputationem, aut opponens disputare vult ex lege naturæ de usu rationis; & sic habeat, nullum se, ex dem. in Cap. XV. N. IV., vel æterno tempore, esse reperturum, quod veritatibus aut divinitus traditis, aut humana dumtaxat ratione ex lege naturæ cognitis, opponere argumentum possit. Definitionibus, judiciisque temerè sumptis, nec quibuscumque; sed falsis, ac pseudo-criterio; idest methodo Bayliana, ad hanc rem opus est.

Hac una methodo olim dogmata Theosophiæ Hebræorum, ac porrò dogmata Ecclesiæ Christiano-Catholicæ oppugnata sunt a profanis, etiamnumque oppugnantur. Qui idcirco arcem munitissimam Fidei non Ballistis, neque Arietibus tentarunt umquam, nec Pilas ullas explosere in eandem; dumtaxat circum ipsam luserunt arundinibus longis; armis videlicet levibus puerorum.

Dogmatis autem defensor, ut de hoc quoque præcipiam nonnihil, aut habet cognita ex lege naturæ, quæ adversario concedat, quæ neget, quæ distinguat; aut fecus. Si primum, positivè demonstrare poterit, disputationem adversus Dogma absurdam esse, ac docere ubi, & quemadmodum Adversarius erraverit. Alterum si est, postulare ab Adversario debebit, ut singula judicia, ac judiciorum modos, atque extensionem, de quibus sibi non constet ex lege naturæ, ad hanc ipsam exigat quam severissime; eaque interea neque negabit, neque concedet, nec temerè, ac sine criterio, distinguet. Sic eò rediget Dogmatis adversarium, ut per sese intelligat quid ra-
tio-

tiocinando peccaverit . Neque opponens jure hoc detrectabit . Etenim concedi sibi vult, quæ proponit (ago enim de disputatione seria) neque aliter hoc velle debet , quam si ipse ex lege , quam dixi , vera eadem habeat , exque eadem demonstret . Secus jus semper erit defendenti ad excludendum ex disputatione eadem judicia ; nec jus modo ; sed etiam obligatio , ex dem : in Cap. VII ; vetamur enim disputare , ad constituendum de rerum veritate , ex temerè sumptis judiciis . De nexu autem eorum , quæ inferuntur ab Dogmatis Adversario , cum principiis demonstratis ex lege naturæ , dispicere Defendentis erit ; depræhendetque perpetuò illum , aut alia concludere , quam quæ sequuntur , aut aliis , quam quibus sequuntur , rationibus .

Quod si & Opponens , & Defendens disputaverint ex judiciis præter legem naturæ sumptis , dum ne casus ferat , ut non convenerint de aliis judiciis , quam adcuratissimè veris ; opus erit Defendentem implicari ; eoque magis si ea respondeat , de quorum veritate non constet ; erit enim facillimum , ut responsiones adhibeat falsas , & absurdas ; utque tandem , ne tacere debeat , ad ambages verborum nihil significantium , confugiat . Vicerit tum Dogmatis Adversarius ; sed Dogmatis veritatem non vicit , qui Dogmatis Defensorem non bene instructum , in has , vel angustias , vel tenebras præcipitem egit . Methodo ergo Bayliana usurpata , poterimus , cum intrinsecè repugnantia sumpserimus , contra quos disputamus , secum ipsos committere ; poterutque ipsi , nos nobis opponere . Etenim Andabatarum more præliabimur ; & alterutrum judicemus necesse erit ; aut nihil ita esse verum , ut non etiam esse falsum queat , si thetice , quum ita contingit , disputari arbitremur ; aut certe ex hac ipsa hypothese di-
spu-

sputari, qua, minime animadvertentes, sumpsimus, idem verum simul, falsumque esse. Scopus autem disputationum, quas seriò instituimus, est utique ut perveniamus ad evidentiam; non adumbratam; sed aliam, quam ratio pariet ut est veri criterion; ei-que dumtaxat adjudicabitur vera victoriæ laus, qui adversarium ad hanc evidentiam adduxerit, exque lege naturæ hunc convicerit.

X. Progressis hùc usque facile est expedire quid-
quid Baylianae disputationis est reliquum. Quod ta-
men adferre placet, cum ut ne quid videar dissimu-
lare; tum etiam ut proposita Methodus quoquo mo-
do tentetur. Ergo in Resp. ad Qu. Prov. Tom. 3. C. 133.

„ Pour prouver, *inquit*, qu'on' a mis d'accord la
„ Raison & la Religion, il faut monter non seule-
„ ment qu'on a des maximes Philosophiques, qui
„ sont favorables à notre Foi, mais aussi que les ma-
„ ximes particulieres, qui nous sont objectées com-
„ me non conformes à notre Catechisme, y sont
„ effectivement conformes d'une maniere, que l'on
„ conçoit distinctement Pour cet effet nous avons
„ besoin d'une réponse qui soit aussi évidente, que
„ l'objection. S'il faut repliquer & dupliquer, nous
„ ne devons jamais demeurer en reste, ni prétendre
„ que nous soyons venus à bout de notre dessein,
„ pendant que notre adversaire nous repliquera des
„ choses aussi évidentes, que le fauroient être nos
„ raisons. Si l'on pretendoit que faisant une obje-
„ ction évidente il se doit payer d'une réponse que
„ nous ne pouvons donner que comme une chose pos-
„ sible, & quæ nous ne comprenons pas, on feroit
„ injuste. „ Quæ & repetit in Dialog. Posth. ad-
versus Jaquelot.

Sed enim & pergit obtrudere pseudo-Criterium,
evidentiam scilicet, claraeque, ac distinctas perce-
ptio-

ptiones ; & falso sumit , ei , qui Fidem cum Ratione choærere contendit, esse duo ostendenda , & Philosophiam dictare , quæ sint dogmati , de quo disputatur , conformia (quod verum habeo cum hanc conformitatem ostendere volumus positivè) & præterea esse Fidei conformia, quæ velut difformia, ex Philosophia ipsa , opponuntur . Plus nimirum hic postulatur a Baylio , atque perpetuò necesse sit . Nam quæ judicia ac dogmata Philosophiæ, opponuntur Fidei , aut undique falsa sunt , & satis erit horum falsitatem doceri ex veri criterio , aut plures significationes accipiunt , quarum quæ falsæ sunt dogmati adversentur, ac rursus satis erit docere, eadem, his significationibus usurpata , ab veritate aberrare ; aut tandem dogmati opponuntur ab adversario judicia rationis , vel qua significatione vera sunt , vel undique vera ; & tum alterutrum ex lege naturæ constare poterit , eritque demonstrandum ; aut hæc ad materiem dogmatis non pertinere ; aut , si pertineant , cum dogmatè ipso congruere . Nempe hoc loco non agitur de labefactanda aliquomodo vi rationum , quæ opponuntur Fidei dictato ; ad quod satis est , ut adversario occurramus exceptionibus manifesto non repugnantibus ; agitur verò de ostendenda perfectè , scilicet positivè simul ac negativè , conformitate Rationis cum dogmate divinitus tradito , Fatebor autem esse Problema impossibile , si , de ratione quovis modo expedita , proponatur . Non enim quovis modo expedita esse Fidei conformis potest , ex dem . Evanescit autem Problema ex parte , si de Ratione, ex demonstrata de usu ejus lege procedente, proponatur . Ut enim poterit ad dogmatum materiem pertingere , omnia dictabit Fidei conformia ; nec ullum , quod huic adversetur , poterit , ex dem . suppeditare metaphysicum argumentum . Quod si realis ad Methodi severitatem,

ex-

excluso prorsus idealismo , & errore , quo fallacibus hactenus non semel fumus usi criteriis , omnia revocare velimus , quæ ad nos usque humana ratio de divinis dogmatibus disputavit ; & quid est cur minimè revocemus ? plus , atque postulavit Baylius , facturī erimus . Etenim is hoc videtur contentus , ut quum dogmata defenduntur , responsiones adhibeantur tam evidentes , quam argumenta sunt , quibus occurrimus . Nostra autem Methodo , & responsionum positivarum , quando has suppeditabit , absolutissimè , ex genuino Criterio , ostendetur veritas , & ratiocinationum adversarum , patebit , ex Criterio eodem , inanitas ; semper enim detegetur , quid desit iisdem ad demonstrationum realium vim obtinendam .

XI. Hinc absurdè Baylius in Tom. 3. Resp. ad Quæst. Prov. pag. 729. edixit , qui defendendum suscipiunt , dogmati de Sanctitate Dei non esse adversam criminum permissionem , eos teneri , „ de fui-
„ vre par-tout (*leur adversaire*) où il les voudra
„ mener, & qu'ils se reculeroient honteusement , &
„ demanderoient quartier, s'ils avouoient que notre
„ esprit est trop foible pour résoudre pleinement toutes les instances d'un Philosophe „ Absurdè inquam ita Baylius edixit . Nec enim qui dogma defendit , alia conditione tenetur sequi adversarium ; quam si hic jure disputet , nimirum ex nullis judiciis præterquam iis , quæ fuerint ad veri Criterion expensa ; tum enim dumtaxat an inde inferat quæ sequantur ; nec alia , neque aliter atque sequantur , dogmatis vindici est examinandum . At cum judiciis , quæ neque intimæ sensationes sint, neque ex sensu eorum , quæ pertinent ad existentiam notionum fluere pateat , disputatio superstruitur ; jure postulabit ab dogmatis adversario , ut ad sensationes intimas eadem revocet , nisi ipse defendens hoc facere velit , quod est necessa-

fa-

fariò faciendum , priusquam disputatio progrediatur longius . Atque hoc disputationum in genere sæpius regredi oportet , ac retrò adversarium urgere , quam progredi liceat . Idealismus enim si in ipsas irrepserit , nihil facilius , quam ut ad judicia adversa dogmatibus recta ducant ; vel disputantes ita implicentur ambo ; ut intelligere debeant , methodo undique reali ab sese minimè disputari ; atque ad unum admoneantur officii .

XII. De responsionibus verò , quas supra N.X. censebat Baylius , ita statuo . Quia dogmata divinitus tradita possunt , ex dem. evidentia physica repugnare ; nullque argumenta physica jure ipsis possunt opponi ; metaphysica autem evidentia reali quidquid repugnat , est impossibile ; consequens est , ut qui adversus quodcumque argumentum quidpiam potest excipere , quod ostendat non repugnare ; efficiat una opera , id argumentum quidvis potius esse , quam realem metaphysicam demonstrationem . At si qui argumento respondet , ostendere nequeat , se exceptione , quæ possibile quidpiam explicet , argumentum dissolvere ; nec tamen is , cujus argumentum erat , docere contrarium ; rursus argumentum Metaphysicae demonstrationis realis vim minime habebit ; nondum enim constat excludi argumento illo , quæ posita vim ipsi eriperent . Sed hoc in casu prava methodo disputatur non modo ab dogmatis adversario ; verum etiam ab eo , per quem dogma defenditur , ut patet ex N. præc. præstatque expendere , an consent ex lege naturæ judicia argumenti singula ; quam positivas responsiones temerè , ac sine criterio , proponere . At responsiones , inquiebat Baylius , adhibentur interdum , quibus nihil significatur . Has responsiones esse ineptas , aut potius esse nihilum responsionum , concedo ; verumtamen ipse Baylius fatetur ,
dog-

dogmatis veritatem nihil pendere ex defendentis doctrina, aut imperitia. Ita enim habet in suis *Entretiens Posthumes* p. 73. „ Il n'y a point de principe „ que (*Mr. Bayle*) ait plus souvent inculqué, que „ celui-ci que l'incompréhensibilité d'un dogme & „ l'insolubilité des objections, qui le combattent, „ n'est pas une raison légitime de le rejeter. „ Putari autem non debet, censuisse Baylium, si argumenta quæ Dogmati Mysterioque opponuntur, nullo modo, nulliusque, ne infinitæ quidem mentis vi solvi possent; dogma tamen non futurum falsum; atque idem de dogmatis incompræhensibilitate dicatur. Illa itaque argumentorum insolubilitas (loquamur perspicuè) relativa erit, non absoluta; indeque idcirco judicare oportebit, dogma rationi adversari prava methodo de eo disputanti; sed absolute, atque universè rationi esse contrarium; judicare non licet. Qui autem Dogmatis adversario respondet, quæ prorsus intelligi nequeunt, ostendit non dogma esse falsum, ac pugnare cum recta ratione; sed nesciri ab se quemadmodum defendi possit, ac debeat ejus veritas. Denique de responsionibus, quibus significantur, quæ non admodum perspicuè intelligi queunt. quæque tamen veris ac perspicuis replicationibus refutari nequeunt; habendum est, has non valere ad docendum quemadmodum Dogma cum ratione congruat; valere tamen ad id, ut ne, repugnare, videatur demonstratum. Hanc vero obscuritatem disputantes officii admonere, ut scilicet reali methodo utantur, idealismo prorsus excluso. Quod si fiat, interclusa erit omnis, adversus Fidem, humana ex ratione disputatio, per dem.

XIII. Solemnis omnium Communionum Theologis divisio est eorum, quæ Rationis humanæ vim superant, ab iis, quæ sunt contra Rationem. Sed cum

cum aliter , atque aliter possit contingere , ut dogma Rationis superet facultatem; divisio illa est exponenda adcuratius . Ex dem. in Cap. VII. Cor. II. post Num. XIII. veritas quævis , & idcirco dogma quodcumque , de quo methodo omni ex parte reali philosophari possimus , quum ad ipsum demonstrandum, tum etiam ad repellenda argumenta contraria, docendo saltem , ea non constare ex veri criterio , legeque humanæ naturæ ; Rationis , quæ de ipso philosophari ita potest , vim minimè superat . Fit autem interdum , ut dogma philosophicè prorsus adfirmare quis possit ; & tamen si methodum ignoret, expendendi adversa argumenta , dissipare hæc nequeat . Tum vero non Dogmatis adfirmatio , Rationis , quæ ita ad dogma se habet , vim superat ; sed ejusdem vindicandi modus . Si autem judicia nostra intimi sensus , unde oportet Philosophum proficisci , nullo prorsus necessario vinculo cum dogmate contineantur ; superat dogma omnem prorsus facultatem naturalem humanæ rationis ex Cor. I. Cap. XI. Sed si sensationes intimæ remotè utcumque cum Dogmate , & tamen necessariò , sint colligatæ ; superabit Dogma proximam Rationis facultatem , quoad veritates non intellexerimus , per quas habetur nexus eorum, quæ intimè sentimus, cum dogmatè, ex dem. Cap. VII. Num. XIII. non tamen superabit facultatem remotam . Quod & de ratione dogmatis vindicandi intelligi volo ; ut quod Dogma antea Mysterium erat , nihil repugnet procedente tempore liquidò demonstrari , similiter atque complures aliæ veritates , quæ fascēs jam submiserunt Rationi , cujus supra facultatem proximam aliàs efferebantur . Dogma verum ; & idcirco etiam dogma divinitus traditum , posse cum Ratione aut ex falsis judiciis progrediente , aut ex veris concludente, quæ
non

non sequuntur , vel quæ sequuntur aliter , atque sequuntur , pugnare ; est ex iis , quæ docui , perspicuum ; & rursus non posse adversari rationi , cujus ad amussim legis naturæ exigatur usus , palam est .

XIV. Non ignoro fuisse , quibus divisio eorum , quæ supra rationem sunt , ab iis , quæ rationi adversantur , minimè arriserit . Sed profectò , ut est exposita , ac jam demonstrata , repudiari non potest , valetque ad omnia prorsus dissipanda , quibus universè Baylius , Rationem Fidei esse contrariam , persuadere voluit : Sinant Lectores ut rem in aliis quoque Baylianus experiar argumentis . In Tom. III. Resp. ad Quæst. Prov. cap. 158. ita habet . „ Il me „ semble , qu'il s'est glissé une équivoque dans la „ fameuse distinction que l'on met entre les choses „ qui sont au-dessus de la Raison , & les choses „ qui sont contre la Raison . Les Mysteres de l'E- „ vangile sont au-dessus de la Raison , dit-on ordi- „ nairement, mais ils ne sont pas contraires a la Rai- „ son . Je crois qu'on ne donne pas le même sens „ au mot Raison dans la premier partie de cet „ Axiome , que dans la seconde ; & qu'on entend „ dans la premiere la Raison de l'homme , ou la „ Raison *in concreto* , & dans la seconde la Raison „ en général , ou la Raison *in abstracto* . Car suppo- „ sè que l'on entende toujours la Raison en générale „ ou la Raison suprême , la Raison universelle qui „ est en Dieu ; il est également vrai que les Myste- „ res Evangeliques ne sont point au-dessus de la „ Raison , & qu'ils ne sont pas contre la Raison . „ Mais si l'on entend dans l'une & dans l'autre par- „ tie de l'Axiome la Raison humaine, je ne vois pas „ trop la solidité de la distinction : car les plus Or- „ thodoxes avouent que nous ne connoissons pas la „ conformité de nos Mysteres aux maximes de la

„ Philosophie . Il nous semble donc qu'ils ne sont
 „ point conformes á notre Raison . Or ce qui nous
 „ paroît n'être pas conforme á notre Raison , nous
 „ paroît contraire á notre Raison : tout de même
 „ que ce qui ne nous paroît pas conforme á la veri-
 „ té , nous paroît contraire á la vérité : & ainsi
 „ pourquoi ne diroit-on pas également , & que les
 „ Myſteres ſont contre notre foible Raison , & qu'ils
 „ ſont au-deſſus de notre foible Raison ? „

Aqui totam hanc ratiocinationem præpoſita ipſi doctrina evertit funditus ; oſtenſum eſt enim humanam rationem , ut adverſus legem naturæ eadem abutimur , poſſe divinis Dogmatibus adverſari , viderique adverſam ; ſed procedentem adcuratè , ut eſt veri criterion , aut nihil de propoſito quocumque Fidei dogmate dictaturam ; aut idipſum judicium , quod Fide tenemus . Si Ratio poſitivè dictet de dogmate , nec dictet quæ cum eodem congruant , dictabit quæ repugnabunt . Sed tum ex lege naturæ uſus ejus minime gubernatur , nec ipſa Ratio juſ habebit ad veri judicium , etiam ſi ſumma adhibeat pronunciata . Hæc enim ſi adcuratè ſint definita ſic , ut non plus intelligatur iisdem enunciari , nec indefinitius quidpiam , ac ferat Regula veritatis ; per abſurda , quibuſcum conjungantur , judicia non dubium , quin poſſint traduci ad errores adfirmandos ; ut poſſunt per ſeſe eodem pertinere univerſalius expoſita , ac fert Regula veri . Itaque adcuratius eorum quædam , & imprimis principium contradictionis , itemque aliud *quæ ſunt eadem uni tertio , ſunt eadem inter ſe* , ex quibus pugnari ſolet adverſus ſummam Trinitatem , eſſe enuncianda conſtitui . Sic enim dogmati nec adverſabantur , nec adverſa videri poterunt . Orthodoxorum vero quorundam , quos Baylius appellat , ſententia , vel hoc unum præſetulit , methodum homini-

minibus non suppetiisse conciliandi cum Fide Myltiorum, quæ Philosophia dictat, aut si quis velit, hos pronunciaſſe methodum hanc eſſe impoſſibilem ; ſic habeat , me pro nullo privato Doctore ſponſurum . Hæc autem methodus duobus conſtat ſummis præceptis . Primum eſt , *ut qui dogma cum ratione comparat , ſegreget ab ejus intelligentia quæcumque , quibus ſepoſitis dogma eſſe poteſt , nec admisceat Dogmati , quæ ad ipſum neceſſariò non pertinent , eoque minus quæ nequeunt cum hujus veritate cohæreere ; dicam verbo , ne aliter intelligat Dogma , atque dictatum Fidei neceſſariò præſeferat ; alterum verò , ut judicia rationis , quæcumque huic opponuntur , exigat a d veri criterion quam ſeveriſſimè , nec ſolum judicia ; ſed etiam modos , & extensionem judiciorum . Denique ratio , ut procedit ex lege de ejus uſu , non eſt imbecillis ; eſt autem ut potet aliter expediri .*

XV. Haud verò plus habet firmitatis quod ex viſionis exemplo ſubtextit Baylius . „ Quand , *inquit* , „ une tour quarrée nous paroît ronde de loin , non „ ſeulement nos yeux déposent tres-clairement qu’ „ ils n’apperçoivent rien de quarré dans cette tour ; „ mais auſſi qu’ils y découvrent une figure ronde incompatible avec la figure quarrée . On peut donc „ dire que la vérité , qui eſt la figure quarrée , eſt „ non ſeulement au-deſſus ; mais encore contre le „ témoignage de notre foible vue . „ Quod totum laborare hypotheſeos fallacia patet ex Cap. VIII. ; & tamen ex hypotheſi aſſumpta a Baylio , conſequitur .

XVI. In eodem Tom. 3. Cap. 130. „ Dés , *inquit* qu’un Dogme eſt au-deſſus de la Raiſon la Philoſophie ne ſauroit ni l’expliquer, ni le comprendre , ni répondre aux difficultes qui le combattent . „ Hic verò , quod dogma efferri ſupra ratio-

tionem dicitur, infinita significatione usurpat Baylius quasi idem valeret, ac ne dogmatis quidem notionem animo nos posse informare. Distinguendum ideo quemadmodum effleratur supra Rationem; nam fieri potest ut Dogma undique vera notione percipimus, simulque non pateant per quæ ostendi posset; tumque exponi poterit; demonstrari non poterit. Quod pertinet ad argumenta, quibus impugnatur; dum notione nihil habente admixtum falsi, aut extranei, intelligamus dogma, etiam si idem ostendere humana ratione nequeamus, dumque methodum argumenta ipsa expendendi & alias, & mox propositam adhibeamus; erimus illorum vitia sive formæ, sive materie certissimè detecturi, ac, quum forma, constiterit his argumentis, perpetuò hoc saltem inventuri, non omnia, ex quibus deductæ ritè sunt conclusiones adversæ Dogmatibus, constare ex veri Criterio. Quod, ut docui, poterimus obtinere etiam per Dogmatum Adversarium.

XVII. Examinemus nunc, quæ differit in Elucicat sup. Manichæis p. 3143. Edit. alterius sui Dictionarii. „ Il me suffit, *inquit*, qu' on reconnoisse
 „ unanimement que les Mysteres de l'Evangile sont
 „ au-dessus de la Raison. Car il resulte de-là néces-
 „ sairement qu' il est impossible de résoudre les dif-
 „ ficultes des Philosophes, & par conséquent qu'
 „ une Dispute où l' on ne se servira que des lumie-
 „ res naturelles se terminera toujours au-desavan-
 „ tage des Théologiens, & qu' ils se verront for-
 „ cés de lâcher le pied, & de se refugier sous le
 „ Canon de la lumiere surnaturelle. Il est evident,
 „ que la Raison ne sauroit jamais atteindre a ce qui
 „ est au-dessus d'elle. Or si elle pouvoit fournir des
 „ réponses aux objections qui combattent le Dog-
 „ me de la Trinité, & celui de l'Union hypostati-
 „ que,

„ que , elle atteindroit à ces deux Myſteres, Elle ſe
 „ les aſſujettiroit , & les plieroit juſqu' , aux der-
 „ nieres confrontations avec ſes premieres princi-
 „ pes , ou avec les aphoriſmes , qui naiſſent des no-
 „ tions communes ; & juſqu' à ce qu' enfin elle eût
 „ conclu qu' ils ſ' accordent avec la lumiere natu-
 „ relle . Elle feroit donc ce qui ſurpaſſe ſes forces ,
 „ elle monteroit au deſſus de ſes limites , ce qui
 „ eſt formellement contradictoire . Il faut donc di-
 „ re qu' elle ne ſauroit fournir des réponſes a ſes
 „ propres objections , & qu' ainſi elles demeure-
 „ rent victorieuſes , pendant qu' on ne recourt pas à
 „ l' autorité de Dieu , & à la neceſſité de captiver
 „ ſon entendement ſous l' obeïſſance de la Foi . Ta-
 „ chons de rendre cela plus clair : ſi quelques do-
 „ ctrines ſont au-deſſus de la Raiſon , elles ſont au
 „ de-là de ſa portée , elle n' y ſauroit atteindre : ſi
 „ elle n' y peut atteindre , elle ne peut pas les com-
 „ prendre : ſi elle ne peut pas les comprendre , el-
 „ le n' y ſauroit trouver aucune idée , ni aucun
 „ principe qui ſoit une ſource de ſolution ; & par
 „ conſéquent les objections que la Raiſon aura fai-
 „ tes demeureront ſans réponſe , ou ce qui eſt la
 „ même choſe , on y repondra par quelque diſtin-
 „ ction auſſi obſcure , que la theſe même , qui au-
 „ ra été attaquée . Or il eſt certain qu' une obje-
 „ ction que l' on fonde ſur des notions bien diſtin-
 „ ctives demeurera également victorieuſe ſoit que vous
 „ n' y repondiez rien ; ſoit que vous y faſſiez une
 „ réponſe , où perſonne ne peut rien comprendre .
 „ La partie peut-elle être egale entre un homme
 „ qui vous objecte ce que vous & lui concevez très-
 „ nettement , & vous qui ne pouvez vous défendre
 „ que par des réponſes où ni vous , ni lui ne com-
 „ prenez rien „ ?

Fufius hæc quidem , atque par erat , Baylius , quibus breviffimè respondebo ; nec tamen parcius , atque eft necesse . Sed omnium primum , Baylio arbitranti veritatem constare omnibus , ex quibus concludit non poffe diffolvi humanæ rationis adverfus Myfteria Fidei argumenta , hocque ex iifdem effe confequens judicanti , expediendum Problema hoc eft . *Cum ratio fe iudice ad Myfteria nequeat attendere , eademque sibi fubjicere , nequeat denique communibus cum notionibus ea comparare ; qui poffit adverfus ipsa ratiocinari ?* Nam ratiocinationes contra quodcumque judicium , haud minus , atque aliæ pro judicio eodem , expediri nequeunt quin ad judicium attendatur , quin judicium fit materies menti fubjecta , quin comparetur cum noftris notionibus . Cumque ante informanda fint argumenta , quam diffolvantur ; dubium effe non poteft , quin Baylius haud quidem ex lege continuitatis ; fed per faltum illud concluderit , ad quod , ex ea lege , pervenire nequiviffet .

Verum fe ita res habet , ut ejus ratiocinatio facile diffipetur . Concedo autem initio , relationes Myfteriorum non poffe diftinctè fimul omnes intelligi vi mentis finitæ , & idcirco non poffe propriè Myfteria compræhendi , nifi ab mente infinita . Sed hinc non fequitur , finitam mentem non poffe ullo modo myfteria intelligere , neque ad ipsa attendere , neque relationes horum ullas diftinctè cognoscere , nedum perfpicuè ; nifi fortè facultas , quæ non eft perfectiffima , nulla effe debeat . Intelligendum eft vero , cum Dogmata judicia fint , verbum Dei , quo ipforum veritas conftat , eò pertinere , ut cum eorundem cujufque fubjecto attributi nexum , aut alterius ab altero divifionem intelligamus ; Deumque , genus revelationis hoc adhibentem , judicia quidem dicere ;

etare; sed horum subjecta atque attributa non definire; videre idcirco, nisi adcuratissime hæc a nobis percipi; at percipi aliquomodo; atque ita quidem, ut verbis, quibus eadem significantur, subjiciamus quæ pertinent ad veras eorum notiones, etiam si hæc commiscere cum aliis soleamus, quæ sunt ipsis prorsus extranea; quæque idcirco cum ex humana ratione disputare de dogmatibus volumus, omnium primum sunt segreganda, atque cavendum, ut ipsorum notiones nihil prorsus falsi habeant admixtum. Quamdiu autem hoc minimè factum sit; tamdiu jus non erit disputandi, humana ratione, de Dogmatum veritate. Itaque non dubium, quin absurdè pronuncietur universè, disputandum esse ex notionibus quas habemus, sumptis scilicet ut logicè veris; ac potius caveri necesse sit, ut adcuratissimè veras inveniamus notiones, ex quibus disputemus. Hoc dum facimus, uti dum dispicimus an Dogmatis Mysteriique existentia, aut possibilitas philosophicè pateretur queat, dumque cum lege naturæ, quæ de usu Rationis ad veri, quod minime sentiamus, iudicium est, argumenta comparamus Dogmati, Mysterioque contraria; Dogma (verbi molliatur asperitas) rationi subjicimus, nimirum materiem facimus erga quam ratio occupetur; etsi hæc propriè versetur in expendendis relationibus cognitionum nostrarum ad Dogma, idest in Dogmate relativè spectato, non absolutè. Versari autem in Mysteriis immediatè, ac per sese videndis, proprium est mentis Dei. Porro, ut ratione, quam dixi, philosophari de Mysteriis possimus ad ea adfirmanda, tum solum repugnare dici poterit, cum ostensum fuerit nullo nexu, ne remotissimo quidem, sessiones nostras cum iis contineri. Possunt enim, ut docui, Mysteria proximam Rationis facultatem superare, quin remotam superent,

rent, quæque alias facultatem eam superabant, porro, perfecta Ratione, liquidò ostendi, & quoad eos solum, per quos ostendi queunt, Mysteria esse desinere. Ceterum fateor, ac intelligitur facilè ex iis, quæ in Cap. XVIII. notavi ad I. Arg. Huetii, non omnia Mysteria esse hujus generis; ex quo genere, judicandum relinquo Lectoribus, fuerit ne hætenus modus conformitatis Rationis, ac Fidei. Jam & ad refutanda, quæ ex ratione adversus ipsa obijciuntur, singulis horum ostensis vitiis; fat est Mysteria percipi notionibus undique veris, quæque opponuntur, cum ostensa de Rationis usu naturæ lege comparari; ad hæc autem necesse non est, Mysteriorum veritatem humana ratione patere. Denique ex Cap. X. patet, claras distinctasque notiones non esse veri criterion; ac memoria repetendum, fieri posse, ut singula, quibus constat distincta notio, sint vera; & tamen tota notio sit falsa, quòd vel nequeant simul cohærere, vel nequeant cohærere in re, modoque simplici; vel si possunt cohærere in hoc; non tamen possunt ad hujus naturam intimam, ut sæpe sumitur, pertinere.

XVII. Si Baylius, cujus hætenus doctrinam censui, adesset; ego eundem ipsum hujus, quæ mihi secum, nonnullaque ex parte cum hominibus nostris intercessit, disputationis, judicem appellarem; arbitror enim idcirco disputasse, quæ censui; quòd qui posset cum Fide conciliari humana Ratio non viderit; nec dubito, quin eam mihi esset adjudicaturus causæ hujus partem, de qua secum dissentio. Etenim in Dial. Posth. adversus Jacquilotium profitetur, numquam se docuisse, humanam Rationem, doctrinæ Fidei, verè adversari, quòdque fuerit hoc nomine accusatus queritur; & adversus Clericum negat, ex eo, quod argumenta dissolvi neque-

queant, quibus judicium aliquod impugnatur, inferri posse hoc esse falsum. Quod ipsum splendide profitetur in Elucid. sup. Manich. sub fin. Edition. alterius sui Diction. p. 3148. ubi ita loquitur., „ Pour
„ une plus ample satisfaction des Lecteurs les plus
„ scrupuleux je veux bien déclarer ici, que par tout
„ ou l'on verra dans mon Dictionnaire que tels ou
„ tels argumens sont insolubles, je ne souhaite pas
„ qu' on se persuade qu' ils le sont effectivement. Je
„ ne veux dire autre chose, si non qu' ils me paroissent
„ sent insolubles. Cela ne tire point a consequence:
„ ce: chacun se pourra imaginer, s' il lui plait,
„ que j' en juge ainsi, à cause de mon peu de pénétration.,. Jam vero, & in Op. Posth. adversus Clericum, negat vim demonstrationum omnibus, quæcumque Fidei objiciuntur, & interim ignorari ait a nobis rationem, qua sint eorum plurima dissolvenda. Locus est etiam insignis in Resp. Posth. ad eundem p. 35. ubi minimè se desperare, profitetur;
„ que son travail piqueroit d' honneur quelques-uns
„ de ces grands genies, qui forment des nouveaux
„ sistêmes, & qu'ils pourroient inventer un denouement
„ inconnu jusqu' ici.,. Quem ego in locum, non præcipiam Lectoribus, novam ne hanc rationem invenerim, qua nihil esse opus n. 27. cit. Dissert. scripsit Leibnitius; ostendam tamen, præter Methodum, quam ab majoribus accepimus veri exquirendi, demonstrandi, ac vindicandi, quaque usus est Clariss. Leibnitius; aliamque propositam in Cap. VII., tertiam esse impossibilem; nisi quæ utraque sit mixta. Aut enim ex sensu phænomenon, quæ notiones vocavi, proficiscitur ratio observata perpetuo lege continuitatis judiciorum ejusmodi, qualem in nexu notionum cum ceteris veritatibus servat natura; aut vero ab judiciis incipimus, quorum logicam

cam veritatem nec sentiamus, nec ex sensu existentiae notionum elicuerimus, vel, profecti ex sensationibus, porrò progredimur, motu, ut ita dixerim, discreto, ac per saltus. Ratio hæc investigandæ, ostendendæ, vindicandæ veritati reali non est accomodata, ex dem: nec utraque Methodus, nisi cum infinita rerum omnium confusione, conjungi potest. Etenim est longe facillimum absurda suscipere, ut veritates; & idcirco, veritatibus reali Methodo cognitæ, per iudicia temerè, exque Pseudo-Criterio sumpta, adversari. Reliqua igitur solum est Methodus proposita, ac demonstrata in Cap. VII.

Cor. Intelligent per sese Lectores, extemporaneis disputationibus exerceri quidem Tyrones Philosophos posse, ut celeriter nexum principiorum, cuiusquemodi sint, cum iis, quæ inde sequuntur videre consuecant; & tamen veritates abtustiores non esse ejusmodi, de quibus liceat, Peripateticorum veterum more, deambulando certare. Nisi autem his extemporaneis disputationibus imponatur modus, futurum erit, ex Cap. XII. Cor. III, ut veritatem iis obstruamus, quos ad verum inquirendum, ac inveniendum volumus præparare.

A P P E N D I X

In qua, ex proposita Methodo, expediuntur quæstiones de existentia Corporum, tum de incorporea natura Mentis humanæ; post de Revelationis necessitate, ac Religionis divinitus Revelatæ primum apud Patres, inde apud Hebræos, nunc apud solos Christiano-Catholicos existentia; ac tandem Methodus, exquirendæ Religionis, Roussojana, exploditur.

C A P U T I.

Investigatur, ex proposita Methodo, an esse Corpora, ostendi queat dissipatis Malebranchii, & Idealistarum, atque Egoistarum difficultatibus.

I. **C** Omparemus nunc propositam Methodum cum quæstionibus aliquot gravissimis, quæque sunt fundamenta universæ sapientiæ, sive ejus, ad quam per sese efferri potest humana Ratio; sive præstantionis alterius, ad quam potest, dictante Deo; pervenire. Ac primo loco inquiremus in existentiam corporum extra mentes nostras; adversus quam non Pyrrhoniani solum, ac Sceptici; sed Egoistæ etiam, & Idealistæ, alique nonnulli, & Malebranchius imprimis difficultates moverunt, atque has fortasse nondum satis enucleatè expeditas. Ostendi jam, Cap. VI. per ratiocinationem confusam tam certò ac necessariò intelligi corporum extra mentes nostras existentiam; ut nemo unquam, ne his quidem exceptis, quos paullo ante appellavi, dubitare de eadem potuerit; ac intelligi oportet, quæstionem hanc eò duntaxat pertinere; ut investigetur,

tur, ac distinctè exponatur quid confusa illa ratiocinatio præferat. Mentem quidem humanam ita adfici & commutari, ut extensiones necessariò percipiat, & has quidem solidas, figuratas, mobiles, divisibiles; res est, quam perpetuò experimur. Sed extensiones hujusmodi, ut sentiuntur, idest ut existunt in mente, dumtaxat phænomena adfectionesque sunt mentis ejusdem ut Mens est; nec ullas esse extensiones hujusmodi reales, quæ corpora dicimus, constare aliter poterit; ac si ex veri Criterio constiterit, notionum aliquot nostrarum existentiam, cum existentia extensionum realium ita nexam, & copulatam esse; ut nisi hæ essent, extare illæ, quomodo extare sentimus, minime possent, ex Cap. III. ac VII.

II. Adferam primum ex Malebranchio, quæ sunt disputata adversus demonstrationem existentia corporum, ex nostris notionibus institutam. Cum, initio Capitis X. Lib. I. De inquirenda Veritate, & in Cap. VI. Libri II. De Methodo, scripsisset *existentiam corporum probatu esse admodum difficilem*; in Illustrationibus hoc ipsum resumpsit disputavitque hæc adversus argumenta, quibus demonstrari eandem, Philosophi putant. Corpora esse ex eo concluditur, quod sensus hoc testificantur. Sensus autem sæpe nos fallunt, quod patet 1. ex notionibus sensibilibus qualitatibus. 2. Quia vividior sensatio, quæ relationem magis necessariam ad aliquod corpus actu existens habeat, est dolor. Sæpe tamen contingit, ut, qui altero brachio truncati fuerunt, in eo sentirent dolores acerrimos. 3. Extitere homines, qui arbitrarentur, se habere cornua in capite, alii qui imaginarentur, se esse butyreo, aut vitreo, aut se non habere corpus formatum ut ceteri homines; sed quale Gallus Gallinaceus, Lupus, Bos habere solent. 4. Necesse non est existere corpora extra nos,

ut

ut excitentur motiones in cerebro nostro. Somnus, Animi adfectus, infania eisdem excitant motus sine corporum interventu; ac præterea Deus potest in cerebro excitare motus sine interventu corporum; immo, & ideas novas in mentibus, nullis novis motibus in cerebro excitatis. 5. Quæ extra nos videre nobis videmur, utcumque diffita, videmus in nobis ipsis, & proprie non videmus nisi corpora intelligibilia, & inter mentes nostras & hæc, spatia sunt intelligibilia, ut spatia sunt materialia inter corpora existentia 6. Negat denique iudicium de existentia corporum esse naturale ac necessarium, ne fateri cogatur ejus Auctorem Deum esse, qui neminem fallit, aut fallere potest.

III. Ego hac in re plus, atque postulavit, Malebranchio concedam; & per sensus, aut cerebrum probari non posse corporum existentiam, fatebor; ac jure tamen postulabo, ut quæ ipse de vitiis sensuum, deque motionibus, quæ, sine corporum interventu, fieri possunt in sensibus & cerebro, commemoravit, expungat; nunc enim ad quæstionem non pertinent. Nimirum quærimus universè, an esse corpora ostendi queat, & idcirco etiam, an possit demonstrari existentia organon sensoriorum, ac cerebri ullius in rerum natura. Ex iis vero, quæ in sensibus, & cerebro contingere queunt, si dubitatio moveatur adversus rationes, quibus hætenus adfirmatum est esse corpora; licebit ex æquo concludere, qui ob has causas dubitare se ait, an sint corpora; esse hæc eadem operà confiteri, quæ causas aperit dubitationis suæ. Dicam verbo, ineptissimè facit, qui in quæstione an corpora sint, argumenta adhibet, quorum præmissæ involvunt existentiam corporum eorundem. Itaque & illud non probo, quod scripsit Genuensis Art. Logic. Crit. Lib. IV. Cap. I. §. II.

In corporum existentia dignoscenda sensus proprii sunt iudices, iique certi. Sensus enim organa sunt corporea & necessaria, nimirum non moventur nisi extrinsecus, & tactu: tangi autem corpora non possunt nisi a corporeis: ergo ex tactu tutò de corporum existentia iudicamus. . . . Non igitur eos probo, qui ex ideis corporum, eorum existentiam demonstrare conantur; idee enim res aut possibiles, aut existentes; non necessario existentes deferunt. Quam ob rem, si possibilia esse, possunt idearum objecta, non statim concludi potest existere. Quo in loco, præter existentiam corporum, sumit absurdè Genuensis, sensus non posse moveri nisi tactu corporum; negat enim tacitè posse moveri per res incorporeas; nam si hoc fateretur, vis rationis, qua utitur, penitus evanesceret. Jam & motiones fieri in sensibus, res est, cujus intelligentia pertinet ad provinciam rationis, ex dem: Cap. III. Quod autem disputat adversus eos, qui affirmant ex ideis existentiam corporum; hoc unum demonstrat, inveniendam esse rationem discernendi, quibus nostris ideis respondeant possibilia, quibus extantia extra mentes, ac denique, quibus respondeat nihil possibile, vel existens extra mentes ipsas. Hanc, quantum pertinet ad existentiam corporum demonstrandam, ex Methodo Cap. VII. hunc in modum eliciam.

IV. Notionum nostrarum plures determinari per causas externas, in Cap. II. ostensum est. Quod verò mentibus informemus notiones, vel, ut adcuratius loquar, quod mentes nostræ formentur in notiones extensionum solidarum, figurabilium, mobilium, divisibilium &c. id verò, ex dem. ibid. non oritur ex intima natura mentium ipsarum absolutè ac per sese spectata; scilicet non sequitur necessario mentes nostras per sese consideratas sunt enim no-

tio.

tiones hæ, salvis mentibus, variabiles; sed aut pendet ex arbitrii nostri libertate, aut ex causis externis. Extensionum notiones plurimas determinari in nobis per causas externas, & quidem sic, ut necessario his mancipemur; ex Cap. II. palam est. Hæc vero necessitas interdum cohæret cum libertate in causa, ut vocant, quatenus nos subducere potuimus, aut possumus ab actionibus externarum causarum, per quas notiones, de quibus agimus, determinantur; interdum autem nullam nobis hujusmodi libertatem relinquit. Status somniantium, tum aliorum, quos delirium agitat, exempla exhibet hujus generis. Nunc verò extensiones solidas, figuratas, mobiles, divisibiles papyri, v. c. aut calami, quibus mihi, ut cum Idealistis loquar, uti videor, necessario percipio; & tamen in hoc ipso eram liber in causa; poteram scilicet casum evadere, in quo contingerent hæ perceptiones; & possum præterea in casus migrare, quibus cessent; ad quod tamen satis non est sola voluntas non percipiendi, nisi externarum causarum actionem ab me avertam illam, quam perceptiones eadem in me consequuntur, uti ad has, quemadmodum existunt, habendas, satis non fuit, me habere voluisse. Existentiam hujus generis perceptionum extensionis, a se necessario pendere, sive physicè, sive occasionaliter pendeat, ex existentia extensionum solidarum, mobilium, figurabilium, divisibilium, idest extensionum, quæ sint corpora physica. Etenim hæ perceptiones vel determinantur in nobis, præter ordinem necessariorum causarum, per solas causas liberè agentes; aut per causas necessario agentes; aut per causas liberè agentes in nos; sed agentes tamen prout tulerit ordo rerum libertate carentium. Primum non cohæret cum harum perceptionum initio, & continuatione quoad
nos

nos liberis in causa ; non enim habemus in potestate liberas externarum causarum actiones , per quas solas determinari finguntur . Et has causas agere , quodcumque agunt in mentes nostras , vi ejusmodi , cujus effectum prohibere nequeamus , quidquid contra conemur ; non dubium est ; ut , si prima hypothesis haberet locum , neque continuatio hujusmodi perceptionum libera quoad nos ullo modo esse posset . Si autem perceptiones hæ determinantur per causas necessarias , aut per liberas agentes pro necessariorum ordine ad nos , scimus tot entia ab mentibus nostris diversa existere , quorum numerus æqualis sit numero notionum partialium , quas notio tota finitæ extensionis complectitur . Scilicet unaqueque pars notionis totius , & ipsa est notio , & suam postulat causam necessariam , sive physicam , sive occasionalem , ab mente distinctam . Jam hujusmodi causæ aut sunt compenetratæ , aut aliæ extra alias positæ . Si postremum extensionem efficient finitam , sive hæc sit adcuratè continua , sive fecus . Si alterum , non poterit ipfarum ordo ad mentem determinare notionem extensionis . Nam si compenetrantur substantiæ , & hæ ipsæ simul ad mentes nostras referuntur , non possunt referri nisi ut sunt , idest nisi ut compenetratæ ; ac idcirco , sive physicè , sive occasionaliter , pertinebunt dumtaxat ad commutandas mentes quoad compenetrata , ut compenetrata sunt ; quo casu quidvis potius erit hæc mentis commutatio , quam notio extensionis compositæ . Eadem est demonstratio de figurabilitate , mobilitate , divisibilitate , soliditate , etc. ut esse dubium non possit quin extent extensiones , quas appellamus corpora physica . Hoc genere perceptionum Christus redivivus , suum corpus esse verum , ac solidum corpus hominis ; intelligi voluit .

Cor. I. Si idem corpus ad eandem mentem , per quascumque interpositas necessarias causas , diversimodè referatur, quod interdum tempore uno contingit videnti ; plures notiones excitabit , differentes pro diversitate relationum suarum ad mentem ipsam .

Cor. II. Ex perceptionibus corporum , quas determinamus per liberum nostrum arbitrium independenter ab causis externis , licet quidem concludere nos esse præditos facultate fingendi ; esse autem corpora, quæ sic percipimus , concludere ex perceptionibus iisdem non licet magis ; atque esse montem aureum , ex eo , quod hunc percipiamus .

Cor. III. Cum ex causis ignotis notiones extensionis tam necessariò sequuntur; ut quod has excitandas, aut quoquo modo commutandas nulla ratione sumus liberi; ex notionum hujusmodi existentia, non licet concludere ad existentiam corporum, quæ his notionibus respondeant; atque hoc unum probant primæ quatuor Malebranchii rationes . Cognitis causis , sæpius patebit corpora non extitisse , ad quæ notiones eæ pertinerent. Quincta autem ratio convincit solum, Malebranchium non vidisse Methodum philosophandi ex notionibus ad rerum veritatem. Postrema , si de necessitate interna atque absoluta sit, vera est; sed ex ea non sequitur existentiam corporum non posse demonstrari ; si de necessitate sit hypothetica ; falsum est , ex dem. in Cap. XI. , mentem , quum judicat de existentia corporum ut est veri Criterion , non judicare necessariò , etiam si judicet sæpè liberè in causa . Qui autem criterio uti nequeunt , quo discernant , quibus notionibus suis necessariis , corporum , quæ percipiunt , existentiam respondere , necesse non sit , aut contra ; ii vel judicabunt esse corpora quæ non sunt , ut somniantes , tum alii quos

K

de-

delirium agitat; vel existimabunt non esse quæ sunt; ut factum in Apostolo Petro ex carcere Jerosolymitano exeunte, dum non probè erat sui compos. Sed horum casus ineptissimè Pyrrhoniani adduxere ad suæ causæ præsidium.

Cor. IV. Si Deus ejusmodi imagines excitet in mente Prophetæ, quoad quas nulla prorsus huic, ne in causa quidem, relinquatur libertas; Prophetæ, nisi aliunde didicerit, non erit intellecturus, an Deus sibi exhibeat objecta realia; an secus. Contra si Prophetæ relinquatur libertas in causa erga hujusmodi imagines; qualem libertatem ex posui Num. IV. non dubium erit, quin Prophetæ sensibilia ostendantur.

Cor. V. Pertinet quoque nostra demonstratio ad discernendum, an in præstigiis Magorum, omni-que illusione Dæmonum exhibeantur objecta realia, an agatur per Dæmones immediatè in cerebrum ac mentes eorum, quibus illudunt, simili-ter ac mox de Deo dictum est. Quum sumus liberi erga causas harum perceptionum ab mentibus nostris diversas, possumusque nos subducere, ut volumus, ex ipsarum actionibus, v. c. avertis oculis, vel clausis, ludimur per objecta realia. Quod & illusiones præstigatorum posse detegi, habebit consequens; & iisdem, sanis hominibus imponi diu posse, minimè patietur. Hæc verò doctrina maximè valet ad ea refutanda, quæ increduli ex vi phantasiæ, causisque in hanc exercitis, adversus miracula disputarunt.

Cor. VI. Quamquam verò certissimum sit, perceptionibus nostris quamplurimis respondere corpora extantia sic, ut his minimè extantibus, esse illæ, quemadmodum sunt, haud possent; tamen ex æquo esse certum oportet, magnitudinis, atque, figuræ corporum, nullas nos habere ideas, adcu-
ratif-

ratissimè cum his ipsis realibus adfectionibus eorum , congruentes . Scilicet ad cognoscendam absolutam corporis , quod esse intelligimus , magnitudinem , numerum partium , vel minimarum , quibus constat , intelligi oporteret ; ad intelligendam autem figuram adcuratissimè , oporteret singulas partes ejus externas , harumque inter sese dispositionem , agnoscere . Quæ non contingunt . Ita nec possumus quantitatem absolutam virium , quibus singula urgentur , perspectam habere adcuratè , nec intelligere adcuratissimè , quantum duo corpora inter se distent . Scilicet adcuratissimè vera , de his absolute spectatis , judicia , nullo continentur nexu necessario cum existentia notionum , quas dixi pendere ex corporum existentia ; nec idcirco ex his elici possint . Erunt ergo perfectæ horum & similium cognitiones , non hominum certè : sed ejus qui omnia in numero , & pondere , & mensura constituit ; neque aut rationibus vitæ mortalis , aut hominibus melioribus faciendis sunt necessariæ . Cognoscimus autem hæc ipsa obscurius & crassius , quantum usus postulant vitæ mortalis , ac Mathematicorum curiositas longius etiam , ut plurimum , progressa est . Aliquam autem esse absolutam extantium corporum extensionem , magnitudinem , figuram , mobilitatem , intelligimus perspicuè ac certissimè ; tantam vero esse absolutam extensionem , ac magnitudinem eorum , quantam percipimus ; id vero temerè judicarem , ut judicarem temerè , figuram corporis absolutam , adcuratissimè exhiberi notione nostra ; aut ratione instituta ex hujus existentia , posse depræhendi . Definiemus ergo in quocumque casu de his , pro corporibus non ut sunt in se ; sed ut ad nos percipientes , eadem extantia referuntur . Ac simile judicium est de sensibilibus qualitatibus , quarum cum existentia in nostris menti-

bus, nullo modo nexum est ut earum similes esse, *formaliter* in corporibus debeant; nexum est autem, ut debeant ea, unde pendent ipsarum perceptiones, extensa esse, figurata etc. Uno verbo notiones, ex quibus incipimus de corporibus philosophari, considerandæ sunt dumtaxat tamquam mentis phænomena, quorum existentia nexus cum reliqua natura scrutandus est. Hoc modo consideratæ sunt, cum conclusum est, esse extensiones mobiles, figuratas, divisibiles, etc., & hoc modo si consideremus notiones sensibilibus qualitatibus, pendent necessariò ex dispositione ejusmodi entium plurium, quæ sine extensione esse nequeat; sive hæc adcuratè continua sit, sive secus, de quo in Theosophia.

C A P U T II.

Inquiritur an nostra Methodo patere queat, Mentem humanam non modo esse simplicem; sed etiam intimam naturam diversam ab corporum Elementis, quod negat nuperus Auctor Meditationis Philosophicæ primæ; tum examinanda proponitur Hypothesis super modo commercii Mentis humanæ cum corpore.

I. **Q**Uæstio de corporum existentia mòx expedita, eò pertinuit, ut Lectores, tamquam proposito exemplo, viderent, quemadmodum hominis ratio ferri possit ad veritates rerum, ab mentibus nostris diversarum. Agam nunc, ut explicata quæstione altera, & hac quoque gravissima, intelligatur quemadmodum mens ex phænomenis suis, quæ notiones vocavi, possit Methodo Capituli VII. seipsam distinctè intelligere. Primum autem sit ne mens compositum physicum, seu corpus, investigabo; tentabo deinceps an possim demonstrare, ipsam

ipsam intima natura, ab simplicibus corporum elementis, esse diversam.

Ad primum quod pertinet, fingatur, si liceat, quidquid est, quod in nobis cogitat, esse congeriem substantiarum simplicium. (Evertam scilicet in Theosophia hypothesein divisibilitatis magnitudinum in infinitum.) Fingatur quoque, nos cogitare multa simul; quod semper facimus, quandocumque magnitudines discretas, aut continuas cogitamus. Pertinebit ne, hypothesei prima constante, tota cogitatio, idest cogitatio ut ab omnia extenditur, unde magnitudo percepta existit, ad simplicem quamlibet rei in nobis cogitantis partem; an verò tota quidem ad totum subjectum cogitans, partes ejus, sive perceptiones singulæ, quas complectitur, ad partes singulas cogitantis subjecti; an denique ad totum principium cogitans tota, ad singulas autem ipsius partes, nihil cogitationis ejusdem? Præter has hypotheses nulla reliqua est, quam comminisci queant, qui mentem humanam habent compositam. Has ergo hypotheses cum mente, quæ fingitur compositum physicum, comparemus. Ac postrema quidem manifestò pugnat intrinsecè. Quoniam enim compositum, de quo agimus, nihil est, præter multitudinem entium, quæ certo modo sunt colligata; dicere quidpiam ad ipsum pertinere ut totum est, tanti valet, quanti dicere illud pertinere ad partes, ut colligatas utique; sed ad partes tamen; involvit enim enunciatio modalis absolutam, sine qua esse nequit; & hoc tamen simul in hypothesei postrema negatur de cogitatione. Itaque hypothesis postrema pugnat, ut dicere solemus, in terminis. Altera autem hypothesis non potest cohærere cum judicio intimi sensus. Nam si pars cogitationis pertineret ad partem principii cogitantis, pars alia ad partem aliam principii

eiusdem ; quidquid in nobis sentiret se percipere partem magnitudinis , non posset sibi esse conscius perceptionis etiam partium , magnitudinis eiusdem , aliarum , ex dem. in Cap. I. Superest ergo ut dicatur totam cogitationem pertinere ad singulas partes cogitantis principii , idest singulas hujus partes esse adæquata cogitationis principia , ac perfectas mentes ; nec unam nostrum cuivis suppetere mentem ; sed plures ; quarum tamen unaqueque sit simplex . Hanc autem hypothesin non est hujus loci refutare . Sed in Theosophia palam faciam , eundem prorsus contingentem modum , & idcirco etiam eandem prorsus notionem , ac hujus perceptionem , non posse ad substantias duas , aut plures pertinere .

Idem est argumentum de voluntatibus , quas intimè sentimus pertinere ad principium in nobis cogitans , ac similiter , atque cogitationes , extendi ad multa , & ferri in composita sic ; ut postulent sibi principium simplex , prorsus ut cogitationes .

II. Si corpora nullis existerent ex simplicibus , absolutèque primis elementis ; proposita demonstratione planè constaret intimum ac necessarium discrimen humanæ mentis ab tota natura corporea . Illam enim simplicem esse oporteret , quum in natura corporea nihil eïet , esseque posset , nisi composita . Nunc verò , quoniam reali methodo sum ostensurus originem extensionis corporeæ ex substantiis simplicibus , longius mihi provehendam esse rationem video ; atque exquirendum , differat re ab his elementis corporum humana mens intimà naturà , ac idcirco discrimine immobili . Atque hoc eò exquirendum diligentius , quod ex hujus rei obscuritate quasiere nonnulli præsidium , ad labefactandum rationes , queis mentem humanam incorpoream esse , & immortalem intrinsecè , asseritur . Auctor Meditationis

nis Philosophicæ primæ, ad Quæst. 4. subdubitanter pronunciarat, Spiritus ab materie elementis haud intima natura; sed per adjectas sibi, Auctoris naturæ arbitrio, cogitandi, ac volendi facultates, differre, quod porro in Meditationis Epilogo definitè pronunciat. At enim (a). *Poterimus philosophia libertate adfirmare, I. D. O. M. unum dumtaxat condidisse genus substantiarum, quæ differrent numero, simplices essent, minimè extensæ, similes, nec ulla, sibi essentiali, vi præditæ II. Has ipsum tamquam in duas classes divisisse, alteram, quam donavit intelligendi, itemque volendi vi; atque ad hanc pertinent spiritus; alteram, quam vi instruxit attrahendi, ac repellendi, & hæc materiem comprehendit. Eò, ut hoc definitè affirmaret, progressus Lokius non fuerat.*

III. Sistema istiusmodi quale sit, examinaturus, ad confusionem removendam, considerabo simplices substantias, unde Mundus existit, divisim: videlicet cum ceteris non colligatas, immo, & his neglectis, considerare dumtaxat institutam unam ex humanis mentibus. De quibus Auctor Meditationis fatetur, & existentiam suam ipsas intelligere, & facultate sui ipsarum determinatrice easdem pollere; & verò constant hæc ipsa intimo sensu eorum, quæ aguntur in mentibus. De his igitur facultatibus, possint ne substantiæ simplici, naturà ipsarum experti,

K 4

adjun-

(a) Potremo asserire con Filosofica libertà I. Dio O. M. creò un genere solo di sostanze distinte di numero, semplici, inestese, simili, e non essenzialmente fornite di forza alcuna II. Ei le divise come in due Classi, una a cui diede la forza d'intendere, e volere; ed in questa sono gli spiriti, l'altra a cui diede la forza di attrarre, e repellere; in questa seconda classe viene compresa la materia.

adjungi extrinsecus, inquiram ex regula veritatis. Primumque de vi sui ipsius determinatrice agamus, atque ponamus, unam ex substantiis, quas, cum mentes non essent, evasisse in Mentem commentus est ille, vi omni sui ipsius determinatrice ad novos status fuisse, ut vult, destituam. Consequens erit, ut substantiam hanc cogitare debeamus naturæ hujusmodi, per quam posset quidem determinari divinitus ad contingentes status, quorum capax esset; sed per quam ipsam naturam (ex hyp. vi omni sui ipsius determinatrice carentem) nihil posset in statibus his commutare; idest ut cogitare debeamus, ab initio per intimam naturam, quoad omnes hujusmodi status, in quibus constitui poterat, fuisse prorsus inertem. Fingitur scilicet ab Meditationis Auctore, substantias, ex quibus mentes extitere, non conditionibus solum caruisse, sine quibus vim sui determinatricem, quam natura haberent, exercere non possent; sed ipsa se determinandi vi funditus fuisse destitutas, & hanc his substantiis fuisse communicatam libera Dei voluntate. Decernat igitur, si fieri potest, Deus, ut substantia naturæ, quoad omnia, iners, possit sese ad novos status determinare; atque hæc facultate utatur sibi attributa. Erit ne determinationis hujus verè propriæque principium intima substantiæ, de qua agimus, natura ut nova vi instructa; an vero quæcumque determinatio ex vi hujusmodi, seu facultate oriatur, nihil agente ad hanc ipsam determinandam; sed dumtaxat patiente, substantia? Hoc postremum si dicitur, duo dicuntur absurda. Primum modos, qui extrinsecus substantiæ adveniunt per sese posse agere, quod involvit eosdem simul esse modos extrinsecos, ac verè propriæque substantias; & præterea positio eadem evertit hypothesin, qua statuebatur, substantiam accepta vi hujusmodi determina-

re

re seipsam ; hæc enim substantia in casu vim passa est, non sibi tribuit, & pati tantummodo debet quidvis hujus consequens est, si nihil agat ad hoc ipsum determinandum. Superest igitur, ut intima hujus substantiæ natura sit vera causa determinationum suarum. Sed neque hoc, ex hyp. esse potest. Fingitur enim, ad intimam naturam substantiarum factarum, facultates activas nullas pertinuisse ab initio. Hinc autem sequitur, ut si harum quædam porrò acceperint vim sui ipsius determinatricem, pertineatque hæc vis ad intimam ipsarum naturam ; sequitur inquam, ut intima substantiarum hujusmodi natura sit commutata in naturam aliam ; quod per simplicitatem ipsarum fieri non potuit, quin totæ everterentur. Cum autem absurda hæc sequantur ex eo, quod Meditationis Auctor fingeat, vim sui ipsius determinatricem non pertinere ad essentiam substantiarum, quæ hac sunt instructæ ; intelligendum erit, nihil hypothesei ista esse absurdius ; ac substantiam quamcumque vel omnino inertem, ex intima naturæ suæ ratione esse debere, ut sit solum apta ad mutationes patiendas ab causis aliis ; vel si qua vi sui ipsius determinatrice polleat ; ut hæc eidem debeat esse intrinseca, & essentialis. Constat enim esse adventitiam non posse.

I. Progrediamur nunc longius, atque fingamus substantiam nihil penitus cognoscentem in statu quocumque contingenti positam, & in quam ipsam nihil, ad commutandum hunc statum, agatur per causas externas. Ea si determinetur ad novum statum, non determinabitur utique per ullam actionem suam aut liberam perfectè, aut spontaneam ; (sic enim voco actionem procedentem ex aliqua cognitione ; sed quæ satis non sit, ut actio perfectè, absolutèque libera censeatur) hoc enim repugnat hypothesei, quæ
pos-

positum est, hanc substantiam nihil omnino cognoscere. Determinabitur ergo per absolutam naturæ suæ necessitatem. Sed hoc fieri non potest; oporteret enim statum, de quo migrat in alium, cum ejus natura pugnare, & idcirco in eo statu numquam fuisse.

Cor. I. Ergo substantiæ cuicumque cognoscendi vi destitutæ essentialis est vis inertiae quoad omnes prorsus contingentes status, in quibus ponatur. Et cuicumque substantiæ inertia quoad omnes status non est essentialis, eidem est essentialis cognoscendi facultas.

Cor. II. Et quoniam substantiarum simplicium essentialis commutari nequeunt; non potest substantiæ cognoscendi vi destitutæ facultas hæc tribui; nec substantia cognoscendi vi prædita potest orbari sua facultate, vel redigi in substantiam prorsus inertem; quod posse contingere humanis mentibus Auctor ille affirmavit.

V. Quia autem in Cap. II. definivi, cognitionem rerum ab mente distinctarum, ac præterea distinctam cognitionem facultatum suarum, quæ esse nequit, nisi cognitis relationibus suis, & idcirco harum terminis, non pertinere ad intimam Mentis humanæ naturam; sepositam vero habui quæstionem, an Mens necessariò ac semper sentire debeat se esse; idest se ipsam absolutè spectatam, ut existit; (non enim est in eadem absolutè necessaria, & immobilis perceptio sui ipsius ut determinatur existentia ejus per adfectiones contingentes) placet eam quæstionem resumere. Quam universè dissolvam pro substantia simplici, quæ se esse actu non sentiat; atque investigabo an hoc ipsum sentire umquam possit sive per sui naturam, sive per causas externas. Progressus huc usque est admodum facile Problema
expe-

expedire. Nam substantia simplex, quæ, nullo modo, se esse sentit, si ad sentiendum migret, commutari debet quoad seipsam absolute spectatam; idest commutari debet intrinsecè, quod est impossibile.

Cor. I. Et quoniam, ex Cap. I. Num. IV, alia percipere non est alia in sese repræsentare; quod pertinet etiam ad imagines mortuas; sed sibi esse conscium sui, ut alia exhibet; fieri non potest, ut quod se non sentit, quidpiam præter sese percipiat. Quare nihil omnino percipere, vel divinitus queunt, elementa corporum, quæ certissimè se ipsa non sentiunt. Corpora scilicet; ac idcirco etiam ea, unde existunt, depræhenduntur omnino quoad omnes contingentes status inertia; &, quod hinc sequitur, carere sensu sui, quocum nexum est, ut cogitantia principia possint ex sese status contingentes suos aut commutare, aut conari ad commutandum. Quoniam tamen Auctor Philosophicæ Meditationis, cujus commentum explodere institui, abest ab Leibnitii hypothese de vi percipiendi elementis materie essentiali; idcirco satis habeo attigisse, quod probè intellectum valeat ad evertendam hypothesein Cl. viri. Cetera, quæ de ordine intrinseco horum elementorum ad commutandas perpetuò perceptiones suas Leibnitius fabulatus est, dissipant ea, quæ in II. Cap. demonstravi, de Mente humana; pertinent enim, commutatis verbis, ad quæcumque cogitantia principia.

ANIMADVERSIO.

Quæ mentis actiones dici solent perceptiones reflexæ aut existentie mentium nostrarum, aut nostrarum perceptionum præsentium (ne quem hoc loco im-

pli-

plicent) non sunt novi sensus sive existentiae, sive perceptionum, quas dixi, si propriè volumus loqui. Sunt vero mentales dumtaxat enunciationes distinctae sensus immobilis existentiae nostrae, tum etiam sensus perceptionum praesentium his perceptionibus essentialis; quod ita esse oportere metaphysica ratione posset facile ostendi; sed sensu intimo patet ita esse.

Cor. II. Cognitio actualis existentiae, & confusa essentiae suae est, cogitanti cuicumque principio; & idcirco etiam humanae menti, essentialis; & ideo in eadem perpetua & immobilis; &, quod indidem sequitur, mens semper atque existit, necessario vivit; ut enim careat hac cognitione, metaphysicè est impossibile.

Cor. III. Eadem absolute spectata, cum sit immobilis, nequit esse objectum memoriae; sed solum objectum memoriae esse potest considerata extrinsecè, ac relativè, nimirum ut coexistit praeteritis contingentibus cognitionibus, quarum recordemur. Harum nisi recordemur, non possumus meminisse sensus existentiae nostrae; non enim hic sensus absolute spectatus praeteritus est; sed praesens tantum. Veritas hæc nexa est cum natura durationis in Theosophia aperienda ac demonstranda.

Cor. IV. Eadem cognitio neque ex corpore, neque ex ullis adventitiis ideis pendere potest, nec per ideas habetur, aut ex sensu perceptionum ullarum elicitur. His enim omnibus ordine eodem necessario praeventitur; quo essentialia adventitiis praeventuntur. Atque ineptissime prorsus Auctor Meditationis Philosophicae I. his verbis auspicatur eandem (a). *Intimus, cui refragari nemo potest, sensus*
idea-

(a) Un intimo irrefragabile sentimento delle proprie idee avvisa l'Uomo Filosofo, che egli esiste.

idearum admonet hominem Philosophum existentiae suae. Ubi etiam nescio cur non de homine universè ; sed de homine Philosopho sic ille scripserit ; & cum errores tam alto supercilio , tamque tumido orationis genere video, tamquam certas veritates, proponi ; fateor, quamquam indignor interdum ; sæpius cachinnum tenere non possum. Jam & male, hunc in modum, argumentabatur Cartesius, Cogito : ergo sum. Quid enim est isthuc cogito, nisi sum cogitans, idest nisi & sum, & sum certo modo ? Itaque id antecedens explicitè, atque formaliter involvit consequens, atque hoc est enunciatio identica antecedentis inadæquatè, ut ajunt, spectata.

Cor. V. Cadunt autem sua sponte argumenta omnia, quibus Jo: Lokius efficere conabatur, cogitationem divinitus materiei addi posse ; ostensum est enim, quod ens aliquando non cogitat, numquam posse cogitare.

Cor. VI. Argumenta autem eorum, qui ex phænomenis mentis comparatis cum phænomenis humani corporis, atque imprimis cerebri, quibuscum illorum plurima proximè sunt colligata, quorumque similia videntur, mentem concludere esse corpoream ; ad hoc usque consequens, nisi per saltum, ac sumpto temerè illius antecedentis cum consequente, de quo agimus, nexu ; pervenire non poterunt. Ex eo enim antecedente duntaxat sequitur, mentem, quamdiu hic vivimus, cum hominis cerebro, ac reliquo corpore ita esse colligatam ; ut ex horum statu, & mutationibus pendeant contingentes cogitationes ipsius ; sed esse ipsam corpoream, non sequitur.

VI. De lege, ac modo commercii mentis humanæ cum corpore, tum de adventitiarum notionum natura, & origine, perpetuò in Philosophia dispu-

disputatum; atque hæ quæstiones in Mysteriis Philosophiæ numerantur. Vereor autem, ut nostra Methodo, hæc quoque sint in lucem aliquando efferenda. Placet interea hypothesin Lectoribus examinandam proponere; ut ipsi definiant, si poterunt, an hanc ipsam phænomena postulent. Ita autem se habet hypothesis hæc. 1. Ponit, quoad homo vivit, mentem absoluta Dei voluntate sic esse copulatam cum cerebro, aut cerebri parte composita, quæ sit sedes ipsius; ut intimè huic coexistat; idcirco intimè adesse mentem debere pluribus entibus, quæ sunt extra se posita. Non repugnare, ut substantia simplex sic possit existere, demonstratum dabo in Theosophia, ubi etiam ostendam, quidquid Deus velit absoluta voluntate, & ad oppositi, ut ajunt, exclusionem; ita necessariò faciendum, quemadmodum a Deo decretum est. Eadem hypothesis ponit, per absolutam eandem Dei voluntatem oportere, ut cerebrum quoque, quoad homo vivit, menti coexistat; quod contineri in prima etiam parte hypotheseos, non dubium est. 2. Mentem humanam hypothesis eadem facit extensionem extensione, quam veteres appellabant virtuales; ego autem cum extensionem virtutis appellare constituerim magnitudinem facultatum mentis; extensionem illam, quæ mens extenso formaliter cerebro intimè coexistit, appellabo extensionem formalem; sed extensionem formalem cerebri appello absolutam; habet enim cerebrum partes, quæ substantiæ totidem sunt, extra se invicem positas; mentis vero extensionem facio extrinsecam duntaxat, ac relativam; nam absoluta esse nequit; cum mentem ipsam absolutè oportere esse simplicem, ostensum sit. Hanc mentis relativam extensionem phænomena videntur postulare; nam motiones factæ in organis

nis sensoriiis , non terminantur in parte indivisibili cerebri ; & fortasse ne plures quidem ejusdem generis mutationes mens eodem tempore pati posset , præsertim distinctas ; (quales patitur quodcumque excitatur ad percipienda composita) nisi extensa esset , ut dixi relativè . 3. Constitutà intima coexistentia cerebri ac mentis ; consequens est , ut per externas causas quascumque , ex quibus sequatur , ut loco moveri cerebrum debeat , eadem operà determinetur motus localis mentis ; ac præterea , ut si mens energià suà loco se moveat ; indidem sequi intelligamus , ut debeat moveri cerebrum , & reliquum corpus , aut corporis partes , prout mentis motio præsetulerit quoad cerebrum , pro nexus intimæ coexistentiæ ratione , & motio cerebri præsetulerit quoad reliquum corpus , pro ratione nexus , quo cerebrum colligatur cum reliquis partibus corporis , extra ipsum positis . Motus hic pertinet ad mentem , non ut mens est ; sed ut substantia ; estque intelligendum ratione , ipsum in mente contigisse , aut contingere ; ac ratione quidem profecta ex sensu existentia notionum , quæ cum existentia motus ejus colligantur , ut in præcedente Cap. factum universè , quoad motum realem . Et certè , si dum cerebrum loco movetur , nullus alius motus in ipso contingeret , mens quoad cerebrum non commutaretur per motum hujusmodi ; nihil autem contingenter , ac mutabiliter sentire potest , nisi mutationes existentia suæ , quæ cerebro alligata est , & quam , eodem modo quod cerebrum se habere , ponimus . Fortasse hæc est causa , cur profundo somno occupati , si æquabili deferantur motu , hunc non percipiant ; cur etiam dormientes minimè percipiamus causas externas , quæ in nos agunt , & cur vigilantes , si deferantur v. c. in navi
sic,

fic, ut nihil videant, nec interim navis jactetur, minime percipiant motum navis ex mutationibus, quas actu experiuntur; nam nullas actu experiuntur, unde concludere possint, navim moveri. 4. Quoniam supra positum est, mentem existere intime in singulis sedis suae partibus; consequens erit, ut commutatis inter se cerebri partibus; debeat commutari existentia mentis, non quidem intrinsece absoluteque; hoc enim, ut docui, per simplicitatem mentis est impossibile; sed relative, ut singulis hisce partibus intime coexistit; & quidem ut in eadem ratione, qua partes cerebri inter sese absolute moventur, debeat mens commutari, & moveri etiam si placet, ut singulis illis partibus cerebri intime adest; non, verò quoad partes substantiae suae, quae nullae sunt. Ex relationum enim coexistentiae hujusmodi natura intelligitur, si commutetur ordo terminorum, ordinem ipsarum relationum commutari operà unà oportere, & quidem in eadem ratione. 5. Cum autem, ex dem. paullo ante, necessario ac semper sentiat mens existentiam suam, sentiatque ex æquo ubicunque est; consequens erit, ut hujus mutationes, simul ac fiunt, & quomodo fiunt, sentire debeat; utque notiones etiam adventitiae, sive distinguantur, sive secus, a perceptionibus; ab his tamen sejungi nequeant. 6. Quoniam lex intimae coexistentiae praefert, ut simul existant mutationes mentis & cerebri; consequens erit, ut motio mentis non possit esse causa motionis cerebri; nam effectus, quod demonstrabo in Theosophia, non potest existere nisi per actionem existentiam ejus praecedentem; mens vero esse poterit causa motionis hujus per actionem aliam, unde consequitur motio mentis ipsius. Similiter mutationes cerebri causae non sunt notionum, ac perceptionum mentis, sed notionum causae verè pro-

proprièque sunt ea ipsa , per quæ cerebrum move-
tur, ut dixi . Atque hoc est , quod adventitiæ notio-
nes cerebrum non repræsentant , & ex his , nisi per
cognitam naturæ analogiam , non possumus cerebrum
nostrum intelligere . 7. Hæc hypothesis cohæret ada-
mussim cum decretis Conciliorum Lateranensis IV.
& Viennensis, quibus est constitutum, animas rationa-
les esse *per se. & Essentialiter* humanorum corporum
formas . 8. Denique eadem , difficultate liberamur ,
quæ pendebat ex absurda notione influxus physici ,
quæ fingebatur , modos ex corpore migrare in men-
tem , alios ex mente migrare in corpus . Modos de
una substantia migrantes in aliam esse impossibiles ,
vel dum corpora agunt in alia corpora ; in Theoso-
phia ostendam . Hic autem semper alii sunt modi
mentis , alii corporis . Sed constitutà intimà coexi-
stentià cerebri & mentis , consequens erit ; ut non
possint fieri mutationes , quas dixi , in una harum
substantiarum , quin analogæ , seu convenientes fiant
in altera . Ceterum hæc proposita volo tamquam hy-
pothesin explorandam . Nihil enim *tam indignum*
sapientis gravitate , atque constantia , quam aut fal-
sum sentire , aut quod non satis exploratè perceptum sit
& cognitum , sine ulla dubitatione defendere . Tull. in
1. de Nat. Deor.

CAPUT III.

Inquiritur, an nostra Methodo possint refutari Deistæ, ac necessitas Revelationis ostendi; tum an provide-rit Deus, ut Methodo eadem cognosceremus ea, quibus ignoratis, nec Religio, nec Revelatio quaereretur?

I. **P**ertinent consequentes quæstiones (quas non explicabo fuscè; sed attingam dumtaxat) ad Religionem revelatam; nam & cum hac tradita methodus est comparanda; ut animadvertant Lectores, quemadmodum cum ejus rationibus congruat. Ex iis, quæ supra disputavi de Conformitate Rationis & Fidei, constat, Rationem expeditam methodo nostra non posse veritati ullæ adversari; & idcirco non posse opponi dictatis Dei; id quod abunde etiam docebo in Theosophia; solutis methodo eadem quæstionibus difficillimis, de quibus Deum dictavisse tenemus. Nunc de necessitate, & existentia Revelationis, Methodo eadem definiam. Atque ad necessitatem quod pertinet; cum hætenus homines impositam sibi de usu rationis ad veri judicium legem; ac veritatis Criterion, nisi ignoraverint, certe non probe perspexerint; & plurimi prædicarint interea, Dogmata Fidei, quam profitemur, falsa esse, & absurda; nihilque opus fuisse, ut humanum genus a Deo doceretur; abundèque satis eidem fuisse, esseque Rationem; Deistæ viderint; judicent autem (ut profitentur sui esse moris) ingenuè, quanto hæc jure, quantàque cum veritate sint adfirmata.

II. Nec verò, si jam pateat ea Lex, atque Methodus, non tenetur hominum genus necessitate Revelationis eadem; immo ex hujus Methodi neces-
sita-

sitate fuit, ut homines divinitus doceri opus habeant. Etenim exquirere hac methodo veritatem hominum est summa, eademque inusitata severitate Philosophorum, negotium quod vix paucissimi aggre-
di possint mortalium; cuique si addicerentur uni-
versi, definiendum Deistis foret, quemadmodum non
modo cum Rebusp. Civilibusque ac domesticis socie-
tatibus; sed cum artibus omnibus, ipsaque hominum
vitâ ageretur. Jam & nunc, quum corpus, quod
corrumpitur, aggravat animam, & non deprimit
modo; sed valet etiam ad agendum transversum sen-
sum multa cogitantem; longe facillimum est, ut
mentes humanæ, legis, quæ, etsi gemino fere,
compræhensa verbo, est longe severissima, serva-
tûque perquam difficillima, ab sese frænum depel-
lant. Denique veritatum, quas cognoscere opus
habemus, plurimæ nullo cum iis, quæ, seclusa Re-
velatione, sentimus, vinculo sunt colligatæ. Quæ
de re consuli possunt Jo: Hookius, Valsèchius,
Bergier, alii, quorum, in demonstranda Revela-
tionis necessitate, versata laudatissimè industria est.
Ego enim fatis, ut dixi, habeo hæc attingere,
atque interea concludere, dubium non esse, quin ex
propositæ, ad veritates certissimè eruendas, Methodi
necessitate, Revelationis in nos necessitas derivetur.

III. Ceterum cum veritates quædam pernecef-
sariæ intellectu sint, & ejusmodi, quibus sublatis
nec Religio foret, nec Revelatio quærenda, ut esse
Deum, rebusque humanis providere; mentes nostras
esse liberas, easdemque subesse morali ordini; nec
cum corporibus extinguendas; cautum divinitus, ut
omnibus, qui ratione uterentur, facillimè nexus eo-
rum, quæ sentiunt, cum existentia ac Providentia
Dei perspectus esset, ut etiam liberum sese quisque
sentiret: utque ex sensu libertatis, adjectâ præfer-

tim providentiæ Numinis cognitione, teneri se mora ordine, agnosceret; ex his autem non esse cum corporibus interituros hominum animos judicaret.

C A P U T I V.

Examinatur an nostra Methodo pateat, publicam Revelationem, qua divini cultus forma præscripta sit, primum Patribus fuisse communicatam per Adam, post Hebræis per Mosen, denique omni hominum generi per Jesum Christum.

I. **Q**UOD verò pertinet ad publicam Revelationem, qua primum Patribus per Adam, Hebræis porrò per Mosen, denique universo hominum generi per Jesum Christum formam rationemque divini cultus fuisse definitam tenemus; eam ab Adamo ad Mosen serie constituisse continuatæ traditionis; & facillime quidem constare potuisse; ex Geneseos historia intelligimus. Cum Adamo scilicet Patriarchas duos Mathusala, & Lamech diu esse conversatos, res est, ex laudata historia, non dubia. Horum alter Avus Noë erat, alter Pater; cumque utroque Noë; cum hoc vero, & utroque Sem vixit alter Noë filius. Post Noeticum vero diluvium vixit Sem cum Abrahamo (sub quo, Deo instituyente, ritus cœpit Circumcisionis) plus centum annos. Jacob Isaaci filius, Abrahami nepos natus fuit superstite adhuc Abrahamo. Cum Jacob Mosis avus Caath in Ægyptum descendit; pater autem Mosis Amram etiam annos cum Joseph in Ægypto transegit nonnullos. Erat vero ab Adamo ad Mosen forma divini cultus (intima enim cultus ipsius ratio semper est eadem) paucis admodum compræhensa dogmatibus ritibusque; ut scriptura opus non fuerit, in tanta præsertim Patriar-

triarcharum longævitate, quò nihil commutata, deduceretur ad posteros, qui non soli, ut Adam & uxor; sed cum majoribus cœpere Deo eundem, quo hi utebantur, cultum adhibere. Neque enim in tempus, quod mortem consequeretur majorum, differre hoc poterant; aut differebant omninò.

II. Anno autem ab O. C. bis millesimo circiter quingentesimo quadragesimo tertio Gentem Hebraicam, per Mosen, ab quo superiorem historiam accepimus, scriptis Deus temperavit institutis & legibus. Sed ut apparatu miraculorum complurium in Gentis universæ oculis, ceterisque defixo sensibus imperatum ab sese cultum publicari per Mosen probavit; ita cum cultus ejusdem seriè seriem quoque miraculorum eorundem, usque dum Religio staret, & per monumenta divinorum Codicum (qui quam assidue privatim ac publice semper ab Hebræis lecti sint, quantàque diligentia, saltem usque ad tempus Christi, servati, ignorat nemo) & nonnullorum per annuos etiam eorum memoriæ festos addictos dies, constare certissimè voluit. Suffecta autem formæ hujus cultus, forma cultus Christiani, & eorum miraculorum certos nos esse jussit; & memoriam eorundem, codicibus antiqui fœderis, apud eam Gentem in omni, quam experta hætenus est, rerum fortunæque suæ conversione servatis, vivam, ut dicimus, servavit semper, ac servat. Quos Codices dubium esse non potest, quin Christiani, ab initio ad hoc usque tempus, cum Hebræis communes habuerint.

III. Excitabat vero Deus Prophetas apud hanc Gentem identidem, haud sane ad commutandum cultum, quem, usque dum novum sanciretur Fœdus, duraturum statuerat; sed aut ad futura prænuncianda, aut ad Gentis corrigendos mores; perpetuò tamen signa edebat, quibus facillime homines The-

opneusti discerni possent a Pseudo-Prophetis ; veteratque haberi Prophetas , qui Numine adflatos se non probarent . Sic & cultus Dei forma , & notitia signorum , quibus ab initio ac porrò ejus se esse auctorem Deus docuerat , continuata decurrebat serie successionis .

IV. Cum ecce dies venerunt , per Jerem: Cap. 31. prædicti , quibus, sublata cultus veteris forma, sancitum est Fœdus novum , idemque Christi D. , per quem quale esset edocti sumus , morte obsignatum . Christus autem Mediatorem sese novi Fœderis & divinis , quæ de de Mediatore hoc erant , prædictionibus, & plurimis publicè privatèque antequam Cruci suffigeretur , insignibusque in ipsa Cruce editis miraculis docuit ; ac postremo ad tertium , ut prædictum erat, utque ipse admonuerat , redivivus diem. Per solidos autem dies quadraginta præbuit seipsum Apostolis vivum in multis argumentis, apparens eis , cumque iisdem convescens , & nec modo spectandum singulis ; sed etiam palpandum se præbens . Denique his jussis abire in Mundum universum , prædicare Evangelium omni creaturæ , potestate iisdem facta miraculorum , videntibus ipsis , ascendit in Cœlum . Et quoniam futurum promiserat, ut induerentur virtute ex alto ; cum complerentur dies Pentecostes , idest publicatæ per Moysen legis annuus dies recurreret ; tum vero Discipulos Spiritu Sancto replevit ; cujus haud modo erant indicia dispersitæ linguæ tamquam ignis , quæ supra singulos sedebant ; sed illud etiam , quod loquebantur variis linguis , prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis . Nec mora : facta hac voce convénit multitudo (erant scilicet in Jerusalem habitantes Judæi ex omni natione) & mente confusa est , quoniam audiebat unusquisque lingua sua illos loquentes ; ac ad Petri prædicationem

nem, qua Davidis, ac Joelis vaticinia, tum etiam miracula commemoravit, quæ in medio eorum, quos alloquebatur, Christus, ab iisdem postulatus ad Crucem, ediderat, factum statim, ut tria hominum millia in Christum crediderint, ac, suscepto Baptismate, cultum novi Fœderis professa fuerint. Alia quinque hominum millia alio die baptizavit, dumque Jerosolymis, ubi Christus prædicaverat, passusque fuerat, Apostoli morati sunt; augebatur quotidie magis credentium in Domino multitudo; atque hoc quidem tanta miraculorum frequentia, ac celebritate; ut in plateas ejicerent infirmos, & ponerent in lectulis, ac grabatis; ut veniente Petro saltem umbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis; concurrebatque hac ipsa de causa Jerusalem multitudo ex vicinis civitatibus.

V. Quamquam verò Christum ex mortuis surrexisse, eundemque ascendisse in cœlum non alii viderint, atque testes a Deo præordinati; tamen, quibus hæc Jerosolymis annunciabantur, haud minus idonei fiebant testificandis iisdem, atque Apostoli erant, qui annunciabant. Quodcumque enim, licet id minime viderimus, comprobari a Deo signis non dubiis videamus; id verò etsi alia via cognoscimus, ac si videremus; haud tamen minori certitudine verum esse intelligimus; possumusque pari, ac si vidissemus, asseveratione testari; nam, ut in Theosophia demonstrabo, sejungi ab dictatis Dei, tum ab signis, quibus verum esse aliquid doceat, hujus veritas nequit.

VI. Quum autem extra Jerosolymas prædicari finitimis in locis cœptum est Evangelium; tum Fides Mysteriorum non utique ex nihilo, idest sine causa argumentisque, quibus divina cultus novi institutio

plane constaret, Jerosolymis nata, ac propagata latissimè, ad finitimos, qui ritè ratione uti vellent, persuadendos vis abundè satis habere debuit, habuitque; ac præterea frequentissima, & juxta etiam certissima apud hos ipsos in causam confirmandi quæ annunciabant Apostoli, edebantur miracula; ut jam horum certitudo non iis tantum rationibus niteretur, quibus certitudo illorum, apud quos cœpit publicari Evangelium; sed alia etiam, quod Jerosolymis, ubi non multis ante mensibus prædicaverat Christus, passusque fuerat, Resurrectio, Ascensusque ipsius in cœlum invenire fidem, & Cultus, quem præceperat, Professores nequivissent; quando hæc ipsa divinitus non fuissent probata. Ut autem longius latiusque Evangelium propagabatur, ita nova fiebant miracula; atque argumenti ex Fide ceterorum, tum etiam ex miraculis deducti vis *extensivè*, ut ajunt, crescebat: præsertim cum palam esset, qui Evangelium publicabant, omnibus humanis præsiidiis (probitate dumtaxat excepta) ad fidem extorquendam caruisse; & cum ipsos, tum qui ab initio, ac porrò credebant, nulla vitæ commoda habuisse proposita; sed potius iis & hæc, & vitam, nihili pro Christi nomine fuisse faciendam. Porro miracula frequentissima fuisse ad quartum usque sæculum Æræ Christianæ, quo, propagatæ latissimè nostræ Professioni, dedit nomen Constantinus Augustus; res est, de qua, ex lege veri investigandi, judicari aliter nequeat. Atque ut cum Religionis serie, & modi, quo primum publicata fuit, & rationis, qua porrò propagata, monumenta atque traditio sine intermissione ulla viguerunt ac vigent; fieri non potest, quin, eadem ex lege, capiatur inde argumentum absolutissimè certum de divina institutione cultus Hebraici, ac porrò Christiani, Hebraico divinitus sublato *suffecti*.
Atque

Atque & Nos , & qui nunc vivunt Hebræi haud minus certò , atque ipse Moses , & quos secum ducebat in Chanaan ; miracula scimus , testarique possumus , quibus eundem fuisse divinitus constitutum Genti Legislatorem , probatum est . Traditio enim Gentis universæ intermissa numquam , ad nostros usque sensus miracula illa deduxit . Hæc nos nimirum cum aliis innumeris ætate majoribus credimus , qui neque ipsi unquam soli ; sed cum aliis majoribus credidere , atque ita porrò ; usque dum ad tempus , quo fuerunt edita , conscendatur . Hujus autem generis Traditionem ad fidem Metaphysicè , non moraliter solum , certissimam rerum publicè gestarum faciendam valere ; est , ex necessario consequentium cum verissimis antecedentibus nexu , veraque Metaphysici Argumenti notione tradita in Cap. XIV. , perspicuum . Eademque est ratio de signis , quibus abrogatum fuisse cultum Hebraicum , ac Christianum divinitus constitutum , patuit majoribus . Nam & iis ipsis Codicibus , quibus forma cultus , quem sunt professi , per Apostolos , Discipulosque horum coævus exposita est , continentur ; & testatissima sunt traditione continua non Catholicorum dumtaxat ; sed omnium quoque Sectarum ac Gentium Christiani nominis , ut de externis testibus nihil dicam . Dumtaxat admoneo , Hebræos servare studiosissimè libros Mosaicos itemque Propheticos , quibus , nolentes , & Christo , & Ecclesiæ fidem faciunt amplissimam ; ac Gentes , quæ Mahumedanismum nunc profitentur , quoniam cultu Christiano , utebantur ante Mahumeden ; non esse excludendas ex Evangelica demonstratione .

VII. Instituti mei ratio non patitur , cum eadem sit nunc *intensive* , ut loquuntur , absoluta certitudo divinæ institutionis Christiani cultus , atque
erat

erat initio, quum publicabatur; ut dispiciam, *extensive*, idest numero spectato argumentorum, qui semper auctus est, augeturque in dies, quantopere creverit; sitque futurum ut crescat. Moneo tamen semper certitudinem ipsam *extensive*, ut dixi, consideratam esse oportere (ex Capp. VII. & XI.) in ratione *directa composita* non modo cujusvis generis motivorum, ut dicimus, credibilitatis, v. c. vaticiniorum, miraculorum, divinæ propagationis cultus hujus, probatæque per duo de viginti sæcula immobilis firmitatis; & c; sed etiam in ratione singulorum sub quocumque genere motivorum, quæ & indubitata sint; & ad fidem faciendam sufficient. Quocumque scilicet singulari hujusmodi ex motivo, necessarium, nihil abrupta continuatione, sequuti nexum, eò deveniemus; ut Religionem ac Fidem, quam profitemur, esse divinitus constitutam, liquidò videamus. Porro de origine Miraculorum ac Prophetiæ, deque discrimine pseudo-Miraculorum ab veris miraculis; tum de horum, ac Prophetiæ auctoritate ad fidem faciendam, aliud fortasse fuerit tempus distinctè ex nostro Criterio explicandi sic; ut Deistis nihil reliqui fiat, in quo jactentur. Nunc satis est, ut vim propheticam, tum etiam vim edendi miracula esse divinam; ac miraculorum veri nominis discrimen a pseudo-miraculis, intelligatur per ratiocinationes certissimas, exque veri Criterio expeditas, utcumque sint, qui hæc ipsa minimè intelligant per ratiocinationes distinctas. Si autem Lectores exerceri in evolvenda hac doctrina, ex Methodo proposita, velint; Problemata facilioris, quam putabunt, solutionis erunt experturi; præsertim si teneant, quæ docui in hujus Appendicis Capp. I. & II. Ego interim hunc in modum progredior.

VIII. Quoniam erat pernecessarium, ut qui esset omnibus divinitus imperatus cultus certò ac perspicuè pateret; hominis autem conditio ita fert, ut quæ minimè sentit assequi debeat per nexum eorum, quæ sentit, cum iis ipsis, quæ sensu non patent; hinc quam bene quamque sapienter prospexerit hominibus Deus, quò constitutum ab sese cultum possent discernere; necesse est æstimemus. Nec enim modò nexuit institutionem hanc cum iis, quæ fuisse præter naturæ ordinem facta, ex intimo sensu instituta ratione patere potuit; sed etiam quæ esse ejusmodi, vel rudibus patere semper potuerit per rationationes confusè expeditas, quarum vis, ad efficiendam absolutam certitudinem, nihil esset minor, vi rationationum distinctè expositarum.

CAPUT V.

Inquiritur an Evangelica Demonstratio, per Methodum nostram pertineat ad solam Ecclesiam Christiano-Catholicam, exclusis Sectis omnibus, quæ emergere sub nomine Christiano; tum an ipsa Ecclesia Catholica in definiendo de Fide ac Moribus constantissimè usa sit Methodo eadem, præceperitque hanc ipsam Fidelibus.

I. **J**AM vero discernendæ Religionis exposita ratio non pertinet solum ad hujus cum Sectis, quæ alio, quam Christiano, censentur nomine, comparisonem; sed eadem vi ac perspicuitate ad comparisonem Religionis Christiano-Catholicæ cum Sectis, quæ Christiano retento nomine, ab hac discessere. Quoniam enim credendi rationes plures longe, atque ad absolutam certitudinem opus erant, ex quo Christiana cœpit Religio, fuerunt, cumque hujus serie, etsi non pondere; numero tamen

men crevere ; quidquid ante exortas hærefes , aut schismata fluxit temporis , eo ad Catholicæ (in qua vivebant hereseon ac schismatum Auctores antequam nova molirentur) Ecclesiæ divinam ostendendam institutionem auctoritatemque valuisse ; res est , ex regula veri , perspicua . Credemus ne autem , quæ Ecclesia ad tempus usque , quo Sectæ cœperunt oriri , divinam sibi institutionem jure certissimo vindicabat , ut hæ statim exortæ sunt , abiisse ; aut omnino abire potuisse , nihil commutata professionis suæ forma , in conventum Satanæ ? Et novarum rerum Auctores ; ut verbis utar Paciani contra Novat. novis linguis loquuti sunt ? prophetarunt ? suscitare mortuos potuerunt ? Horum aliquid habere debuerant , ut Evangelium novi juris conderent . Atque hac ratione invictissimè adversus hærefes omnes ac schismata Patres pugnare , Irenæus , Tertullianus , Cyprianus , Hieronymus , Augustinus , Optatus Milevitanus , Pacianus , ceteri ; & hæc ipsa Ecclesia Romano-Catholica semper de Sectis triumphabit .

II. Jam & ratio definiendi controversias Religionis , quam Ecclesia eadem constantissimè sequuta est , nihil est præterquam usus legis , qua una posse homines , quæ sensu minime pateant , intelligere , demonstravi . Etenim adjuta Spiritu Dei non ante unquam definivit ejusmodi controversias , quam comperisset non modo si quid de materie ipsarum divinis esset in literis ; sed etiam quid de eadem , deque sententiis literarum sacrarum ad eam pertinentibus Traditio dictaret ad Apostolica usque relatæ tempora ; ac tanti semper Traditiones fecit ; ut quadam , de quibus nihil omnino divinis in literis præceptum erat , ex sola earum auctoritate , idest ex recognita sua Fide perpetuà , definire non dubitaverit . Sic certe Canonem edidit divinorum librorum ,

rum, sicque Baptismum ab Hæreticis administratum materie tamen, ac verbis a Christo præscriptis, non esse repetendum constituit. Non ego inficiabor, non modo plures literarum divinarum sententias, quæ pertinent ad Religionem, sive, quemadmodum loqui solemus, ad Fidem & Mores obscuras esse; sed etiam interdum non fuisse satis apertum omnibus ecquid de earum intelligentia divina Traditio dictaret; ac, peculiari auxilio Spiritus Dei, Ecclesiæ Pastoribus opus fuisse, ut certo intelligerent, utque intelligant, quæ de Fidei ac morum controversiis definiri oportuerit, oporteatque. Sed Christus D. casui huic adcuratè prospexit, atque pollicitus Jo:14. *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum Spiritum veritatis Ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quaecumque dixero vobis;* difficultatem, quæ adversus auctoritatem definitionum Ecclesiæ moveri potuisset ex obscuritate literarum sacrarum, ac Traditionis; penitus dissipavit. Sint enim privatis obscuræ utcumque sententiæ quædam illarum, sitque iisdem difficile, vel impossibile, si plus postuletur, ex oppositis Patrum, ac Theologorum doctrinis, internoscere, quæ sit divinitus tradita; hoc ipsum ad Ecclesiam de Fide ac moribus definientem, non pertinebit; ut ex Christi verbo intelligi oporteat, numquam Ecclesiam interpretaturam esse Dei verbum sine veri Criterio, aut aliter, atque hoc tulerit.

III. Nunc ex propositæ necessitate Methodi par est intelligere, cur Deus & sæpe alias, & imprimis per Apostolum Paullum Fidelibus inculcaverit, ut Traditiones tenerent, ac præcipua quadam ratione mandarit Episcopis omnibus, juxta atque Tymotheo, creditum sibi doctrinæ depositum, ut
custo-

custodirent, formamque haberent sanorum verborum, quæ acceperant, quæque audierant ut commendarent Fidelibus, idoneis & alios docere. Qui autem Methodi nostræ intellexerit necessitatem, intelliget etiam, & Ecclesiam, & Patres, atque inter ceteros Tertull. in Lib. de Præscription. tum Vincentium Lyrinensem in Commonit. Traditionum divinarum auctoritatem jure, ac ratione certissimis vindicasse. Porro cum demonstrata, de usu humanæ rationis ad veri judicium, lege, congruit perquam adcuratissime decretum Œcumenicæ Tridentinæ Synodi sess. 4. ubi de Traditionibus hunc in modum statuitur. *Traditiones ipsas tum ad Fidem, tum ad Mores pertinentes tamquam vel ore tenus a Christo, vel a Spiritu Sancto dictatas, & continua successione in Ecclesia Catholica conservatas, (Sancta Synodus) pari pietatis affectu ac reverentia (qua divinos Codices) suscipit ac veneratur.* Porro autem. *Si quis Traditiones prædictas sciens, & prudens contempserit, anathema sit.* Proscripsit subinde eadem Synodus quamcumque divinorum librorum in rebus Fidei & morum interpretationem sensui adversam, quem tenuit, ac tenet Sancta Mater Ecclesia, aut unanimi consensione Sanctorum Patrum; idest omnem hanc interpretationem ad propositam, utendi ratione, Methodum revocavit, meritòque apud Nos, tanti in his rebus judiciorum novitates; quanti hærefes, valent.

IV. Lutherus atque Calvinus, quorum ille Christianis omnibus, hic vero Prædestinatis dumtaxat pollicitus est Criterion doctrinæ salutis proximè a Deo, exclusa Traditione judicioque Ecclesiæ, & auctoritate Pastorum; certissimè non perviderunt, ea se ratione & signa omnia reddidisse inutilia, quibus Ecclesiæ Christianæ Deus testimonium peri-

perhibuit, & discernendæ veritatis auxilia ejusmodi præsto esse hominibus adfirmavisse, quibus, non sit quidem intrinsece impossibile, ut homines donentur; verumtamen donari non possint sine legis physicæ, quæ veritates intimum sensum fugientes nunc debeamus attingere, exceptione; exceptione autem perpetua, perpetuòque miraculo; quale neque ut fieret expediebat, nec Deum facere voluisse phænomena omnium ostendunt, qui Fidei divinæ quæ sint, non discernunt, præterquam ex Ecclesiæ auctoritate; nec aliter, atque per rationes credendi, divinam Ecclesiæ ipsius auctoritatem intelligunt. Aut vero me omnia penitus fallunt, aut Traditiones rejecisse idem fuit; ac divinum omne verbum, totamque Fidem, ac Theologiam revelatam nihil esse docuisse. Etenim & esse apud Nos libros aliquos dictante Deo scriptos, nisi Traditione constiterit, ut vel miraculis ex lege de usu rationis, vel præter legem de usu rationis constet; frustra quæremus. Et significationem verborum, quæ sunt usurpata à majoribus, quo pacto assequemur Traditione exclusa? Itaque mirum non est, Lutheranorum, ac Calvinianorum Professiones in plurimas formas fuisse commutatas, de quibus Doctiss. Bossuet in *Hist. Variation.*, nec mirum rursus, quod ex his Sectis non pauci in Deistas evaserint; & nonnulli etiam processerint longius. Etenim Traditionibus rejectis, & summi Controversiarum in Ecclesia Judicis existentia sublata; etiamsi qui hæc faciunt, se Revelationem, profiteantur, admittere; tamen in scientiam Revelationis, sublato Criterio, Scepticismum inducunt universalem, ut docui.

V. Pertinet quoque ad hunc locum ut expendantur rationes decretorum solemnium, quibus identidem Pontifices Max. nonnullos Sanctorum cum Chri-

Christo regnantium fastis adscribunt . Harum duplex perpetuò , & copulativè quidem genus est ; alterum ex virtutibus ipsorum eximiis summa Legi ejusdem severitate examinatis ; alterum vero ex miraculis petitur , ad ipsorum , posteaquam supremum diem obierunt , invocationem editis ; de quibus cum constat absolutissimè , certum est eos , speciali accepto perseverantiæ munere , sanctè obiisse ; uti sanctè vixisse , ex virtutum , quas exercuerunt , examine liquidò patuit . Ex altero ergo examine per nexum eorum , quæ per externos sensus patuere , Sanctitatem vitæ ; ex altero autem per nexum eundem , antequam hos Sanctos renuncient , mortuos in Domino fuisse ipsos , certissimè intelligunt .

A N I M A D V E R S I O I.

Si Christiano - Catholicæ Religionis cultores apud reliquum hominum genus prædicare, ut vellent , Evangelium sinerentur ; iidem institutum præceptumque esse divinitus , quem profitentur cultum , ex integra demonstrationum realium severitate , nec uno argumento , sed plurimis , Orbi terrarum universo palam essent ostensuri ; cum ceteræ Christiani nominis Sectæ nihil possent adducere , quo divinæ sibi institutionis conciliarent auctoritatem . Quod ergò nondum ad omnes verbum Evangelii ac demonstratio , quam dixi , pervenerit ; hoc verò neque ex Deo repetendum , neque ex Ecclesia Catholica . Deus enim & doctrinam , & argumenta , quibus hujus constaret divinitas , & qui hæc docere possint ac velint , abundè suffecit . Unum deest , ut his hominibus facultas fiat docendi per ceteros , qui neque Christiani sunt , neque Catholici ; hæc enim negatur , Deique verbum repellitur , terribili quidem ; sed justissimo iudicio , de quo agam cum de malorum origine , Deo ita sinente .

ANI-

ANIMADVERSI O II.

Haud vero inficiabor , si quis ex nostris hominem longe ab finibus Christiani orbis remotum susciperet instituendum , ex necessitate Methodi nostræ consecuturum , ut minime posset hunc perinde atque alios , qui in opposita sunt conditione , certum facere de credendi rationibus ; nimirum ut non posset ostendere , quam doctrinam ac Professionem annunciat , esse divinæ institutionis . Sed omnes fatebuntur , ac præcipue D. Rousseau , per quem ad hunc casum considerandum adducimur , non esse abbreviatam manum Domini , ac Catholico , tum eo , quem suscipit instituendum , ita se per Dei gratiam gerentibus , quemadmodum opus est , provisorum ratione aliqua Deum , ut certissimè ex veri Criterio , doctrinam divinitus traditam annunciari sibi , is intelligat . Non enim Numen beneficentissimum ulli deest , qui ejus ope , quod partium suarum sit , fideliter expleat .

ANIMADVERSI O III.

Si autem sunt , ac certe sunt excusandi , qui divinitus constitutam Religionem ignorant cum cognoscere nequeunt ; tamen qui superstitiones , quasi esset Religio Geographiæ res , exemplo dumtaxat majorum , contra atque lex fert naturalis de usu humanæ Rationis sequuntur , nulla plane ratione Profani poterunt excusare .

CAPUT VI.

Inquiritur an Methodus nostra, tum veri Criterion in Cap. XI. demonstratum explodant Methodum, qua D. Rousseau inquirendam esse Religionem revelatam, constituit?

I. **Q**UÆ docui in Capp. VII. atque XI. de reali Methodo, verique Criterio habent certissimè consequens, ut qui ex ipsis Methodo, Criterioque (dividi enim hæc nequeunt) depræhenderit (est autem depræhendere longe, ut docui, facillimum) Deum esse testatum, cultum ac professionem Christiano-Catholicam ab se esse institutam; eum ad hoc cognoscendum universè, ceteros cultus ab hac discrepantes absurdos esse, divinæque contrarios institutioni, nihil opus habere, ut quidquid continent, quidquid pro se, aut contra nos adferunt Sectæ quæcumque, examinet; qua re esse opus, in Emil. Tom. III. pag. 146. & seqq., contendit Rousseau. Intelliget enim ille certissimè, si tantum valeat, ut possit, ex demonstrata reali prorsus Methodo veritate, Corollarium necessariò, ac proximè fluens inducere; quis est vero quin valeat? rationes adversus nostrum cultum, & pro ceteris, non rite esse conclusas; idest aut non ex veris judiciis conclusas esse; aut si ex veris conclusæ sunt, non esse conclusas bene.

II. Sed si velit idem distinctè cognoscere quid quæque Religio profiteatur, atque, intrinsicis extrinsecisque argumentis omnibus, cujusmodi quæque sit constituere; eum omnia oportebit expendere Sectarum instituta, & dogmata, rationesque singulas sive pro ipsis, sive contra ipsas. Aliud est autem veram Religionem certissimè velle cognoscere; ad
quod

quod non plus una ratione opus est, quàm, cultum aliquem esse institutum a Deo, Methodo undique reali ostendatur; aliud est autem ejusdem rei certitudinem quærere extensivè maximam, idest ex comparatione, & examine cultuum univerforum, per tot nimirum cognitiones distinctas, & adequatas, quot de Religionibus omnibus haberi queunt; ex quibus, ubi homo easdem consequeretur sine ullius falsitatis mixtione; (est autem consequi & per sese longe difficillimum, & pro necessitatibus ac brevitate humanæ vitæ impossibile) ad certitudinem perveniret nihilo majorem intrinsecè eà certitudine; quam una, cujusmodi exigo, ratione assequitur.

III. Jam & aliud intelligi volo, si, cum est ex conjecturis deliberandum, omnia sunt expendenda; tamen cujuscumque generis veritas nostra Methodo pateat, oportere nos de eadem esse certissimos; immo quamdiu ad rationes ejus attendamus, nec dubitare posse de ipsa; neque idcirco tum opus esse ut audiamus qui contra disputare volunt; novimus enim Methodo eadem contrarias disputationes non posse constare. Certe adversa huic Methodo est tota ratiocinatio, in qua videtur Rousseau quasi triumphare, quamque placet referre. Ita autem ubi sup. ipse habet, „ Parmi tant de Religions diverses, qui se proscrivent, & s'excluent mutuellement, une seule est la bonne, si tant est, qu'une le soit. Pour la reconnoître il ne suffit pas, d'en examiner une, il faut les examiner toutes; & dans quelque matière que ce soit: on ne doit point condamner sans entendre; il faut comparer les objections, aux preuves; il faut savoir ce que chacun oppose aux autres, & ce qu'il leur repond „. Quid autem, inquam ego, si finis, de quo agitur, gratia ne unius quidem

M 2

dem

dem examinanda sint instituta , & dogmata ex hypothefi, quod Deus se revelaffe demonftrarit, quem cultum profiteri homines vellet? Hoc enim pofito fe ita res habet, ut primum omnium rationes oporteat expendi, quæ motiva credibilitatis dicuntur; nec longius ad certitudinem obtinendam protrahere hoc examen poffimus; quam ufque ad inventionem rationis, quæ fejungi nequeat ab divina cultus ejufdem institutione. Illa itaque ratiocinatio, ut ad cafum, de quo eft fermo, refertur, abfurda laborat hypothefeos fallacia; qua Deo, quem nos fequi cultum velit, & declaranti, & fe declarare oftendenti, credendum non effe fumatur tacite; hoc enim fumi necesse eft, cum dicitur judicari aliter de Religione non poffe, atque omnibus examinatis, quæ ad ipfam pertinent; immo non ad ipfam modo, fed ad cultus omnes; atque diftinctè, nedum perfpicuè perceptis, quæ pro omnibus, & contra omnes allata funt. Si autem, revelatione fepofita, velimus expendere, methodus Rouffojana quid valeat ad fcientiam juris naturæ exquirendam, intelligendum eft 1. argumenta, quæ pro quocumque judicio funt, tum quibus judicio huic repugnatur non effe comparanda inter fe; fed cum veri Criterio; fiquidem invenire velimus, verum nè an falſum judicium fit. 2. Quum vel una ratione, exacta ad methodi noſtræ ſeveritatem, inventum fuerit judicium aliquod effe verum, aut falſum; in primo caſu repugnare, ut intelligendi gratiâ verum ne fit id judicium, expendamus argumenta contraria; hunc enim finem ſumus jam conſequuti; atque idem dicatur quum judicium inventum eſt falſum. Poſſumus tamen expendere argumenta adverſa vero judicio, & falſum ſtatuentia, ut diſtinctè intelligamus, quæ peccent ſingula. 3. Methodum Rouffojanam in do-

ctri-

Strinam omnem, nedum in eam, quæ Religionis, & Officiorum est, universalem scepsin inducere. Etenim singula examinare, quæcumque pro singulis judiciis, & contra sunt disputata per quosvis, & quovis tempore; res est, quam ne in uno quidem excutiendo iudicio, expedire possimus. Quis enim noverit omnia, quæ ab omnibus, qui publicè, privatèque de eo docuere, pro ipso, aut contra ipsum dicta sunt? Et his omnibus cognitis, nisi etiam constet dicta esse quæcumque dici potuerunt sic, ut nihil penitus addi queat; nondum omnia expensæ erunt, quæ per Methodum Roussojanam sunt expendenda ad iudicandum. Ex quo palam est consequens, ut quærere perpetuo tempore debeamus de iudicio proposito verum ne sit, an falsum; definire nunquam possimus.

IV. Prosequitur autem, „ Plutarque rapporte „ que les Stoïciens, entre autres bizarres paradoxes, „ soutenoient, que dans un jugement contradictoire il „ étoit inutile, d'entendre les deux parties; car, di- „ soient-ils, ou le premier a prouvé son dire, ou il „ ne l'a pas prouvé. S'il l'a prouvé tout est dit, & „ la partie adverse doit être condamnée. S'il ne l'a „ pas prouvé, il a tort & doit être debouté. Je trou- „ ve qui la Methode de tous ceux qui admettent une „ Révélation exclusive (*quasi revelatio esse posset „ non exclusiva enunciationum oppositarum*) rassem- „ ble beaucoup a celle de ces Stoïciens. Si-tôt que „ chacun pretend avoir seul raison pour choisir en- „ tre tant de partis, il les faut tous écouter, ou l'on „ est injuste. „ Quæram dumtaxat hoc loco ab Ro- „ uisseau; si in contradictorio iudicio Actor demonstra- „ ret jus suum, & hoc quidem præsens, nulloque fa- „ cto turbatum, aut adversarii jure impeditum; de- „ monstraret autem hujusmodi jus rationibus absolu- „ tam

tam, idest methaphysicam patientibus certitudinem; an Judex pronunciare ut privatus posset Reo minime audito; nam ad pronunciandum cum auctoritate leges præcipiunt neminem inauditum damnari, quòd non soleat casus contingere mox propositus, in quo est Evangelica demonstratio. Quoniam autem, ex dem. in Cap. XIX. Num. III. mens, per legem naturæ, non potest detractare ut de iis judicet, quæ percipit ut est veri Criterion; consequens est, ut perceptà certà ratione, ex quà divina constet Ecclesiæ Christiano-Catholicæ institutio, nefas sit, in causam deliberandi quem cultum sequi debeamus, rationes examinare Sectarum, aut quidpiam præterea quærere; etsi liceat, quæ per Adversarios nostros adferuntur, excutere; sive quòd ipsis satisfiat; sive quòd percipiamus, ac docere distincte possimus, quæ peccent. Hoc verò ab nostris semper factum.

V. Pergit autem Rousseau pag. 147. „ Plus un
 „ sentiment nous paroît démontré, plus nous devons
 „ chercher sur quoi tant d'hommes se fondent pour
 „ ne pas le trouver tel. „ Sed Criterio realis demonstrationis discernendæ a paralogismo invento, nemo non videt, fore examinis hoc genus de cetero inutile; tum quòd expendenda sunt ex eodem Criterio quæ adversus ratiocinationem, quæ Apodictica videtur, proposita sunt; tum etiam quòd etsi nihil solidi propositum inveniretur; non esset hinc consequens, ratiocinationem verè esse Apodicticam, nisi etiam constaret, nihil solidi responderi posse: quod non aliter assequemur; atque ratiocinatione illa revocata ad legem naturæ, quæ est de usu rationis, expensaque ad veri Criterion, neglectis quæ contra ipsam proposita sunt. Ut autem ex ipso Rousseau discatur quòd tandem ejus methodus abeat; adferam ea etiam, quæ subjicit „ Voulez, *inquit*, vous-in-
 „ strui

„ struire dans les Livres ? quelle erudition il faut ac-
 „ querir, que de langues il faut apprendre, que de bi-
 „ bliothèques il faut feuilletter, quelle immense le-
 „ ctüre il faut faire ! Qui me guidera dans le choix ?
 „ Difficilement trouvera-t-on dans un pays les meil-
 „ leurs livres du parti contraire, à plus forte raison
 „ ceux de tous les partis ; quand on les trouveroit,
 „ ils seroient bientôt refutés . . . D'ailleurs souvent
 „ rien n'est plus trompeur que les livres ; & ne rend
 „ moins fidelement les sentimens de ceux qui les ont
 „ écrits Pour bien juger d'une Religion il ne
 „ faut pas l'étudier dans les livres des sectateurs, il
 „ faut aller l'apprendre chez eux. *Itaque pag. 60. hunc*
 „ *in modum concludit* . D'où il suit que s'il n'y a qu'
 „ une Religion véritable, & que tout homme soit
 „ obligé de la suivre sous peine de damnation, il
 „ faut passer sa vie à les étudier toutes, à les appro-
 „ fondir, à les comparer, à parcourir les pays ou
 „ elles sont établies La terre entière ne sera
 „ couverte que de pelerins allant à grands frais, &
 „ avec de longues fatigues vérifier, comparer, exa-
 „ miner par eux mêmes les cultes divers, qu'on y
 „ suit . Alors adieu les metiers, les arts, les scien-
 „ ces humaines, & toutes les occupations civiles ;
 „ il ne peut plus y avoir d'autre étude, que celle de
 „ Religion : à grand peine celui qui aura joui de la
 „ santé la plus robuste, le mieux employé son tems,
 „ le mieux usé de sa raison, vecu le plus d'années
 „ fera-t-il dans la vieillesse à quoi s'en tenir, & ce
 „ fera beaucoup s'il apprend avant sa mort, dans
 „ quel culte il auroit dû vivre ., *Quem in locum*
 „ *notabo dumtaxat*, qui, cur veram ignoraverit Re-
 „ ligionem ejusmodi habuit causam, ob quam ejus igno-
 „ ratio fuerit *invincibilis* ; non idcirco damnandum,
 „ quod hanc professus non fuerit . De ceteris enim vi-
 „ dere

dere debet Rousseau, qui Methodum has difficultates præferentem; quæquæ demum Pyrrhonianissimum inducit in doctrinam Religionis, ne quid nunc dicam de doctrinis ceteris, esse necessariam pronuntiavit; præsertim cum Religionem aliquam esse necessariam, non diffiteatur. Ego enim, illo, ac Feretio, idem examen ajente necessarium, dimissis, fidem omnium imploro, ut universè definiant. Cum Methodus cognoscendæ, veritatis præsertim necessariæ, brevissima ac certissima suppetit, quanto cum judicio dici queat, alia esse opus, quam humanæ rationes vitæ, & fortasse etiam mentis facultates non ferunt; præcipue autem, gubernari Mundum infinità, omniaque prorsus vidente Ratione, eo ipso judicante, per quem id pronuntiatur.

F I N I S.

Horatiis, Cesare de

De univ. methodo philosophandi lib. sing

Roma 1778

Ph.u. 262

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10046098-5